

# Betænkning om legemsindgreb under efterforskning

Afgivet af  
justitsministeriets strafferetsplejeudvalg



Betænkning nr. 1104  
1987



ISBN 87-503-6772-2

Ju00-189-bet.

Eloni Tryk . København

## **INDHOLD**

**side**

Udvalgets kommissorium og arbejde .....	
Sammenfatning .....	11
<b><u>Kapitel 1</u></b>	
<b><u>Gældende ret</u></b> .....	15
1.1. Indledning .....	15
1.2. Personlig ransagning .....	16
1.3. Legemlig undersøgelse .....	19
1.4. Fingeraftryk og fotografering .....	25
1.5. Debat og kritik .....	31
<b><u>Kapitel 2</u></b>	
<b><u>Begrebet legemsindgreb</u></b> .....	35
2.1. Beskyttelsesinteressen .....	35
2.2. Definition og afgrænsning .....	36
2.3. Beskrivelse af de enkelte indgreb .....	38
2.4. Visitation af tøj .....	42
2.5. Personfotografier .....	43
2.6. Legemsindgreb mod anholdte .....	45
<b><u>Kapitel 3</u></b>	
<b><u>Legemsindgreb mod sigtede</u></b> .....	47
3.1. Systematik for reguleringen .....	47
3.2. Betingelser for iværksættelse af legemsindgreb .....	49
3.2.1. Kriminalitetskrav .....	49
3.2.2. Mistankekrav .....	51
3.2.3. Indikationskrav .....	52
3.2.4. Særligt om indikationskrav ved finger- aftryk og personfotografering .....	53
3.2.5. Proportionalitetskrav .....	54

3.3.	Kompetence	55
3.4.	Formkrav	57
3.5.	Samtykke	58
3.6.	Krav til udførelsesmåden	60
3.6.1.	Gennemtvungelse af legemsindgreb	60
3.6.2.	Lægelig medvirken	61
3.6.3.	Skånsomhedsgrundsætningen i øvrigt, herunder kønsfællesskab	66

#### **Kapitel 4**

	Legemsindgreb mod ikke-sigtede	71
4.1.	Indledning	71
4.2.	Betingelser for iværksættelse af legemsindgreb	72
4.2.1.	Kriminalitetskrav samt spørgsmålet om, hvilke legemsindgreb en ikke-sigtet bør have pligt til at underkaste sig	72
4.2.2.	Mistanke- og indikationskrav	76
4.2.3.	Proportionalitetskrav m.v.	77
4.3.	Samtykke	77
4.4.	Kompetence og formkrav	79
4.5.	Visitation af tøj for at finde våben	80
4.6.	Gennemtvungelse af legemsindgreb	82

#### **Kapitel 5**

	<u>Opbevaring, registrering og destruktion af fingeraftryk, personfotografier og andet materiale</u>	85
5.1.	Behovet for regulering	85
5.2.	udvalgets forslag	88
	<u>Udvalgets lovudkast</u>	93
	Bemærkninger til lovudkastet	97

## BILAG

- Bilag 1. Norske, svenske, tyske, engelske og amerikanske regler om legemsindgreb i strafferetsplejen . . . . .111
- Bilag 2. Statistiske oplysninger. . . . .127
- Bilag 3. Rigspolitechefens kundgørelse IV, nr. 24 af 17. august 1983 om optagelse af personfotografier. . . . .129
- Bilag 4. Københavns politidirektørs A-meddelelse III, nr. 4 af 6. november 1978 om ransagning af person. . . . .130
- Bilag 5. Justitsministeriets cirkulære nr. 317 af 19. december 1933 angående optagelse af fingeraftryk . . . . .132
- Bilag 6. Justitsministeriets forskrifter af 28. maj 1986 for rigspolitechefens centrale fingeraftryksregister. . . . .134
- Bilag 7. Københavns politidirektørs A-meddelelse II, nr. 6 af 21. juli 1980 vedrørende undersøgelse for spirituspåvirkethed m.v. . . . .140



### udvalgets kommissorium og arbejde.

Strafferetsplejeudvalget har hidtil afgivet følgende betænkninger :

1. Betænkning nr. 622/1971 om efterforskning i straffesager m.v.
2. Betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt.
3. Betænkning nr. 801/1977 om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning.
4. Betænkning nr. 830/1977 om beskikkelse af forsvarer under efterforskningen.
5. Betænkning nr. 975/1983 om isolation af varetægtsarrestanter .
6. Betænkning nr. 978/1983 om varetægtsfængsling i voldsager .
7. Betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelshemmeligheden og anvendelse af agenter.

Udvalget, der blev nedsat i 1968, har til opgave at gennemgå de dele af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejsning og forberedelsen af domsforhandlingen. Udvalget beskæftiger sig således med den del af straffeprocessen, der kaldes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsindgreb .

På grundlag af strafferetsplejeudvalgets arbejde er der efterhånden foretaget ændringer af en del af retsplejelovens straffeprocessuelle regler. Ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 blev der således gennemført en reform af bl.a. reglerne om politiets efterforskning, om anholdelse og varetægtsfængsling og om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning. Ved lov nr. 299 af 6. juni 1984 er der gennemført ændringer i bestemmelserne om isolation af varetægtsarrestanter. På

grundlag af udvalgets seneste betænkning er der ved lov nr. 227 af 6. juni 1985 indsat et nyt kapitel 71 i retsplejeloven om indgreb i meddelelshemmeligheden, og ved lov nr. 319 af 4. juni 1986 er der gennemført regler om politiets anvendelse af agenter.

Efter afgivelsen af betænkningen i 1984 har udvalget fortsat arbejdet med de straffeprocessuelle tvangsindgreb. Udvalget har i første omgang koncentreret sig om legemsindgreb, der er et emne, der har tiltrukket sig betydelig offentlig opmærksomhed. Udvalget afgiver hermed sin betænkning derom. Betænkningen indeholder et udkast til et nyt kapitel 72 i retsplejeloven om legemsindgreb. Betænkningen indeholder ikke generelle drøftelser af spørgsmål om straffeprocessuelle tvangsindgreb. Herom henvises til kapitel 1 i betænkning nr. 1023/1984.

Udvalget har siden sidste betænkning behandlet spørgsmål om legemsindgreb i 17 møder og har haft drøftelser med repræsentanter for henholdsvis politiet, sundhedsstyrelsen og retslægerådet.

Den 11. september 1985 er politimester Tage Bækgård udtrådt af udvalget og afløst af politimester Finn Larsen, Hjørring.

Den 28. april 1986 er udvalgets sekretariat udvidet med fuldmægtig Helle Lindegaard, justitsministeriet.

Den 14. januar 1987 er Folketingets ombudsmand, professor, dr.jur. Hans Gammeltoft-Hansen udtrådt af udvalget efter at have deltaget i arbejdet under de første 15 møder vedrørende denne betænkning.

Udvalget har herefter ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

Landsdommer Ib Dalgas Rasmussen (formand),  
Kontorchef i justitsministeriet, nu konstitueret landsdommer  
Michael Elmer,  
Advokat Ove Hansen, Viborg,



Statsadvokat Karsten Hjorth,  
Dommer Niels Kirk-Sørensen,  
Politimester Finn Larsen.

Som sekretærer for udvalget har fungeret fuldmægtig, nu under-  
direktør Svend Bjerg Hansen og fuldmægtig Helle Lindegaard.

Arbejdet med at renskrive betænkningen er udført af overassi-  
stent Bente Saxkjær og assistent Anni Olsen.

København den 23. april 1987.

Ib Dalgas Rasmussen

Elmer

Ove Hansen

Karsten Hjorth

N. Kirk-Sørensen

Finn Larsen

Bjerg Hansen

Helle Lindegaard



### Sa-en fatning.

Betænkningen omhandler den type efter forskningsmidler i straffesager, der rettes mod det menneskelige legeme, og som har karakter af straffeprocessuelle tvangsindgreb. Disse kan bestå i en blot ydre besigtigelse af legemet, f.eks. for at finde kradsemærker eller tatoveringer. De kan også bestå i mere indgående undersøgelser, f.eks. udtagelse af blodprøver. Legemsindgreb vil ofte rette sig imod den person, der er sigtet i sagen, men der kan også være behov for at undersøge andre, navnlig offeret for en voldsforbrydelse. Af legemsindgreb, der i praksis har givet anledning til tvister og tvivls spørgsmål, kan nævnes optagelse af fingeraftryk og personfotografier.

I betænkningen udformes et nyt kapitel 72 i retsplejeloven, hvori reglerne om legemsindgreb samles. Lovudkastet tilsigter at afløse de gældende, spredte regler i retsplejeloven herom. Lovudkastet indeholder tillige regler om opbevaring af oplysninger, der hidrører fra legemsindgreb, herunder opbevaring af fingeraftryk og personfotografier.

Kapitel 1 indeholder en gennemgang af gældende bestemmelser og praksis vedrørende straffeprocessuelle tvangsindgreb, der rettes mod det menneskelige legeme. Beskrivelsen omtaler den i teorien opstillede sondring mellem personlig ransagning og legemlig undersøgelse. Endvidere omtales de særlige problemer, der opstår i forbindelse med optagelse og opbevaring af fingeraftryk og personfotografier.

<sup>1</sup> kapitel 2 fastlægges begrebet "legemsindgreb". Begrebet defineres som "de straffeprocessuelle tvangsindgreb, hvorved der tilvejebringes og fastholdes oplysninger om et levende menneskeligt legeme eller dele heraf eller oplysninger om, hvorvidt genstande er anbragt på legemet eller i legemets hulrum".

På baggrund af denne definition opstiller udvalget en vejledende oversigt over de forskellige typer af indgreb, som efter udvalgets opfattelse må karakteriseres som legemsindgreb og således er omfattet af udvalgets lovudkast. Indgrebene er i oversigten opdelt efter intensitet, det vil sige efter, hvor byrdefuldt indgrebet må antages at blive opfattet af den person, over for hvem det iværksættes. Ved den nærmere udformning af lovudkastet udvides begrebet "legemsindgreb" til også at omfatte visitation af den pågældende persons tøj og optagelse af personfotografier, d.v.s. fotografier optaget med henblik på identifikation.

Med udgangspunkt i inddelingen efter intensitet redegøres for den todeling af indgrebene, som udvalget har valgt at lade sit lovudkast bygge på. De mindst byrdefulde indgreb betegnes "legemsbesigtigelse" og de mere byrdefulde "legemsundersøgelse". Der redegøres i denne forbindelse for, hvorledes udvalget har afgrænset de to kategorier af legemsindgreb. De indgreb, hvor beføling af legemet er et led i selve undersøgelsen, som f.eks. beføling af legemets ydre med henblik på at finde ampuller skjult under huden, henføres under betegnelsen legemsundersøgelse. Det samme gælder sikring af prøver fra legemets ydre i form af hår eller negleskrab, udtagelse af blodprøver eller undersøgelse af legemets hulrum.

Kapitel 3 vedrører legemsindgreb over for en sigtet person og indeholder en beskrivelse af kompetencereglerne og af de betingelser, der efter udvalgets opfattelse bør være opfyldt for at iværksætte et legemsindgreb. Betingelserne er på samme måde som ved andre straffeprocessuelle tvangsindgreb opdelt i kriminalitets-, mistanke- og indikationskrav. Kravenes styrke varierer afhængig af, om der er tale om legemsbesigtigelse eller legemsundersøgelse,

For så vidt angår udtagelse af blodprøver foreslås kriminalitetskravet udformet således, at indgrebet kan foretages i alle tilfælde, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, i hvis gerningsindhold indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer indgår. Endvidere foreslås en særlig regel om

optagelse af fingeraftryk og personfotografier i tilfælde, hvor indgrebet ikke er nødvendigt af hensyn til efterforskningen i den konkrete sag, men sker med henblik på identifikation i fremtiden. Det foreslås, at indgrebet i sådanne tilfælde kun skal kunne finde sted, hvis den aktuelle sigtelse vedrører en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. Kompetencen til at træffe beslutning om, at der skal optages fingeraftryk og personfotografier, foreslås tillagt politiet.

Samtykke til at foretage et indgreb foreslås alene tillagt den retsvirkning, at de ellers opstillede generelle kompetenceregler kan fraviges, hvorimod de materielle betingelser (kriminalitets-, mistanke- og indikationskrav) stadig skal være opfyldt. Endelig redegøres der i kapitlet for den af udvalget i lovudkastet foreslåede regel om lægelig medvirken ved legemsundersøgelse.

Kapitel 4 omhandler legemsindgreb over for ikke-sigtede personer f.eks. offeret for en forbrydelse. Udvalget foreslår, at de legemsindgreb, som en ikke-sigtet bør kunne pålægges at underkaste sig, begrænses til de mindst byrdefulde former for legemsbesigtigelse, d.v.s. sådanne, der ikke kræver afklædning.

Der stilles i lighed med kapitel 3 krav til kriminalitet og indikation vedrørende efterforskningen af den lovovertrædelse, i forbindelse med hvilken indgrebet ønskes foretaget. Samtykke fra en ikke-sigtet til at foretage et legemsindgreb foreslås at medføre, at reglerne både vedrørende kompetence og materielle betingelser for indgrebets iværksættelse kan fraviges. Endelig foreslår udvalget indsat en hjemmel for politiet til i visse, særlige tilfælde, hvor der er begrundet mistanke om, at nogen skjuler våben på sig, at visitere tøjet hos alle tilstedeværende med henblik på at finde våben.

Med udgangspunkt i en omtale af gældende regler og praksis vedrørende politiets opbevaring og destruktion af fingeraftryk, personfotografier og andet materiale foreslår udvalget

i k a p i t e l 5, at dette spørgsmål reguleres i tilknytning til reglerne om legemsindgreb. Efter udvalgets opfattelse bør reglerne herom udformes således, at personfotografier automatisk skal destrueres, hvis de vedrører personer, der ikke har været sigtet, som er frifundet, eller mod hvem påtale er opgivet. For så vidt angår andet materiale og oplysninger, herunder fingeraftryk, skal dette destrueres, hvis det vedrører personer, som ikke har været sigtet. Sondringen mellem personfotografier og andet materiale er begrundet i de til fotografier knyttede genkendelsesmuligheder for udenforstående. Udvalget har ikke i nærværende betænkning ment at burde foreslå regler til regulering af anvendelsen af de opbevarede oplysninger ved forevisning, idet en eventuel regulering heraf efter udvalgets opfattelse bør ske i sammenhæng med en regulering af de straffeprocessuelle tvangsindgreb, der har æren som beskyttelsesobjekt.

## Kapitel 1.

### Gældende ret.

#### 1.1. Indledning.

Der findes ikke i retsplejeloven en samlet og udtømmende regulering af straffeprocensuelle tvangsindgreb, der rettes mod det menneskelige legeme. Derimod findes der spredte bestemmelser, som også kan anvendes på legemsindgreb (navnlig kapitel 73 om ransagning og § 822 om besigtigelse), ligesom der findes regler om særlige problemer af betydning i forbindelse med legemsindgreb i § 199, stk. 3, hvorefter undersøgelse af en kvinde i en straffesag bør ske ved en anden kvinde, og i § 758, stk. 1, om undersøgelse af anholdte.

Bestemmelserne om ransagning og besigtigelse er i det væsentlige uændrede siden retsplejelovens gennemførelse (lov nr. 90 af 11. april 1916).

Bestemmelserne bygger på et udkast fra en kommission, der blev nedsat i 1868 med henblik på at udarbejde et forslag til omordning af bl.a. strafferetsplejen. Kommissionens forslag er trykt i Rigsdagstidende 1880-81, tillæg A, spalte 3686 ff. Reglerne om henholdsvis ransagning og besigtigelse findes i §§ 112-119 og § 148 i kommissionens lovudkast. Endvidere bygger bestemmelserne på et udkast til lov om strafferetsplejen, der i 1899 blev afgivet af den i 1892 nedsatte proceskommission. Kommissionens udkast er trykt i Rigsdagstidende 1901-1902, tillæg A, spalte 2382 ff. Reglerne om ransagning og besigtigelse, der findes i udkastets § 115 og §§ 142-148, svarer i det væsentlige til de bestemmelser, der i 1916 blev vedtaget af rigsdagen og indsat i retsplejeloven som § 742 og §§ 755-761.

Legemsindgreb er i vidt omfang undergivet administrativ regulering. Der henvises til bilag 3-7 og afsnit 1.2.- 1.4.

Den juridiske teori om legemsindgreb bygger på en sondring mellem personlig ransagning og legemlig undersøgelse, jfr. Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 425 ff og Gammeltoft-Hansen, **Straffeprocessuelle** Tvangsindgreb, 1981, side 270.

Om legemsindgreb i den juridiske litteratur henvises iøvrigt til Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 2. udgave, side 618-625 og 723-727 og 3. udgave side 425-428, 431-432 og 495-498, Gomard, Studier i Den danske Straffeprocess, side 249-250, Koktvedgaard og Gammeltoft-Hansen, Lærebog i den danske strafferetspleje, 1978, side 187-213, Den kommenterede Retsplejelov 1982, bind III, side 149-151, Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, navnlig side 80-82, 268-281, 320-330 og 346-347 og Gammeltoft-Hansen, Procesfaghæfte II, 1985, side 83-113.

Legemsindgreb - i hvert fald af en vis intensitet - må antages at være omfattet af bestemmelsen i Den europæiske Menneskerettighedskonvention om respekt for en persons privatliv (artikel 8). Legemsindgreb vil således i henhold til art. 8, stk. 2, alene kunne foretages, hvis de finder sted i overensstemmelse med loven og er nødvendige i et demokratisk samfund for at forebygge forbrydelser eller for at beskytte andres ret og frihed. Om menneskerettighedskonventionens artikel 8 henvises til Tyge Lehmann og John Bernhard, Den europæiske Menneskerettighedskonvention, 1985, side 107 ff.

I afsnit 1.2. og 1.3. gennemgås de gældende bestemmelser og gældende praksis om henholdsvis personlig ransagning og legemlig undersøgelse. I afsnit 1.4 omtales de særlige problemer vedrørende fingeraftryk og personfotografering, og i afsnit 1.5. redegøres for den debat og kritik, som legemsindgreb i strafferetsplejen har givet anledning til de senere år.

### 1.2. Personlig ransagning.

Personlig ransagning af en sigtet er direkte undergivet regulering i retsplejelovens kapitel 73 om ransagning. Hensigten med sådan ransagning er at søge efter objekter, som skjules



på den pågældende person, for at finde spor fra forbrydelsen, der kan anvendes som bevis, eller genstande, der skal konfiskeres eller vindiceres, f.eks. narkotika eller tyvekoster.

Kompetencen er efter retsplejelovens § 797, stk. 1, almindeligvis hos retten, men retskendelse er ikke nødvendig, hvis der gives udtrykkeligt samtykke til indgrebets foretagelse, eller hvis der foreligger "periculum in mora", dvs. øjensynlig fare for, at øjemedet med ransagningen ville forspildes ved at afvente retskendelse. Det er dog i sidstnævnte tilfælde en betingelse, at sagen enten er en statsadvokatsag eller angår en forbrydelse, for hvilken der er foreskrevet højere straf end bøde, jfr. § 797, stk. 2, og sagen skal inden 24 timer forelægges retten, jfr. § 797, stk. 3.

De materielle betingelser for ransagning af en sigtet findes i retsplejelovens § 794. Betingelserne for personlig ransagning er de samme som for ransagning af den sigtedes bolig. Hvis efterforskningen vedrører en statsadvokatsag, stilles der ikke noget særligt indikationskrav. Personlig ransagning kan også finde sted under efterforskningen i en politisag, men i så fald gælder det indikationskrav, at der skal være påviselig grund til at antage, at der kan findes spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges. Muligheden for ransagning i politisager blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 196 af 15. maj 1939 om ændring af retsplejeloven, jfr. Rigsdagstidende 1938-39, tillæg A, spalte 4238.

Den såkaldte skånsomhedsgrundsætning er udtrykkelig fremhævet i § 800, stk. 2, men må iøvrigt antages at gælde ved alle straffeprocessuelle tvangsindgreb. Som et særligt udtryk for denne grundsætning er det i § 800, stk. 5, fastslået, at visitation af en kvinde skal foretages af en anden kvinde, og uden at mænd overværer det, jfr. herved Københavns politidirektørs A-meddelelse III, nr. 4 af 6. november 1978 om ransagning af person, pkt. 4, (optrykt nedenfor som bilag 4, side 130), der indeholder nærmere regler om fremgangsmåden ved personlig ransagning.

Personlig ransagning af en ikke-sigtet kan efter retsplejelovens § 795, stk. 2, finde sted, når sagen angår en forbrydelse, der er undergivet statsadvokatens påtale, og der er påviselig grund til at antage, at det eftersøgte findes hos vedkommende. Personlig ransagning af en ikke-sigtet uden den pågældendes samtykke kan således ikke finde sted i en politisag. Kompetencereglerne er de samme som for ransagning af sigtede, jfr. § 797, stk. 1 og 2.

Om udtrykket "påviselig grund" dækker det tilfælde, at gerningsmanden til en forbrydelse må antages at høre til en bestemt gruppe personer, uden at der dog kan rettes mistanke mod nogen enkelt af disse, f.eks. ved et tyveri på et værts- hus, hvor en af de tilstedeværende må antages at være gerningsmanden, kan være tvivlsomt. I Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 496, antager Hurwitz, at personlig ransagning i et sådant tilfælde kan finde sted hos alle tilstedeværende.

Udvidet adgang til personlig ransagning gælder i tilfælde, hvor en person er blevet anholdt (retsplejelovens § 797, stk. 4, jfr. § 758, stk. 1). Om denne bestemmelse henvises til betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, side 62 og 70. Bestemmelsen svarer til den før 1978 gældende § 772. Beslutning om undersøgelse af anholdte træffes af politiet, og reglerne i kapitel 73 om retskendelse og om, ved hvem ransagning kan foretages, finder ikke anvendelse i tilfælde af anholdelse, jfr. U.1957.891 ØLK og E. Albjerg Nielsen i Dansk Politi 1957, side 65 f.

Uden for strafferetsplejen er der en række lovbestemmelser, der giver politiet eller andre myndigheder adgang til at foretage visitation m.v., f.eks. reglerne om toldvæsenets adgang til at foretage eftersyn af personer, jfr. toldlovens § 74 og § 78, stk. 2. Endvidere kan nævnes luftfartslovens § 70 a, hvorefter der til forebyggelse af forbrydelser mod luftfartens sikkerhed kan foretages eftersyn af personer og gods på flyvepladser. Endelig kan nævnes lov nr. 246 af 8. juni 1978 om visse foranstaltninger mod tyveri fra Det kgl.

Bibliotek, der nærmere er omtalt i betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, side 47.

### 1.3. Legemlig undersøgelse.

I forbindelse med efterforskning af en lovovertrædelse kan det være nødvendigt ikke blot at undersøge, om en person har genstande på sig, men direkte at besigtige eller undersøge den pågældendes legeme for at konstatere spor efter forbrydelsen, f. eks. slagmærker eller sår, eller for at finde genstande i legemets hulrum.

Det giver anledning til betydelig vanskelighed at drage grænsen mellem personlig ransagning og legemlig undersøgelse. Hurwitz antager i Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 426, note 2, at grænsen må drages efter indgrebets formål. Hvis dette er at søge efter objekter, der ikke udgør en bestanddel af personens organisme, foreligger der personlig ransagning. Er formålet med indgrebet derimod en undersøgelse af selve legemet eller dets organer, foreligger der legemsundersøgelse. Som fremhævet af Gammeltoft-Hansen i Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, side 270, er denne sondring imidlertid næppe hensigtsmæssig og rimelig. Normalt vil en undersøgelse af anus eller vagina for at søge efter narkotiske stoffer blive opfattet som langt mere indgribende end udtagelse af en blodprøve.

De undersøgelser, der må karakteriseres som legemlige undersøgelser, er beskrevet i Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 426. I øvrigt henvises til nærværende betænkning, side 40 f, hvor udvalget opstiller et nyt begreb - legemsundersøgelse - og gennemgår de forskellige indgreb, der må betragtes som legemsundersøgelse.

Fra retspraksis kan nævnes, at Københavns byret ved en utrykt kendelse af 4. juni 1985 (Københavns byrets afdeling for grundlovsforhør m.m. nr. 847/1985) har givet tilladelse til, at en person blev røntgenfotograferet for at konstatere, om den pågældende havde narkotika i kroppens indre. I kendelsen

udtaler byretten, at røntgenfotografering ikke alene er påkrævet af hensyn til arrestantens sikkerhed, men tillige af hensyn til efterforskningen. Vedrørende røntgenfotografering kan også nævnes en utrykt kendelse af 9. december 1980 fra retten i Århus (9. afd. straffesag nr. 135-9/1980), hvor det blev bestemt, at sigtede skulle underkastes røntgenfotografering til konstatering af, hvorvidt et smykke, der var stjålet, befandt sig i hans organisme.

Vedrørende udtagelse af blodprøve kan nævnes en utrykt kendelse af 2. maj 1978, hvor Københavns byret (Afdelingen for grundlovsforhør m.m., sag nr. 629/1978) gav tilladelse til udtagelse af en blodprøve hos en person, der var sigtet for at have stukket en anden mand i maven med en kniv. Formålet med blodprøven var at foretage en sammenligning med blodtypeundersøgelsen af noget blod på en skjorte, som blev fundet i den sigtedes besiddelse.

Legemlig undersøgelse er ikke undergivet jnogen samlet lovmæssig regulering, men der findes i lovgivningen enkelte specialregler om spørgsmålet. Efter færdselslovens § 55, stk. 2, kan politiet således udtage blodprøve af en person, der mistænkes for kørsel i spirituspåvirket tilstand. Tilsvarende bestemmelse findes i luftfartslovens § 50, stk. 8, men ikke i søloven, jernbaneloven eller sømandsloven. Udenfor strafferetsplejen kan nævnes, at der efter § 4 i lov nr. 287 af 23. maj 1973 om bekæmpelse af kønssygdomme er hjemmel til, at patienter ved politiets foranstaltning undergives lægeundersøgelse.

På grundlag heraf og af analogier fra ransagningsreglerne, fra retsplejelovens § 456 k om udtagelse af blodprøver og andre legemlige undersøgelser i faderskabssager samt fra retsplejelovens § 822 om besigtigelse er der i den juridiske teori opstillet den grundsætning, at en sigtet er pligtig at underkaste sig sådan legemlig undersøgelse, som uden at forårsage væsentlige ulemper i form af skade, tidstab eller omkostninger må anses for påkrævet som led i efterforskningen af en lovovertrædelse, jfr. Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 427 og Gammeltoft-Hansen, Straffeproc-

suelle Tvangsindgreb, side 271-272.

Kompetencen antages at tilkomme retten. Denne opfattelse bygger på en analogi fra ransagningsreglerne og er lagt til grund bl.a. ved Østre landsrets kendelse af 23. maj 1979 (U.1979.836).

I denne kendelse blev det antaget, at en person, der var sigtet for tyveri, var pligtig at tåle, at der med henblik på sammenligning med nogle blodspor på gerningsstedet blev udtaget blodprøve af ham. I kendelsen anerkendte landsretten i øvrigt, at der må gælde en proportionalitetsgrundsætning, idet det udtrykkeligt anførtes, at udtagelse af blodprøve efter sagens karakter og nærmere omstændigheder ikke kunne anses som et uforholdsmæssigt indgreb.

Om udtagelse af blodprøve i sager om spirituskørsel, som er den praktisk langt vigtigste tilfældegruppe, gælder dog i medfør af færdselslovens §§ 55, stk. 2, at kompetencen tilkommer politiet. Om undersøgelse af trafikanter for spirituspåvirkethed gælder iøvrigt rigsadvokatens cirkulære nr. 178 af 2. oktober 1979, pkt. 1-4 og specielt om udåndingsprøver i disse sager færdselslovens § 55, stk. 1, jfr. justitsministeriets bekendtgørelse nr. 349 af 24. juni 1976.

Spørgsmålet om udtagelse af blodprøve i andre sager end spiritussager er reguleret ved pkt. 5 i rigsadvokatens cirkulære nr. 178 af 2. oktober 1979. I cirkulæret hedder det bl.a.:

"5. Undersøgelse for påvirkning af spiritus eller narkotika m.v. af andre end trafikanter,

5.1. På grundlag af bestemmelserne i færdselsloven og andre bestemmelser om legemlige undersøgelser sammenholdt med retsplejelovens regler om ransagning og besigtigelse må der efter praksis antages at gælde en almindelig grundsætning om, at en sigtet er pligtig til at tåle lidet indgribende legemlige undersøgelser, f.eks. klinisk undersøgelse for spirituspåvirkethed og udtagelse af blodprøver til alkoholbestemmelse, som må anses for at være af betydning for sagen. Også når mistanken angår andre forhold end overtrædelse af færdselsloven, kan undersøgelse for spirituspåvirkethed således om fornødent gennemføres med magt. Bestemmelse herom træffes af retten, men da øje-

medet med disse undersøgelser sædvanligvis vil forspildes ved at afvente rettens afgørelse, må bestemmelsen i reglen tages af politiet. Såfremt undersøgelsen i disse tilfælde foretages uden den undersøgtes samtykke, skal spørgsmålet om berettigelsen forelægges for retten efter de om ransagning gældende regler.

5.2. De under . . . . . nævnte undersøgelser (blodprøve, klinisk undersøgelse, urinprøve) foretages, når sådanne undersøgelser må antages at ville være af væsentlig betydning for udfaldet af sagen. Dette vil som regel være tilfældet, når mistanken angår forvoldelse af søulykke eller anden ulykke. Det vil jævnligt gælde, når mistanken angår sædelighedsforbrydelser, brandstiftelse og voldsforbrydelser af alvorligere karakter, og der er grund til at antage, at sigtede på gerningstidspunktet har handlet under indflydelse af spiritus eller narkotika, og dette vil kunne påvises ved lægeundersøgelse eller blod- og urinprøve. Når mistanken gælder andre strafbare handlinger, bør opmærksomheden ligeledes være henvendt på formålstjenligheden af at foretage sådanne undersøgelser, når sigtede hævder eller kan ventes at ville hævde, at den strafbare handling er udløst af eller begået under indflydelse af stærk påvirkning af spiritus, narkotika eller medikamenter."

I Københavns politis regi er udtagelse af blodprøve undergivet administrativ regulering ved A-meddelelse fra politidirektøren II, nr. 6 af 21. juli 1980 om undersøgelse for spirituspåvirkethed m.v. (gengivet nedenfor i bilag 7, side 140). Om foretagelse af blodtypebestemmelse til retslig brug i øvrigt gælder justitsministeriets cirkulære nr. 210 af 27. december 1937.

Ved højesterets kendelse i U.1937.54 er det antaget, at udtagelse af blodprøve kan gennemtvinges ved mekanisk tvang. Dette må formentlig antages at gælde alle former for legemlig undersøgelse af sigtede, når der foreligger retskendelse, jfr. den udtrykkelige hjemmel i færdselslovens § 55, stk. 2, samt Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 428, Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, side 272, og Kommenteret Retsplejelov, bind III, side 150.

Gennemføres et legemsindgreb, men viser det sig senere uberegtiget, kan der blive tale om at yde den sigtede erstatning

i medfør af retsplejelovens § 1018 b, jfr. Meddelelser fra Landsforeningen af beskikkede advokater nr. 50/1986, hvor der blev tillagt en person, der havde været udsat for rectalundersøgelse i en narkotikasag, en erstatning på 1.000 kr.

Legemlig undersøgelse af ikke-sigtede, f.eks. offeret for en forbrydelse, kan i volds- og sædelighedssager ofte være af afgørende betydning. Sådant undersøgelse foregår i praksis næsten altid med den pågældendes samtykke, men i tilfælde, hvor samtykke ikke kan opnås, opstår spørgsmålet, om indgrebet kan foretages mod den pågældendes ønske.

Herom udtaler Hurwitz, at lovgivningen ikke indeholder udtrykkelige forskrifter udover den i § 822 indeholdte almindelige hjemmel for besigtigelse af personer. Videre siges det (Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 497):

"Som udgangspunkt for spørgsmålets afgørelse i vægringstilfælde har man gjort gældende, at intet tvunget indgreb i den personlige frihed, herunder friheden til at råde over sit legeme som bevismiddel, bør kunne gennemføres uden særlig lovhjemmel. Når udtrykkelig lovhjemmel ikke kan påvises, bliver spørgsmålet efter dette udgangspunkt alene, om der kan anføres lovregler, efter hvis analogi, pligten til at tåle legemlig undersøgelse er tilstrækkelig begrundet.

En vis analogi frembyder reglerne om adgang til personlig ransagning. Imidlertid må det erkendes at være et ikke ringe spring i indgrebets pinagtighed, efter som der er tale om en almindelig kropsvisitation eller f.eks. en genitalundersøgelse i anledning af en sædelighedsforbrydelse. Ganske vist kan den personlige ransagning også efter sit begreb omfatte undersøgelser af lignende pinlig karakter. Men praktisk vil situationer af denne art som regel kun forekomme i tilfælde, hvor vedkommende person selv er sigtet eller mistænkt for medvirken til forbrydelsen. Og analogien fra personlige ransagninger af nævnte art til lignende undersøgelser af ikke sigtede personers legeme forekommer derfor ikke utvivlsom.

Det kan imidlertid omtvistes, om man bør fastholde det anførte udgangspunkt. Meget taler for at anse en pligt for ikke-sigtede til at underkaste sig de omtalte undersøgelser for begrundet uafhængigt af speciel lovhjemmel. I betragtning af de almindelige retsplejehensyn, der bestemmer vidnepligten i straffesager så vidt, at vidnesbyrd kun kan nægtes, dersom besvarelsen af det stillede spørgsmål ville udsætte vid-

net for tab af borgerlig agtelse eller velfærd (§ 170, 2. stk.), og altså ikke fordi afhøringen er i højeste grad pinlig for den pågældende, og som giver en næsten ubetinget adgang til at beslaglægge bevismidler i trediemands besiddelse (§ 745), forekommer det lidet konsekvent, at der i strafferetsplejen ubetinget skulle gives afkald på et eventuelt afgørende bevismiddel, fordi vedkommende person i strid med almindelig praksis nægter at underkaste sig en almindelig anvendt, uskadelig undersøgelse, som dog ofte vil være påkrævet af lægelige grunde i den foreliggende situation. På den anden side bør der være mulighed for at anerkende særlige modgrunde mod undersøgelsens foretagelse i tilfælde, hvor denne ville medføre videregående ulempe for den pågældende person end normalt. Den i forholdets natur begrundede løsning synes herefter at måtte blive, at legemlige undersøgelser, eventuelt i forbindelse med uskadelige lægelige indgreb, anerkendes som pligtsmæssige efter en af retten foretaget konkret afvejelse i det enkelte tilfælde af betydningen af de formål, undersøgelsen skal tjene, mod på den anden side de omstændigheder, der motiverer vedkommende persons vægring ved at underkaste sig undersøgelsen. Går rettens kendelse ud på, at undersøgelsen skal foretages, bør den dog næppe anses for direkte gennemtvungen, men alene de magtmidler, der står til rådighed overfor modvillige vidner (§§ 177, 189), bør komme til anvendelse."

Også Gammeltoft-Hansen mener, at gældende ret må bygge på en vurdering af ulempen ved indgrebet sammenholdt med den efterforskningsmæssige indikation for indgrebets foretagelse, jfr. Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, side 272. Gammeltoft-Hansen er enig i, at gennemtvungelse kun bør finde sted ved anvendelse af vidnetvangsbestemmelserne.

Retspraksis har ikke nærmere taget stilling til spørgsmålet, men politiet har over for udvalget oplyst, at der kun meget sjældent protesteres mod et indgreb. Nægter en forurettet at medvirke, afstår politiet sædvanligvis fra indgrebet.

Der er ikke i de gældende forskrifter bestemmelser om, hvornår et indgreb skal foretages under medvirken af en læge, men det antages, at legemlig undersøgelse almindeligvis bør foretages af en læge.



#### 1.4. Finger aftryk og fotografier i ng.

En praktisk vigtig gruppe af indgreb er optagelse af fingeraftryk og personfotografier (d.v.s. fotografier med henblik på identifikation). Selve det legemlige indgreb må i disse tilfælde karakteriseres som værende af meget lidt indgribende karakter, men der knytter sig alligevel betydelig interesse til emnet, da det tilvejebragte materiale kan udgøre et vigtigt bevismiddel, og da det kan systematiseres, registreres og opbevares og dermed få betydning for andre sager end netop den, hvortil det indhentes.

Der er ikke lovbestemmelser, der specielt regulerer disse indgreb, men de er i vidt omfang undergivet regulering i form af administrative forskrifter fra justitsministeriet og rigspolitichefen, jfr. bilag 3 og 5, nedenfor side 129 og 132.

Retspraksis har ikke nærmere taget stilling til det materielle spørgsmål, under hvilke betingelser fingeraftryk kan optages og personfotografering finde sted, men retspraksis har derimod taget stilling til spørgsmålet om kompetencen til at træffe beslutning om disse indgreb.

Vigtigst er i denne forbindelse højesterets kendelse af 21. december 1984 (U.1985.153) om optagelse af fingeraftryk. Sagen vedrørte tre personer, der i forbindelse med en husbesættelse blev anholdt og sigtet for overtrædelse af straffelovens § 264, stk. 1. Politiet gennemtvang ved umiddelbar magt-anvendelse i identifikationsøjemed, at de pågældende afgav fingeraftryk. De pågældende klagede herover til retten.

Københavns byret fandt, at optagelse af en anholdts fingeraftryk er en foranstaltning, som ikke ligger udenfor, hvad politiet kan beslutte uden retskendelse. Landsretten udtalte derimod i sin kendelse:

"Landsretten finder, at gennemtvungeisen med magt af optagelsen af aftrykkene mod de anholdtes protest var et sådant indgreb i den personlige integritet, at

spørgsmålet om gennemtvængelsen burde forelægges byretten til afgørelse, hvorved bemærkes, at øjemedet med foranstaltningen ikke ville blive forspildt ved at afvente rettens afgørelse. Som følge heraf tages de kærendes påstand til følge."

Højesteret stadfæstede landsrettens kendelse med følgende begrundelse:

"Det bemærkes, at fingeraftrykkene af de pågældende, som var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 264, stk. 1, blev optaget for at fastlægge deres identitet. Det er oplyst, at politiet i nogle tilfælde har forelagt spørgsmål om optagelse af fingeraftryk af fængslede personer for domstolene.

Idet politiets adgang til at optage fingeraftryk ikke er ordnet ved lov, tiltrædes det af de af landsretten anførte grunde, at der burde være sket forelæggelse for byretten."

Dommen er kommenteret i U.1985 B.241.

I nogle sager kan politiet have behov for som kontrolaftryk at optage fingeraftryk af ikke-sigtede. Dette gælder således, hvis politiet har fundet et meget stort antal fingeraftryk på et gerningssted, f.eks. en opbrudt bankboks, og ønsker at eliminere de ikke-interessante aftryk fra personale og andre, der lovligt har benyttet boksen. Hvis der protesteres mod optagelse af fingeraftryk fra disse personer, afstår politiet i praksis fra optagelse, medmindre der er tale om en meget alvorlig forbrydelse. I så fald indhentes retskendelse, jfr. utrykte Østre landsrets kendelser af 3. april 1985 og 5. juli 1985 (8. afd. kære nr. 125/1985 og 11. afd. kære nr. 232/1985), hvor det blev tilladt politiet at optage kontrolaftryk af nogle ikke-sigtede personer til brug for en drabssag.

Optagelse af fotografier af mennesker som led i efterforskningen kan ske på forskellig måde. I nogle tilfælde fotograferes en tilskadekommet person for at sikre et klart bevis for skadens omfang. Sådanne fotograferinger må anses som et supplement til legemsindgrebet. I andre tilfælde optages fotografier af personer som led i skygning af de pågældende. Dette vil i vidt omfang slet ikke være noget tvangsindgreb

og er i så fald ikke undergivet nogen særlig regulering. Endelig optages fotografier af lovovertrædere til indsættelse i politiets samling med henblik på senere identificering af de pågældende. Disse fotografier kaldes i denne betænkning personfotografier.

Om personfotografering gælder, at retskendelse er nødvendig, hvis der protesteres mod indgrebet, jfr. U.1956.538 ØLK og U.1962.231 ØLK. Ved den første kendelse blev det lagt til grund, at fotografering ikke havde nogen betydning for sigtelsen, og ved den anden kendelse bestemte retten, at de pågældende fotografier med negativer skulle udleveres til de sigtede, bl.a. fordi tiltale senere var frafaldet. Iøvrigt henvises om optagelse af personfotografier til en artikel af kriminalassistent Flemming Mattisson i Dansk Politi 1981, side 320.

De materielle betingelser for optagelse af fingeraftryk og personfotografier fremgår som nævnt ikke direkte af retsplejeloven. I den juridiske teori antages det imidlertid, at sigtede er forpligtet til at lade sine fingeraftryk optage og lade sig fotografere, jfr. Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, side 431-432 og Fuldmægtigen 1981.157, hvor der omtales en utrykt Østre landsrets kendelse om fotografering.

For så vidt angår ikke-sigtede antages det - af mangel på udtrykkelige retningslinier - at betingelserne for legemlig undersøgelse må finde anvendelse, jfr. foran side 23 f. Ikke-sigtede (typisk ofre) antages at have pligt til at lade sig fotografere til brug for sagen i det omfang, de er undergivet vidnepligt. Indebærer fotograferingen, at den pågældende skal klædes af, må det formentlig kræves, at fotograferingen er nødvendig for efterforskning af alvorlig kriminalitet, jfr. Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, side 325-326.

Politiet optager i betydeligt omfang fingeraftryk og fotografier af sigtede personer i tilfælde, hvor optagelsen ikke skal

tjene efterforskningen i den vecserende sag, men derimod ønsket om i fremtiden at kunne identificere den pågældende person. Det hedder herom i rigspolitichefens kundgørelse IV, nr. 24 af 17. august 1983 (optrykt nedenfor side 129 som bilag 3), at personfotografier skal optages:

"1. af straffede personer, der på ny anholdes for en forbrydelse, når de pågældende enten ikke tidligere er fotograferet, eller der er gået mere end 3 år siden sidste fotografering, eller såfremt foreliggende foto ikke længere er vellignende.

2. af ustraffede personer, som anholdes for sædelighedsforbrydelser, indbrudstyveri, falskmøntneri, drab, grovere voldsforbrydelser, røveri, lommetyveri, overtrædelse af straffelovens §§ 180 - 181, 1. og 2. stk. (brandstiftelse), straffelovens § 183 og straffelovens §§ 191, 191 a, samt lov om euforiserende stoffer og serieforbrydelser af enhver art.

3. når særlige omstændigheder, f.eks. vanskeligheder under eftersøgning af den pågældende, taler herfor."

Justitsministeriets cirkulære nr. 317 af 19. december 1933 (optrykt nedenfor side 132 som bilag 5) bestemmer, at der skal optages fingeraftryk af:

"1) enhver, som sigtes for Overtrædelse af en Bestemmelse i Borgerlig Straffelov, for hvilken Straf af Fængsel kan idømmes, eller som af Politiet modtager Advarsel i Anledning af begaaet Betleri,

2) enhver, som sigtes for Overtrædelse af andre Love under saadanne Omstændigheder, at Straf af Fængsel skønnes forskyldt, eller - betinget eller ubetinget - idømmes højere Straf end Hæfte for saadanne Overtrædelser,

3) Sigtede, der nægter at opgive Navn eller med Grund antages at have tillagt sig falsk Navn, og Sigtede, der strejfer om uden Midler til lovligt Underhold, eller som ikke har Bolig eller dog varigere Opholdssted i Riget eller er ubekendte, og om hvis Navn og Opholdssted ingen antagelige Oplysninger haves eller straks kan fremskaffes,

4) enhver Udlænding, der paa Grund af Overtrædelser af Fremmedlovgivningen skal udvises eller udsendes."

Nærmere bestemmelser om opbygningen af politiets fototek er givet i en fortrolig kundgørelse B nr. 28 af 24. august 1983 fra rigspolitichefen, ligesom nærmere regler om fremgangsmåden ved optagelse af fingeraftryk er givet i en fortrolig kund-

gørelse fra rigspolitichefen af 16. januar 1985 (kundgørelse B nr. 21 af 16. januar 1985) om Centralbureauet for Identifikation. Der er i øjeblikket planer om at anskaffe et EDB-fingeraftrykssystem til politiet, jfr. vicerigspolitichef Ole Scharf i Dansk Politi 1985, side 78 ff.

Der findes ikke i lovgivningen bestemmelser om opbevaring, destruktion og registrering af fingeraftryk og personfotografier. Registrering af fingeraftryk og fotografier af ikke-sigtede finder efter de for udvalget foreliggende oplysninger ikke sted uden de pågældendes samtykke.

Gældende praksis om optagelse, opbevaring og destruktion af fingeraftryk af sigtede personer er belyst i Folketingets ombudsmands Beretning 1981, side 131-134, hvori refereres en brevveksling med rigspolitichefen og justitsministeriet. Det hedder i en skrivelse af 21. maj 1981 fra rigspolitichefen bl.a.:

"Destruktion af fingeraftryk, som er optaget med rette, finder som udgangspunkt ikke sted. Sluttes den sag, som gav anledning til optagelsen af fingeraftryk, ved påtaleundladelse, finder destruktion således ikke sted, og destruktion foretages heller ikke ved frifindende dom, hverken ex officio eller efter begæring. Kun i helt enkeltstående tilfælde har jeg efter en nøje gennemgang af sagen efter anmodning foretaget destruktion, når det var åbenbart, at den pågældende har været sigtet med urette. Som eksempel kan nævnes, at det er klarlagt, at der har foreligget forveksling med en anden person.

Om baggrunden for praksis med hensyn til registrering og destruktion af fingeraftryk, finder jeg anledning til at bemærke følgende:

Fingeraftryk optages primært for at sikre den aktuelle persons identitet og er mig bekendt den eneste metode, hvorved identitet entydigt kan fastslås. Ved optagelsen af fingeraftrykket knyttes personen derfor uløseligt til den pågældende sags akter og indberetningerne til kriminalregisteret. Misbrug af katalogiserede fingeraftryk er ikke mulig, og forevisning - f.eks. for en anmelder - med deraf følgende mulighed for "genkendelse" finder ifølge sagens natur ikke sted. Jeg kan yderligere tilføje, at samlingen af fingeraftryk kun anvendes internt i Centralbureauet for Identifikation og af medarbejdere, som bliver særligt udannet til arbejdet med katalogisering og søgning af

fingeraftryk .

Jeg har på den baggrund ikke fundet anledning til internt at fastsætte generelle regler om destruktion, og det er min opfattelse, at såvel identitetskontrollen som politiets efterforskning af forbrydelser vil le blive forringet, såfremt der skulle ske destruktion af fingeraftryk, som er optaget med rette . . . ."

Ved skrivelse af 11. marts 1982 til justitsministeriet (F.O.B. 1981, side 134) gav Folketingets ombudsmand udtryk for, at det efter hans opfattelse burde tillægges væsentlig betydning, at der tilvejebringes et mere tilfredstillende regelgrundlag for den registrering af fingeraftryk, der finder sted ved Centralbureauet for Identifikation, herunder for den administrative praksis, der følges med hensyn til udtagelse fra samlingen af fingeraftryk. Ombudsmanden pegede samtidig på muligheden for efter § 3, stk. 1, i lov om offentlige myndigheders registre at træffe bestemmelse om at lade fingeraftryksregistret omfatte af reglerne i denne lov.

Den 28. maj 1986 har justitsministeriet herefter - efter forhandling med registertilsynet og finansministeriet - fastsat forskrifter for rigspolitichefens centrale fingeraftryksregistre. Forskrifterne og de offentligt tilgængelige bilag hertil er medtaget som bilag 6 til betænkningen (side 134). Forskrifterne indeholder bl.a. regler om registrets indhold, sikkerhedsforanstaltninger og om videregivelse af oplysninger til offentlige myndigheder. Af forskrifterne fremgår bl.a., at fingeraftryk optaget af personer under 15 år ikke må optages i registret.

Forskrifterne indeholder også visse bestemmelser om sletning af oplysninger. Det fremgår bl.a., at oplysninger, der viser sig urigtige eller vildledende eller uden politimæssig interesse, snarest muligt skal berigtiges eller slettes. Endvidere fremgår det, at fingeraftryk af personer, der er fyldt 80 år, almindeligvis slettes. I øvrigt foretages sletning af oplysninger i registret i overensstemmelse med et ikke-offentligt tilgængeligt bilag til forskrifterne.

Om opbevaring og destruktion af personfotografier (d.v.s. fotografier med henblik på identifikation) er der heller ikke særlige bestemmelser. Der har imidlertid udviklet sig den praksis, at fotografier af personer, der frifindes, destrueres. Det samme er tilfældet, hvis påtale opgives, jfr. U.1962. 231 0. Politiet har endvidere oplyst, at alle fotografier som udgangspunkt destrueres 10 år efter modtagelsen, hvis der ikke i mellemtiden begås ny kriminalitet. Dette gælder dog ikke ved meget alvorlige forbrydelser. Når der modtages et nyt fotografi af en person, der allerede er optaget i fototeket, udskiftes det gamle billede med det nye.

#### 1.5.     Debat og kritik.

Den omstændighed, at der i retsplejeloven kun er sparsomme regler om legemsindgreb, har gennem en årrække givet anledning til kritik, navnlig for så vidt angår fingeraftryk og personfotografier. Allerede i sin beretning for 1957 (P.O.B. 1957, side 157) beskæftigede Folketingets ombudsmand sig med dette spørgsmål. Senere har ombudsmanden flere gange haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmål om registrering og opbevaring af fingeraftryk og personfotografier, jfr. P.O.B. 1974, side 237 og 1981, side 131, og har heri tilkendegivet, at det er principielt uheldigt, at der ikke er lovbestemmelser, der regulerer dette vigtige område.

Spørgsmålet om destruktion af fingeraftryk gav i øvrigt anledning til en del offentlig debat i forbindelse med højesterets kendelse i U.1985.153, refereret ovenfor side 25.

Partiet Venstresocialisterne har i folketinget fremsat en række lovforslag om straffeprocessuelle spørgsmål. I 1981 og 1982 fremsatte partiet således bl.a. forslag om, at der blev indsat et særligt kapitel i retsplejeloven om registrering af personer i politiets registre. Forslagene vedrørte først og fremmest registrering af politiets fotograferinger ved demonstrationer o. lign. samt den registrering, der finder sted i kriminalregistret. Det fremgår derimod ikke klart af forslagene eller bemærkningerne hertil, om det var hensigten, at de også

skulle omfatte registrering af personfotografier og fingeraftryk.

Forslaget om et særligt kapitel i retsplejeloven om registrering blev på ny fremsat, men i en noget ændret skikkelse, den 7. december 1983 (Folketingstidende 1983-84, 1. samling, tillæg A, spalte 1895). Det blev bl.a. præciseret, at forslaget omfattede enhver form for personregistrering, herunder fotografier, fingeraftryk o. lign.

Efter forslaget skulle der i retsplejeloven indsættes et nyt kapitel 75 a under overskriften "Registrering". Kapitlet skulle efter forslaget alene indeholde en enkelt paragraf med følgende ordlyd:

"§ 812. Registrering af personer i politiregistre over sigtede eller mistænkte må kun finde sted, hvis der foreligger en konkret begrundet mistanke om, at vedkommende har begået en strafbar handling.

Stk. 2. De registrerede oplysninger skal tilintetgøres, så snart sigtelse er frafaldet eller opgivet eller det er fastslået, at de ikke er af betydning for efterforskningen.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 omfatter enhver form for personregistrering, herunder fotografier, fingeraftryk o. lign."

Lovforslaget bortfaldt inden 1. behandling som følge af folketingsvalget i januar 1984, men blev genfremsat i uændret form den 22. marts 1984 (Folketingstidende 1983-84, 2. samling, tillæg A, spalte 3271). Forslaget blev 1. behandlet i folketinget den 7. maj 1984, men debatten i folketinget drejede sig stort set alene om den registrering, der finder sted i kriminalregistret. Forslaget blev efter 1. behandlingen henvist til retsudvalget og bortfaldt ved folketingsårets udløb.

Problemerne omkring legemsindgreb har endvidere givet anledning til en række spørgsmål i folketinget til justitsministeren, navnlig vedrørende fingeraftryk. Der henvises til Folketingstidende 1983-84, forhandlingerne, 2. samling, spalte 260 og spalte 7987 og 1985-86, forhandlingerne, spalte 9802-9803 og 10460. Endvidere har der været stillet spørgsmål af rets-



udvalget til justitsministeren, bl.a. vedrørende optagelse af fingeraftryk af indvandrere i forbindelse med en drabssag. Disse spørgsmål og besvarelsen heraf er ikke trykt i Folketingstidende.

Også reglerne om personlig ransagning har givet anledning til debat. Der henvises til F.O.B. 1957, side 243 og politiadvokat Niels Schrøders artikel i Dansk Politi 1983, side 51-52.

I Hvad må politiet, 1980, side 45-53, har landsretssagfører Jan Schultz-Lorentzen foretaget en gennemgang af problemerne vedrørende legemsindgreb i strafferetsplejen.

I bogen Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, 1981, opstiller Gammeltoft-Hansen et udkast til lovbestemmelser om legemsindgreb. Udkastet bygger på en sontring mellem legemsundersøgelse, legemsbesigtigelse og overfladisk visitation. Der henvises navnlig til siderne 80-82 og 346-347.



## Kapitel 2.

### Begrebet legemsindgreb.

#### 2.1. Beskyttelsesinteressen.

Straffelovens 25. kapitel indeholder straffebestemmelser, der kriminaliserer angreb, som er rettet mod det menneskelige legeme. Straffeprocessuelle tvangsindgreb, hvorved et gerningsindhold i en straffebestemmelse i dette kapitel realiseres, må derfor naturligt opfattes som legemsindgreb. I praksis vil dette navnlig kunne være tilfældet med indgreb, der falder ind under § 244.

Mange straffeprocessuelle tvangsindgreb, der har det menneskelige legeme som undersøgelsesobjekt, indebærer dog ikke, at et gerningsindhold, der er omfattet af straffelovens 25. kapitel, vil blive realiseret. Dette beror på, at undersøgelsen vil rette sig imod legemets ydre på en måde, der ikke kan karakteriseres som angreb eller vold. Derimod vil undersøgelsen i vidt omfang forudsætte, at den person, som den rettes imod, tvinges til at medvirke til eller tåle indgrebet på en måde, hvorved gerningsindholdet i straffelovens § 260 om ulovlig tvang realiseres. Straffeprocessuelle legemsindgreb vil i særlige tilfælde også kunne tænkes at realisere gerningsindholdet i § 267 om ærekrænkelser, men derimod i praksis næppe § 232 om blufærdighedskrænkelser.

Langtfra alle straf processuelle tvangsindgreb, der er omfattet af straffelovens § 260 eller § 267, vil på den anden side kunne opfattes som legemsindgreb. Dette gælder f.eks. visse rådhedsindgreb, hvorved nogen tilpligtes midlertidigt at afgive rådigheden over genstande til politiet (§ 260) eller offentlig efterlysning af sigtede (§ 267).

## 2.2. Definition og afgrænsning.

Fastlæggelse af begrebet "legemsindgreb" kan som følge af det i afsnit 2.1. nævnte ikke foretages blot ved en henvisning til en eller flere straf felovsbestemmelser, hvis gerningsindhold realiseres ved indgrebet. Derfor er det ved begrebsbestemmelsen nødvendigt at falde tilbage på en almen beskrivelse.

Ved "legemsindgreb" forstås udvalget de straffeprocessuelle tvangsindgreb, hvorved der tilvejebringes og fastholdes oplysninger om et levende menneskeligt legeme eller dele heraf eller oplysninger om, hvorvidt genstande er anbragt på legemet eller i legemets hulrum. Denne definition er efter sit indhold bestemt af formålet med indgrebene.

Som anført nedenfor i afsnit 2.4. og 2.5. er der behov for, at politiets visitation af tøj og optagelse af personfotografier med henblik på identifikation behandles efter samme regler som legemsindgreb. Derfor fastlægger udvalget i lovudkastets § 792 begrebet legemsindgreb noget videre end i ovenstående teoretiske definition.

Med udgangspunkt i den teoretiske definition er det udvalgets opgave at tilvejebringe et udkast til lovbestemmelser om straffeprocessuelle legemsindgreb, hvorved der sker en samlet og systematiseret regulering af de problemer vedrørende legemsindgreb, som har en sådan retssikkerhedsmæssig betydning, eller som er af så væsentlig og direkte interesse for borgerne, at en regulering i retsplejeloven vil være naturlig.

Med hensyn til grundbetingelsen, at indgrebet skal være et "straffeprocessuelt tvangsindgreb", henvises til Gammeltoft-Hansens bemærkninger i Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, side 29-45 og i U.1979 B. 1 samt til betænkning 1023/1984, side 12-13.

Begrebet "legemsindgreb" omfatter efter definitionen undersø-

gelse både af menneskets ydre og indre og udtagelse af prøver i forbindelse hermed, f.eks. blodprøver. Også undersøgelser, der drejer sig om at konstatere, om der er fremmedlegemer på legemet eller i dets hulrum, er omfattet af definitionen. Endvidere vil optagelse af fingeraftryk og visse former for fotografering af skader o. lign. på legemet være omfattet af definitionen. Om personfotografering, d.v.s. optagelse af fotografier med henblik på identifikation, henvises til afsnit 2.5.

Den blotte ydre besigtigelse af en almindeligt påklædt person falder derimod uden for begrebet "legemsindgreb". Sådant besigtigelse kan lovligt foretages af enhver, og der realiseres derfor ikke ved besigtigelsen noget strafferetligt gerningsindhold, hvorfor der slet ikke er tale om et straffeprocessuelt tvangsindgreb. Det samme gælder fotografering af personer under omstændigheder, hvor det også er lovligt for andre end politiet at foretage fotografering.

Efter definitionen omfatter begrebet og dermed udvalgets lovudkast både indsamling af oplysninger og materiale (f.eks. optagelse af fingeraftryk) og fastholdelsen heraf, f.eks. i kartoteker og registre.

Det følger af definitionen, at undersøgelser, der retter sig mod et menneskes psyke (mentalundersøgelse) eller almindelige personlige og sociale forhold, jfr. retsplejelovens § 808, falder uden for begrebet. Uden for begrebet falder også undersøgelser af lig (ligsyn, obduktioner o.lign.).

Undersøgelse af stoffer, som er afgivet fra et menneskeligt legeme, er ikke omfattet af definitionen. Derimod vil f.eks. udtagelse af urin ved hjælp af et kateter være omfattet. Det samme gælder pålæggelse af en pligt til at afgive urin eller til at foretage **udåndingsprøve**.

Endelig omfatter definitionen alene tvangsindgreb, der foretages som led i efterforskningen af en lovovertrædelse. Dette indebærer, at legemsindgreb, der foretages på et bestemt

sted mod alle personer, der befinder sig på stedet for at forebygge forbrydelser (f.eks. visitation i forbindelse ned sikkerhedskontrol i lufthavne), falder udenfor begrebet. Heller ikke legemsindgreb, der foretages i fængsler o.lign. i forbindelse med strafafsoning, eller på psykiatriske hospitaler, er omfattet af begrebet. Det samme gælder indgreb overfor detentionsanbragte. Hjemmelen for sidstnævnte indgreb må findes i samme hjemmel som selve detentionsanbringelsen.

Om afgrænsningen af tvangsindgreb i og uden for strafferetsplejen henvises iøvrigt til betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, side 21-30 og 143-156.

### 2.3. Beskrivelse af de enkelte indgreb.

Der er ikke i retsplejeloven nogen almindelig beskrivelse af de straffeprocessuelle tvangsindgreb, der falder ind under begrebet legemsindgreb.

Der er i udvalget enighed om, at det er vanskeligt i loven på en hensigtsmæssig måde generelt at beskrive de mangfoldige og varierende former for legemsindgreb, der kan være tale om. Hertil kommer, at en sådan beskrivelse næppe kan blive udtømmende, og at der som følge af den tekniske udvikling og udviklingen indenfor lægevidenskaben i fremtiden kan blive behov og praktisk mulighed for indgreb, der ikke kendes idag.

Udvalget har på denne baggrund drøftet, hvorledes man beskriver de indgreb, der må karakteriseres som legemsindgreb. På grundlag af disse drøftelser har udvalget opstillet følgende vejledende oversigt:

- 1) Besigtigelse, der kræver en vis medvirken, f.eks. vejning, måling og besigtigelse af håndflader.
- 2) Besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklødning, men f.eks. opknapping af en skjorte for at se kradsemærker på halsen og opsmøgning af et ærme for at se tatoveringer m.v.

- 3) Optagelse af fingeraftryk.
- 4) Besigtigelse, der kræver afklødning.
- 5) Ydre undersøgelse, der består i en beføling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden.
- 6) Sikring af prøver fra legemets ydre, f.eks. negleskrab eller hår.
- 7) Udtagelse af blodprøver.
- 8) Ultralyd- og røntgenundersøgelser.
- 9) Undersøgelse af legemets hulrum: mundhule, anus og vagina.
- 10) Indgivelse af medicin (afføringsmidler o.lign.).
- 11) Udtagelse af prøver fra det indre legeme, f.eks. vævsprøver.
- 12) Andre undersøgelser af legemets indre, f.eks. rectoskopi, gynækologisk undersøgelse og egentlige operationer.

Oversigten indeholder en række eksempler på efterforsknings-skridt, der bør reguleres af udvalgets udkast til regler om legemsindgreb. Oversigten er ikke udtømmende. F.eks. er pålæg-gelse af pligt til at afgive urinprøve eller at foretage ud-åndingsprøve ikke medtaget i oversigten. I færdselslovens § 55 og lutfartslovens § 50 er sådan pligt hjemlet. Det er ud-valgets opfattelse, at der udover de særlige situationer, hvor der er behov for at pålægge sådan pligt, og hvor den bør spe-cielt hjemles, ikke som led i politiets almindelige efterforsk-ning bør være adgang til at pålægge pligt til at afgive urin eller foretage udåndingsprøve. Disse foranstaltninger vil i-øvrigt normalt - ligesom klinisk lægeundersøgelse for spiri-tuspåvirkethed - forudsætte en vis medvirken fra den under-søgte. Udtagelse af urinprøve ved hjælp af kateter vil være omfattet af oversigtens punkt 11. Visitation af tøj og per-sonfotografering ("portrætfotografering") er medtaget i lov-udkastets regulering, uagtet de ikke direkte falder ind under ovennævnte definition af legemsindgreb, jfr. nedenfor afsnit 2.4. og 2.5.

Af de i oversigten nævnte eksempler forekommer en del hyppigt i praksis. Andre er mere sjældne, og nogle forekommer formentlig kun i helt ekstreme tilfælde. Det sidste er tilfældet med pkt. 10 og 11 samt med egentlige operationer.

I oversigten er indgrebene opstillet således, at de indgreb, der typisk vil blive følt som mindst byrdefulde, er anført først, medens de sidst anførte er de mest intense. Denne inddeling efter intensitet beror naturligvis på vurderinger, der er stærkt personligt prægede, og om hvilke der derfor kan herske forskellige opfattelser.

Udvalget har drøftet, hvorledes indgrebene nærmere kan inddeles. Denne inddeling vil være af væsentlig betydning for det videre arbejde med udformningen af bestemmelser af såvel formel som materiel karakter vedrørende legemsindgreb.

Der er i udvalget enighed om, at det af hensyn til overskueligheden er af stor betydning, at der som udgangspunkt kun sker en todeling af indgrebene efter deres intensitet. I overensstemmelse hermed foreslår udvalget, at legemsindgreb inddeles i to kategorier, der betegnes henholdsvis legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse. Udvalget foreslår, at denne sondering skal danne udgangspunkt for den lovmæssige regulering af legemsindgreb, jfr. lovudkastets § 792, stk. 1.

Udvalgets inddeling af indgrebene bygger som nævnt på en vurdering af deres intensitet. Den i gældende ret opstillede sondering mellem personlig ransagning og legemlig undersøgelse, jfr. foran side 16 og side 19, er således ikke bestemmende for inddelingen. Heller ikke indgrebets risiko for den sigtede er bestemmende for inddelingen, jfr. Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, side 81.

Udvalget foreslår, at de indgreb, der er angivet i oversigten som pkt. 1-4, karakteriseres som legemsbesigtigelse. Efter forslaget omfatter legemsbesigtigelse, jfr. lovudkastets § 792, stk. 1, nr. 1, således besigtigelse af legemets ydre og optagelse af fotografier, aftryk og lignende heraf. Her-



til kommer visitation af det tøj, som den pågældende er iført, jfr. afsnit 2.4. og personfotografering, jfr. afsnit 2.5. De mere intensive indgreb betegnes som legemsundersøgelse og er beskrevet i lovudkastets § 792, stk. 1, nr. 2. Omfattet heraf er de indgreb, der er beskrevet i oversigtens pkt. 5-12.

Denne todeling danner som nævnt grundlag for strukturen i udvalgets lovudkast. Kun på to punkter har udvalget anset det for nødvendigt at bryde todelingen. For det første foreslås det, at visse former for legemsundersøgelse efter lovudkastets § 792 c, stk. 1, i relation til kompetencespørgsmålet ligestilles med legemsbesigtigelse, således at de kan ske efter politiets beslutning, jfr. side 56. For det andet foreslås det, at kun de former for legemsbesigtigelse, hvor afklædning ikke er nødvendig, skal kunne pålægges en ikke-sigtet som en pligt, jfr. lovudkastets § 792 d, stk. 2 og nedenfor side 75.

Legemsbesigtigelse omfatter efter den skitserede inddeling alene de former for legemsindgreb, hvorved der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelseshensigt. Optagelse af fingeraftryk er medtaget i kategorien legemsbesigtigelse, idet dette indgreb alene består i, at en person anbringer sine fingre på en stempelpude og derefter på et aftryksark.

Grænsen mellem legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse er af udvalget søgt lagt således, at de indgreb, hvor beføling af legemet er et led i selve undersøgelsen, f.eks. for at finde ampuller anbragt under huden eller i anus, anses som legemsundersøgelse, medens indgreb, der ikke kræver en sådan beføling, anses som legemsbesigtigelse. Der vil således være tale om legemsbesigtigelse, også selv om den pågældende må fastholdes under besigtigelsen, og selv om det ved f.eks. besigtigelse af kradsmærker på halsen eller tatoveringer på armene kan være nødvendigt med en vis berøring for at knappe skjorten op.

Udvalget har indgående drøftet, om et legemsindgreb, der kræver afklædning - evt. fuldstændig afklædning - af en person,

skal henføres under legemsbesigtigelse eller legemsundersøgelse. Selv om afklædning for mange mennesker vil indebære et indgreb af betydelig intensitet, finder udvalget det mest hensigtsmæssigt med henblik på de retsregler, hvor sondringen legemsbesigtigelse ctr. legemsundersøgelse får betydning, at henføre dette indgreb under legemsbesigtigelse. Det vil således hverken være nødvendigt eller hensigtsmæssigt at kræve, at en læge altid skal medvirke, hvis den undersøgte person afklædes, jfr. nedenfor side 62. Det må i denne forbindelse tillige erindres, at fuldstændig afklædning efter lovudkastets § 792 e, stk. 2, 3. pkt., kun må foretages i overvåring af personer af samme køn som den undersøgte eller af sundhedspersonale, jfr. side 68.

Legemsundersøgelse har tidligere hovedsagelig været anvendt i sædeligheds- og voldssager, men de senere år har der også været behov for at gennemføre sådanne undersøgelser i mange narkotikasager. Det er blevet mere og mere almindeligt at gemme narkotika i legemets hulrum eller ligefrem at sluge det i tætte kapsler eller lignende med henblik på indsmugling.

I tilfælde, hvor en person mistænkes for at opbevare narkotika i sit legeme, vil den pågældende altid blive undersøgt på et retsmedicinsk institut eller af en embedslæge. Hvis stoffet ikke kan udtages, eller det ikke umiddelbart kan konstateres, om den mistænkte skjuler narkotika, kan der blive tale om røntgenundersøgelse. Såfremt røntgenundersøgelsen viser, at den pågældende skjuler narkotika i sit legeme, vil vedkommende blive indlagt på hospital eller på et fængsels sygeafdeling, hvor man overvåger og afventer stoffets fremkomst ad naturlig vej. Der indgives normalt ikke afføringsmiddel eller lign. Om røntgenundersøgelse ved påvisning af narkotika i maven henvises til en artikel i Tidsskrift for Den norske Lægeforening 1985, side 1614-1616.

#### 2.4. Visitation af tøj.

Visitation af det tøj, som en person er iført, falder systematisk uden for begrebet legemsindgreb ifølge den ovenfor si-

de 36 givne definition. Af praktiske grunde er det imidlertid hensigtsmæssigt, at de regler, der gælder for visitation af en persons legeme og af det tøj, som den pågældende er iført, er de samme. Dette skyldes, at visitationen af persons legeme og tøj ofte udføres samtidig. F.eks. kan en undersøgelse af, om en person har våben på sig, ske ved, at politifolk føler uden på den pågældendes tøj, om hun eller han har våben gemt i tøjet eller på kroppen under tøjet. Derfor foreslås bestemmelserne i retsplejeloven om legemsbesigtigelse udformet således, at de tillige omfatter visitation af personens tøj, jfr. lovudkastets § 792, stk. 1, nr. 1. Bestemmelsen giver som nævnt også adgang til ved beføling gennem tøjet at undersøge, om den pågældende har genstande fastgjort på legemet under tøjet.

Som følge af den nævnte bestemmelse opstår der behov for en afgrænsning mellem den visitation af tøj, som kan foretages på grundlag af reglerne om legemsbesigtigelse, og de indgreb, som reguleres af almindelige ransagningsbestemmelser.

Udvidelsen af anvendelsesområdet for reglerne om legemsindgreb til den undersøgte tøj foreslås i lovudkastet beskrevet således: "Visitation af det tøj, som den pågældende er iført." Denne beskrivelse medfører, at udvidelsen kun gælder det tøj, som personen er iført, men ikke tøj, som den pågældende har hængt eller lagt fra sig. Udvidelsen gælder endvidere kun tøj, men ikke tasker, rygsække eller lignende, som den pågældende medbringer. Udvidelsen omfatter dog også eventuelle lommer i tøjet. Endelig gælder udvidelsen kun visitation, det vil sige øjeblikkelig gennemsøgning på stedet, uden at den pågældende bliver berøvet rådigheden over sit tøj.

Visitation af tøj kan ikke betragtes som et særligt intensivt indgreb og må derfor efter udvalgets opfattelse sidestilles med legemsbesigtigelse, det vil sige med de indgreb, der er nævnt under pkt. 1-4 i oversigten side 38.

## 2.5. Personfotografier.

Definitionen af legemsindgreb ovenfor side 36 omfatter, jfr.

ordene "og fastholdes oplysninger", også optagelse af fotografier som led i et legemsindgreb, f.eks. fotos af skader og slagmærker, optaget i forbindelse med en lægeundersøgelse i en voldssag. Reglerne bør imidlertid efter udvalgets opfattelse også gælde for politiets optagelse af personfotografier til indlemmelse i politiets fotosamling med henblik på senere identifikation. Disse fotograferinger vil ganske vist kun sjældent i sig selv kunne betragtes som legemsindgreb efter den anførte definition. Udvalget finder imidlertid, at den fastholden af det, som øjet ser, der finder sted ved personfotografering, har en så nær sammenhæng med selve besigtigelsen, at det vil være praktisk og hensigtsmæssigt, at den lovmæssige regulering af disse indgreb finder sted under ét. Hertil kommer, at problemerne om registrering af fingeraftryk og opbevaring af fotografier har visse lighedspunkter.

Udvalgets forslag vil ikke medføre, at politiets fotograferinger til fotosamlingen (fototeket) med henblik på senere identifikation bliver forbudt, men kun at de undergives regulering som legemsbesigtigelse, jfr. lovudkastets § 792, stk. 1, nr. 1.

Ved udvidelsen tilsigtes det ikke at løse problemerne omkring politiets fotografering af demonstrationer og lignende, jfr. F.O.B. 1974.254, ligesom de foreslåede regler heller ikke omfatter politiets fotografering som led i skygning af personer på frit tilgængeligt sted. Heller ikke spørgsmålet om politiets adgang til at fotografere personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, jfr. straffelovens § 264 a, eller forevisning af billeder optaget i strid med § 264 d er søgt løst i denne betænkning. Disse problemer bør løses i forbindelse med de tvangsindgreb, der i særlig grad retter sig mod den pågældendes ære. I nærværende betænkning drøftes alene spørgsmålet om optagelse af fotografier af skader, tatoveringer eller lignende på legemet samt egentlige portrætfotografier (personfotografier) til brug for politiets fototek.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om registrering, opbevaring

og destruktions af personfotografier, jfr. kap. 5. Derimod har udvalget ikke drøftet problemstillingen, i hvilket omfang disse fotografier må komme til udenforståendes kundskab ved forevisning i forbindelse med senere sager. Også dette spørgsmål bør behandles i forbindelse med spørgsmål om offentlig efterlysning, konfrontationer og andre indgreb, der retter sig mod æren.

#### 2.6. Legemsindgreb mod anholdte.

I forbindelse med en anholdelse kan der (og skal der som regel) foretages "ransagning af den anholdtes person", jfr. retsplejelovens § 758, stk. 1, 2. pkt. Denne ransagning vil udgøre et straffeprocessuelt legemsindgreb som ovenfor defineret. Indgrebets formål rækker imidlertid videre end de efterforskningsmæssige hensyn, der ligger bag andre legemsindgreb, idet indgrebet mod den anholdte først og fremmest skal tilgodeses sikkerheds- og ordensmæssige hensyn, da det skal sikres mod, at den anholdte under frihedsberøvelsen er i besiddelse af våben, giftstoffer eller andet, som kan benyttes til flugt eller til at volde skade på den anholdte selv eller andre.

Der er i udvalget enighed om, at der ved legemsindgreb i forbindelse med en anholdelse på grund af disse hensyn er behov for særlige regler. Derfor foreslår udvalget, at man opretholder en regel om besigtigelse og undersøgelse af anholdte personer i § 758, men at denne regel omformuleres, således at det præciseres, at indgrebet efter § 758 kun omfatter, hvad der er påkrævet af ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn. Hvis politiet ved dette indgreb bliver opmærksom på spor af forbrydelsen eller koster, kan man naturligvis gå frem efter de almindelige regler om legemsindgreb og beslaglæggelse. Politiet kan også, hvis betingelserne er til stede, straks foretage indgreb mod den anholdte person i medfør af det af udvalget foreslåede kapitel om legemsindgreb.

Derudover foreslår udvalget, at der i § 758 indsættes en henvisning til § 792 e, der regulerer, på hvilken måde indgrebet skal foretages.



### Kapitel 3.

#### Legemsindgreb mod sigtede.

##### 3.1. Systematik for reguleringen.

Ved al regulering af straffeprocessuelle tvangsindgreb opstår der spørgsmål om fastlæggelse af kompetence, formkrav, kriminal i tetskrav, mistankekrav og indikationskrav. Endvidere må man overveje, om der er behov for en særlig udformning af de proportionalitets- og skånsomhedsgrundsætninger, der antages at gælde ved alle indgreb. Der henvises iøvrigt til udvalgets generelle bemærkninger om regulering af straffeprocessuelle tvangsindgreb i betænkning 1023/1984, side 18 ff.

Ved legemsindgreb må der som led i udformningen af skånsomhedsgrundsætningen tages stilling til, om der skal opstilles særlige regler om, hvilke personer der kan foretage indgrebene (læger, andet sundhedspersonale eller politifolk), og i hvilket omfang det skal kræves, at indgrebet foretages af en person af samme køn som den undersøgte.

Ved udformningen af kompetencekrav, mistankekrav o.s.v. må der tages hensyn til de enkelte legemsindgrebs forskellige intensitet.

Legemsindgreb kan - ligesom mange andre straffeprocessuelle tvangsindgreb - rettes enten mod sigtede personer eller mod personer, der ikke er sigtede.

Det kan give anledning til nogen tvivl at fastslå, hvornår en person er sigtet. Retsplejeloven indeholder ingen almindelig regel herom, selv om loven i en række bestemmelser omtaler sigtedes rettigheder og pligter. Hvis det formelt tilkendegives en person, er vedkommende naturligvis sigtet. Det samme kan imidlertid være tilfældet uden en sådan formel tilkendegivelse, f.eks. hvis den pågældende afhøres som mistænkt for at fremkalde en tilståelse eller undergives anholdelse.

Hvorvidt en person i øvrigt skal betragtes som sigtet, beror navnlig på styrken af den mistanke, der retter sig mod den pågældende. I praksis har der på grund af brydningen mellem de ulemper for den pågældende, der er forbundet med en formelig sigtelse, og de retsgarantier, som sigtelsen indebærer, udviklet sig mellemformer, hvorefter det - uden rejsning af formel sigtelse - tilkendegives, at vedkommende afhøres med en sigtets retsstilling, eller hvorefter den pågældende blot vejledes om indholdet af retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, jfr. § 173, stk. 1, jfr. § 753, uden at egentligt forehold af § 752, stk. 1, finder sted. Sådanne mellemformer anvendes navnlig ved afhøringer, hvor politiet ikke kan udelukke, at afhøringen vil bringe oplysninger frem, der kan medføre en senere sigtelse.

Retsvirkningerne af disse mellemformer har givet anledning til usikkerhed, jfr. Per Lindegaard i U.1983 B. 79-84 og fra praksis U.1971.280 HKK. løvrigt henvises om spørgsmålet, hvornår en person må betragtes som sigtet, til Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udg., side 177-179, Koktvedgaard og Gammeltoft-Hansen, Lærebog i den danske strafferetspleje, 1973, side 143-145 og Gammeltoft-Hansen, Procesfaghæfte II, 1985, side 9-13.

De af udvalget nedenfor foreslåede regler indeholder væsentligt snævrere betingelser for at foretage legemsindgreb over for ikke-sigtede end over for sigtede. Udvalget forudsætter, at reglerne om indgreb mod sigtede personer kun anvendes, hvor der foreligger en formel sigtelse.

Hvis et legemsindgreb ønskes rettet mod en person, som er sigtet, men hvor mistanken ikke har en sådan styrke, som kræves ifølge de nedenfor side 51 foreslåede regler om legemsindgreb, vil legemsindgrebet ikke kunne gennemføres.

I dette kapitel behandles reguleringen af legemsindgreb mod sigtede personer. Det bemærkes, at kapitlet alene vedrører de efterforskningsmæssige hensyn, der kan begrunde legemsindgreb. Om de særlige sikkerhedsmæssige hensyn i forbindelse



med en anholdelse henvises til afsnit 2.6. Reguleringen af legemsindgreb mod ikke-sigtede behandles i kapitel 4. I kapitel 5 drøftes de særlige spørgsmål, der rejser sig i forbindelse med opbevaring og registrering af fingeraftryk og personfotografier m.v.

Efter § 792, stk. 1, i udvalgets lovudkast opdeles legemsindgreb i legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse. Der henvises herom til beskrivelsen i betænkningens kapitel 2. Udvalget foreslår, at denne opdeling i så vidt omfang som muligt danner grundlag for reguleringen.

### 3.2. Betingelser for i værktøjstelse af legemsindgreb.

Udvalget foreslår, at der i retsplejeloven udtrykkeligt fastsættes betingelser for, under hvilke omstændigheder der kan foretages legemsindgreb som led i efterforskningen af en lovovertrædelse. Betingelserne er i det følgende opdelt i kriminalitetskrav, mistankekrav, indikationskrav og proportionalitetskrav. Om skånsomhedsgrundsætningen henvises til afsnit 3.6.2. og 3.6.3.

#### 3.2.1. Kriminalitetskrav.

Efter retsplejelovens § 794, nr. 2, kan personlig ransagning af sigtede finde sted såvel i statsadvokatsager som i politisager, jfr. side 17. Der er derimod ikke i loven nogen udtrykkelig regulering af adgangen til at foretage legemlige undersøgelser og derfor heller ikke opstillet noget formelt kriminalitetskrav for så vidt angår disse legemsindgreb.

Udvalget foreslår, at kriminalitetskravet - på samme måde som det er tilfældet med de gældende regler om varetægtsfængsling og indgreb i meddelelshemmeligheden, jfr. retsplejelovens §§ 762, 770 a, stk. 2, og 781, stk. 1, nr. 2 - udformes som et strafferammekriterium. Se iøvrigt om forskellige mulige udformninger af kriminalitetskravet betænkning 1023/1984 side 21. Såfremt der senere foretages ændringer af strafferammerne i straffeloven, kan det med den foreslåede udform-

ning af kriminalitetskravet blive nødvendigt også at justere dette.

Kriminalitetskravets nærmere udformning knyttet ifølge udvalgets lovudkast til sondringen mellem legemsundersøgelse og legemsbesigtigelse.

Det foreslås, at legemsbesigtigelse, herunder visitation af **tøj**, skal kunne foretages, hvis der er tale om efterforskning af en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, jfr. lovudkastets § 792 a, stk. 1, nr. 1. Baggrunden herfor er, at disse indgreb er af så ringe intensitet, at enhver sigtet uden videre bør tåle dem.

Ved legemsundersøgelse stilles der krav om, at sigtelsen skal angå en lovovertrædelse, for hvilken strafferammen er fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, jfr. lovudkastets § 792 a, stk. 2, nr. 1. Herved kommer kriminalitetskravet ved legemsundersøgelse til at svare til kravet i forbindelse med varetægtsfængsling, jfr. retsplejelovens § 762, stk. 1.

Specielt for så vidt angår udtagelse af blodprøver, er der behov for at give hjemmel hertil ved sigtelse for lovovertrædelser, hvor spiritusindtagelse udgør en del af gerningsindholdet, selv om strafferammen ikke når op på fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. I færdselslovens § 55, stk. 2, og luftfartslovens § 50, stk. 8, er der således givet særlig hjemmel hertil. Tilsvarende hjemmel er der imidlertid behov for f.eks. ved sigtelser for overtrædelse af sømandslovens § 68, stk. 2, sølovens § 318, stk. 3, militær straffelovs § 27, stk. 1, og straffelovens § 138. For at dække disse tilfælde foreslår udvalget, at der i lovudkastets § 792 b, stk. 2, indsættes en særlig hjemmel til udtagelse af blodprøver, hvor sigtelsen angår en lovovertrædelse, i hvis gerningsindhold spiritusindtagelse er et led. Reglen foreslås udvidet således, at den også omfatter straffebestemmelser, hvor indtagelse af euforiserende stoffer er et led i gerningsindholdet. Der er næppe behov for - udover de nævnte bestemmelser

i færdselsloven og luftfartsloven - at skabe særlig hjemmel til i disse tilfælde at foretage lægeundersøgelse i øvrigt eller at tage urinprøver eller prøver af udåndingsluft. Udvalget har overvejet, om der er behov for blodprøver ved sigtelse for overtrædelse af straffelovens § 249, stk. 1. Under hensyn til at der i situationer, hvor lovovertrædelsen falder ind under straffelovens § 249, stk. 2, eller § 252, vil være hjemmel til at udtage blodprøve efter den almindelige regel i lovudkastets § 792 a, stk. 2, nr. 1, da strafferammen overstiger fængsel i 1 år og 6 måneder, mener udvalget, at der ved sigtelser for overtrædelse af straffelovens § 249, stk. 1, ikke er behov for særskilt hjemmel til udtagelse af blodprøver.

Udvalget har drøftet, om der ved de allermest intense indgreb kan være behov for et skærpet kriminalitetskrav, f.eks. en strafferamme på fængsel i 6 år, jfr. § 762, stk. 2, om retshåndhævelsesarrest og § 781, stk. 1, nr. 3, om indgreb i meddelelseshemmeligheden. Udvalget har imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt behov for et skærpet kriminalitetskrav ved siden af indikationskravet ("afgørende betydning for efterforskningen", jfr. side 52) og proportionalitetskravet. Udvalget har herved også lagt vægt på det ønskelige i at gøre reglerne overskuelige ved kun at have et todelt kriminalitetskrav.

### 3.2.2. Mistankekrav.

Udvalget foreslår, at der i retsplejeloven udtrykkeligt gives regler om graden af den mistanke, som skal være til stede, for at politiet som led i efterforskningen af en lovovertrædelse kan iværksætte legemsindgreb over for en sigtet.

Legemsbesigtigelse er efter udvalgets opfattelse indgreb af en sådan karakter, at det vil være forsvarligt og hensigtsmæssigt at anvende et mistankekrav, der svarer til det krav, der stilles ved anholdelse. Det foreslås derfor i lovudkastets § 792 a, stk. 1, nr. 1, at der ved legemsbesigtigelse stilles krav om, at den pågældende "med rimelig grund er mistænkt", svarende til kravet i retsplejelovens § 755, stk. 1,

om anholdelse.

For så vidt angår lege ms undersøgelse foreslås det, at der stilles krav om "begrundet mistanke", svarende til kravet i retsplejelovens § 762, stk. 1, om varetægtsfængsling, jfr. lovudkastets § 792 a, stk. 2, nr. 1.

Udvalgets forslag indebærer, at der - i hvert fald teoretisk - kan være tilfælde, hvor en person er sigtet for en lovovertrædelse, men hvor kravet til mistankens styrke ikke er opfyldt. I så fald vil legemsindgrebet ikke kunne foretages, jfr. ovenfor side 48.

### 3.2.3. Indikationskrav.

Retsplejelovens § 794, nr. 2, indeholder en regel om indikationskrav ved personlig ransagning i politisager. Sådant ransagning kan alene foretages, når der foreligger påviselig grund til at antage, at der vil findes spor af forbrydelsen, eller bestemte ting, som kan beslaglægges. Derimod gælder der ikke noget særligt indikationskrav i statsadvokatsager. Heller ikke ved legemlige undersøgelser er der i retsplejeloven fastsat indikationskrav.

Udvalget foreslår, at der i retsplejeloven udtrykkelig stilles krav til indikationen som betingelse for foretagelse af alle former for legemsindgreb.

Det foreslås, at indikationskravet udformes således, at indgreb i form af legemsbesigtigelse kan foretages, når indgrebet er af væsentlig betydning for efterforskningen, jfr. lovudkastets § 792 a, stk. 1, nr. 2. Legemsundersøgelse må efter lovudkastets § 792 a, stk. 2, nr. 2, derimod alene foretages, hvis indgrebet er af afgørende betydning for efterforskningen.

Ved disse formuleringer tilpasses indikationskravet ved legemsundersøgelse de krav til indikationen, der stilles ved indgreb i meddelelshemmeligheden, jfr. § 781, stk. 1, nr. 2. Kravet indebærer, at legemsundersøgelse kun må anvendes

i tilfælde, hvor andre efterforskningskridt ikke kan benyttes eller ville være uforholdsmæssigt besværlige.

Om udvalgets tidligere drøftelser om valget mellem "væsentlig" og "afgørende" henvises til betænkning nr. 1023/1984, side 100-102. Om justitsministeriets overvejelser i forbindelse med lovforslaget om indgreb i meddelelshemmeligheden henvises til Folketingstidende 1984-85, Tillæg A, spalte 2973.

#### 3.2.4. Særligt omindikationskrav ved fingeraftryk og personfotografering.

Optagelse af fingeraftryk og - i sjældne tilfælde - personfotografier, d.v.s. fotografier med henblik på senere identifikation, kan ske som led i efterforskningen af en konkret, verserende sag. Optagelsen kan imidlertid også ske, uden at der er behov for det i den konkrete sag. Der foretages således efter gældende praksis personfotografering og optagelse af fingeraftryk fra sigtede i alvorlige sager efter visse objektive kriterier, jfr. foran side 27 f. Disse fotografier og fingeraftryk indgår i politiets registre og kan være af betydning ved efterforskning af eventuelle fremtidige sager. Særligt i tyverisager, hvor recidivhyppigheden er stor, er det for politiet ofte af væsentlig betydning, at man har mulighed for at identificere gerningsmanden ved hjælp af fingeraftryk optaget i anledning af tidligere forhold. De kan også være af betydning uden for straffesager, f.eks. ved eftersøgninger eller ved identifikationer, herunder også af dødfundne personer.

Det er udvalgets opfattelse, at registre over fingeraftryk og personfotografier er meget vigtige arbejdsredskaber for politiet ved opklaring af forbrydelser begået af recidivister, og at fingeraftryk og personfotografier derfor inden for nærmere fastsatte grænser bør kunne optages af sigtede, selv om optagelsen er uden betydning for efterforskningen i den konkrete verserende sag. Det er nødvendigt at give politiet hjemmel til denne optagelse, uagtet det i afsnit 3.2.3. foreslåede indikationskrav ikke er opfyldt. De nærmere betingelser bør fastsættes i loven, jfr. lovudkastets § 792 b, stk. 1.

For at sikre, at politiets registre over personfotografier og fingeraftryk kun indeholder oplysninger om personer, der har gjort sig skyldige i lovovertrædelser af en sådan grovhed, at det er rimeligt, at oplysningerne findes i registrene, foreslås det, at fravigelsen fra indikationskravet kombineres med et skærpet kriminalitetskrav, således at der stilles krav om, at der i strafferammen for den forbrydelse, som efterforskningen vedrører, skal være fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. Det må i denne forbindelse erindres, at det ved organiserede uroligheder begået af en større gruppe personer, og hvorunder der øves eller trues med vold på person eller gods, eller hvorunder der øves hærværk af betydeligt omfang, efter omstændighederne vil kunne være grundlag for at sigte alle deltagerne for overtrædelse af straffelovens § 133 eller § 291, stk. 2, og på dette grundlag lade optage fingeraftryk og personfotografier, selv om det på sagens indledende stadium henstår som usikkert hvem af deltagerne, der har fremkaldt opløbet eller foretaget det konkrete hærværk.

Udvalget foreslår endvidere, at der fastsættes særlige regler om udskillelse af materiale fra registrene, hvis sigtede bliver frifundet eller påtale untlades, jfr. kapitel 5.

### 3.2.5. Proportionalitetskrav.

For legemsindgreb må der ligesom for andre straffeprocessuelle tvangsindgreb antages at gælde en almindelig proportionalitetsgrundsætning, jfr. U.1979.836 0. Denne bør - indtil der eventuelt udformes et kapitel i retsplejeloven, der indeholder almindelige bestemmelser om straffeprocessuelle tvangsindgreb - lovfæstes i forbindelse med reglerne om de enkelte straffeprocessuelle tvangsindgreb, herunder i kapitlet om legemsindgreb.

Udvalget foreslår, at reglen udformes på samme måde som retsplejelovens § 782, stk. 1, om indgreb i meddelelshemmeligheden og i øvrigt således, at den omfatter alle former for

legemsindgreb og gælder både indgreb over for sigtede og ikke-sigtede og er ens for begge kategorier. Den foreslåede regel er indsat i lovudkastets § 792 e, stk. 1. Efter bestemmelsen må legemsindgreb kun foretages, såfremt det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ikke vil være et uforholdsmæssigt indgreb.

### 3.3.      Kompetence.

Udvalget foreslår, at kompetencen til at træffe beslutning om legemsindgreb henlægges til politiet eller retten, således at de mest byrdefulde former for legemsundersøgelse kræver retskendelse.

Ved drøftelsen af grænsen for politiets kompetence har udvalget anset det for ubetænkeligt at tillægge politiet kompetencen ved alle former for legemsbesigtigelse, herunder visitation af tøj. Udvalget har lagt vægt på, at disse indgreb er af så ringe intensitet, at forudgående retskendelse ikke er nødvendig, og at der bør være adgang for politiet til umiddelbart at foretage dem overfor en person, der sigtes for en lovovertrædelse. Hvis der undtagelsesvis skulle opstå en tvist om lovligheden af politiets afgørelse vedrørende en legemsbesigtigelse, vil spørgsmålet kunne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1. Afgørelsen i U.1986.383 VLK har antaget, at dette også kan ske, efter at efterforskningen er afsluttet.

Forslaget indebærer, at også beslutning om optagelse af fingertryk og personfotografier med henblik på senere identifikation kan træffes af politiet. I forhold til gældende ret er der på dette punkt tale om en udvidelse af politiets kompetence, idet det i retspraksis, jfr. side 25, er antaget, at optagelse af fingeraftryk og personfotografier kræver retskendelse, hvis der protesteres mod indgrebet.

Udvalget er opmærksom på, at der er knyttet en betydelig offentlig interesse til disse spørgsmål. Denne interesse er dog

formentlig snarere rettet mod politiets opbevaring og registrering af fingeraftryk og fotografier end mod selve optagelsen heraf, der kun er forbundet med ringe eller ingen ubehag eller ulejlighed. Under hensyn til at en sigtet, som drager lovligheden af politiets afgørelse om optagelse af fotografi eller fingeraftryk i tvivl, som nævnt vil kunne indbringe spørgsmålet for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1, og at destruktionsreglen i lovudkastets § 792 f, stk. 3, er udformet således, at oplysningerne straks skal tilintetgøres, hvis retten finder optagelsen uhjemlet, er det efter udvalgets opfattelse forsvarligt - og i øvrigt hensigtsmæssigt - at henlægge kompetencen til politiet.

De mildeste totjæ r for lege msund ersøgelse, jfr. pkt. 5-7 i oversigten side 38-39 (ydre undersøgelse, der består i en befaling af legemets overflade, sikring af prøver fra legemets ydre, f.eks. negleskrab og hår, og udtagelse af blodprøver) vil det efter udvalgets opfattelse være forsvarligt kompetencemæssigt at sidestille med legemsbesigtigelse. Det foreslås derfor, at disse former for legemsundersøgelse, jfr. lovudkastets § 792 c, stk. 1, skal kunne beslattes af politiet.

Udvalget lægger herved vægt på, at disse indgreb, der ifølge lovudkastets § 792 e, stk. 3, jfr. nedenfor side 62, kun må foretages under medvirken af en læge, kun medfører ringe ulempe eller ulejlighed for den sigtede - bortset fra eventuel ventetid. Udvalget lægger også vægt på, at kompetencen til at træffe afgørelse om udtagelse af blodprøve i de praktisk vigtigste tilfælde - sigtelse for spirituskørsel - allerede i dag er henlagt til politiet, jfr. færdselslovens § 55, stk. 2, uden at dette har givet anledning til kritik.

Andre - og mere indgribende - former for legemsundersøgelse (pkt. 8-12 i oversigten side 38-39) bør efter udvalgets opfattelse alene kunne foretages efter rettens kendelse, jfr. lovudkastets § 792 c, stk. 2, 1. pkt. I tilfælde af "periculum in raora" kan politiet dog efter udkastets § 792 c, stk. 3, træffe beslutning om indgrebet. I så fald skal politiet imidlertid snarest muligt og senest inden 24 timer forelægge sa-



gen for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes. Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at foreslå en særlig indberetningspligt, hvis et indgreb ikke godkendes.

#### 3.4. Formkrav.

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå formkrav med hensyn til politiets beslutning. Det følger imidlertid af retsplejelovens § 744, at der skal udfærdiges rapport om det pågældende **efter** forskningskridt.

Retten's afgørelse - både forudgående tilladelse og efterfølgende godkendelse - bør træffes ved kendelse, der begrundes efter de samme kriterier som angivet i retsplejelovens § 764, stk. 4, om varetægtsfængsling og § 783, stk. 1, 3. pkt., om indgreb i meddelelshemmeligheden. Kendelsen kan til enhver tid omgøres. Omgørelse har kun virkning for fremtiden. Den del af et indgreb, som er foretaget i overensstemmelse med en retskendelse, kan ikke gøres uhjemlet ved omgørelse af kendelsen. Der henvises til lovudkastets § 792 c, stk. 2, 2. og 3. pkt.

Inden kendelsen afsiges, skal sigtedes forsvarer - hvis sådan findes - have haft lejlighed til at udtale sig. Endvidere skal sigtede have haft lejlighed hertil, medmindre den pågældende giver afkald herpå, eller der foreligger omstændigheder, der umuliggør det, f.eks. bevidstløshed. Der henvises til lovudkastets § 792 c, stk. 4. Bestemmelsen, der i øvrigt er udtryk for en almindelig retsgrundsætning, kan naturligvis ikke håndhæves, hvis retten's afgørelse er en efterfølgende godkendelse, og det ikke er muligt at komme i kontakt med den person, der har været udsat for legemsindgrebet.

Når sigtede giver afkald på at udtale sig direkte over for retten, vil retten's **behandling** kunne ske skriftligt, men retten kan vælge at indkalde parterne til et retsmøde. Der foreslås ikke særlige regler om advokatbeskikkelse.

### 3.5. Samtykke .

I forbindelse med en revision af reglerne om straffeprocessuelle legemsindgreb er det nødvendigt at tage stilling til det vanskelige spørgsmål om betydningen af, at sigtede samtykker i foretagelsen af indgrebet. Dette spørgsmål er et generelt problem i forbindelse med alle straffeprocessuelle tvangsindgreb, dog med undtagelse af f.eks. indgreb i meddelelseshemmeligheden, der jo ifølge sagens natur foretages hemmeligt. Navnlig ved ransagning, beslaglæggelse og legemsindgreb har problemstillingen om samtykkets betydning relevans. Se om spørgsmålet i øvrigt Gammeltoft-Hansen i U.1979 B. 6 f og i Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, 1981, side 38 ff.

Efter gældende ret, jfr. om ransagning retsplejelovens § 797, stk. 1, og om beslaglæggelse § 824, stk. 1, må det antages, at et udtrykkeligt samtykke medfører, at et straffeprocessuelt tvangsindgreb - og således også et legemsindgreb - kan finde sted uden retskendelse, og uden at betingelserne behøver at være opfyldt. Samtykket bør almindeligvis sikres skriftligt, jfr. rigsadvokatens meddelelse nr. 12/1959 og cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970 samt utrykt skrivelse af 7. november 1980 fra rigsadvokaten til Københavns politidirektør.

Der er i udvalget enighed om, at et samtykke fra sigtede bør medføre, at kompetencen til at træffe beslutning om et legemsindgreb ligger hos politiet. Det vil således ved de legemsundersøgelser, som ellers kræver retskendelse, jfr. ovenfor side 56 og lovudkastets § 792 c, stk. 2, være unødvendigt at indhente retskendelse - såvel forudgående som efterfølgende - hvis der foreligger samtykke.

Derimod mener udvalget ikke, at et samtykke bør give politiet adgang til at gennemføre et legemsindgreb mod en sigtet i tilfælde, hvor de materielle betingelser for indgrebet (kriminalitetskrav, mistankekrav, indikationskrav) ikke er til stede. Udvalget lægger herved vægt på, at et samtykke fra en sigtet formentlig ofte gives ud fra den forudsætning, at hvis samtyk-

ke nægtes, vil indgrebet blive foretaget alligevel - og som et måske mere ubehageligt, tvangsindgreb. Man kan derfor rejse spørgsmålet, i hvilket omfang samtykke fra en sigtet i virkeligheden er afgivet frivilligt. Det ville derfor kunne være uheldigt, hvis der på samtykkegrundlag gennemføres indgreb mod en sigtet i tilfælde, hvor de materielle betingelser ikke er opfyldt, og hvor indgrebet derfor ikke ville kunne gennemføres tvangsmæssigt.

Under hensyn til lovudkastets udformning af de materielle betingelser vil politiet i øvrigt næppe have behov for på samtykkegrundlag at gennemføre indgreb mod en sigtet i tilfælde, hvor de materielle betingelser ikke er opfyldt.

Der kan opstå bevistvivl i tilfælde, hvor sigtede efterfølgende nægter at have givet samtykke, eller sigtede kan have misforstået situationen og troet, at han var pligtig til at medvirke. Udvalget foreslår derfor, at der - i overensstemmelse med de i dag gældende instrukser - i retsplejeloven stilles krav om, at samtykket skal foreligge skriftligt. Udvalget er opmærksom på, at kravet om skriftlighed i nogle tilfælde kan opfattes som en besværliggørelse af politiets arbejde i mar-ken. Skriftlighedskravets afskæring af bevistvivl indebærer imidlertid sådanne fordele - også for politiet selv - at det bør opretholdes. I øvrigt erindres om, at samtykke fra en sigtet efter det anførte kun har betydning for kompetencespørgsmålet, det vil sige, at der kun bliver tale om at indhente samtykke ved de mere indgribende legemsundersøgelser, hvor der ellers kræves retskendelse.

Udvalget stiller ikke særlige krav til det skriftlige samtykkes form. Det vil således kunne afgives på en særlig blanket eller ved underskrift på politirapport.

Hvis et indgreb er foretaget uden retskendelse på grundlag af "periculum in mora"-reglen, vil et **efterfølgende** samtykke inden udløbet af 24 timer gøre forelæggelse for retten overflødig.

Det må antages, at et samtykke til enhver tid kan kaldes tilbage. Tilbagekaldelsen har imidlertid kun virkning for fremtiden. Når et indgreb, til hvilket der er givet samtykke, er gennemført, vil en senere tilbagekaldelse derfor være uden betydning. Det samme gælder, når et efterfølgende samtykke til et "periculum in mora"-indgreb tilbagekaldes efter udløbet af de 24 timer. Sker tilbagekaldelsen derimod, inden indgrebet er foretaget, eller kaldes et efterfølgende samtykke til et "periculum in mora"-indgreb tilbage inden udløbet af de 24 timer, må politiet være stillet, som om samtykket ikke var givet. I sidstnævnte tilfælde må det dog antages, at 24-timers fristen forlænges, således at den først udløber 24 timer efter tilbagekaldelsen.

Udvalgets forslag til regulering af samtykkets betydning findes i lovudkastets § 792 c, stk. 5.

### 3.6. Krav til udførelsesmåden.

#### 3.6.1. Gennemtvængelse af legemsindgreb.

Hvis en sigtet - uanset at der er truffet afgørelse om, at der skal foretages et legemsindgreb - nægter at medvirke hertil, opstår spørgsmålet, om indgrebet kan gennemføres tvangsmæssigt mod den pågældendes protest, og i bekræftende fald med hvilke midler gennemtvængelse kan finde sted. Det er over for udvalget oplyst, at gennemtvængelse af legemsindgreb i dag kun finder sted meget sjældent.

Der er i udvalget enighed om, at der i tilfælde, hvor en sigtet person efter retsplejeloven har pligt til at lade sig underkaste et legemsindgreb, også bør være mulighed for tvangsmæssig gennemførelse af indgrebet. Gennemtvængelse kan ske på to måder: Enten ved direkte mekanisk tvang eller ved anvendelse af de i retsplejelovens § 178 nævnte vidnetvangsmidler (bøde, tvangsbøder, hæfte).

Udvalget finder, at gennemtvængelse - i de få tilfælde hvor det er nødvendigt - bør kunne finde sted i form af direkte

mekanisk tvang. Dette indebærer, at politiet vil kunne fastholde en person og fysisk gennemtvunge et indgreb mod den pågældendes vilje. Det er imidlertid en afgørende forudsætning, at indgrebets gennemtvungelse er lægeligt forsvarligt i de tilfælde, hvor en læge medvirker, jfr. afsnit 3.6.2. Graden af den tvang, der bør anvendes, må i øvrigt afhænge af indgrebets betydning og intensitet samt af sagens karakter.

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå en udtrykkelig lovregel om gennemtvungelse af legemsindgreb, idet adgangen til at gennemtvunge et indgreb ved mekanisk tvang må antages at bestå uden en sådan lovhjemmel. Derimod ville anvendelse af de i retsplejelovens § 178 nævnte vidnetvangsmidler kræve særlig hjemmel.

Hvis gennemtvungelse af et legemsindgreb forudsætter, at den sigtedes tilstedeværelse sikres udover den tid, som selve indgrebet tager - f.eks. for at afvente en læges tilstedekomst - vil de almindelige anholdelsesregler være anvendelige.

### 3.6.2. Læge lig medvirken .

Alle straffeprocessuelle tvangsindgreb skal søges gennemført på en måde, der er så skånsom som mulig over for den, der rammes af indgrebet. Dette følger af den såkaldte skånsomhedsgrundsætning og indebærer bl.a., at alle legemsindgreb naturligvis skal foretages af personer, der er kvalificerede dertil. I vidt omfang må der stilles krav om lægelig medvirken.

Dette følger allerede af lægeloven (lovbekendtgørelse nr. 426 af 19. august 1976), der i § 25, stk. 2, hjemler straf for den, som - uden at have autorisation som læge eller anden i loven hjemlet særlig adkomst (f.eks. tandlæger og jordemødre) - "foretager operative indgreb, iværksætter fuldstændig eller lokal bedøvelse, eller som yder **fødselshjælp**, eller som anvender lægemidler, der kun må udleveres fra apoteker mod recept, eller anvender røntgen- eller radiumbehandling eller behandlingsmetoder med elektriske apparater, mod hvis anvendelse af uautoriserede personer indenrigsministeren har ned-

lagt forbud på grund af behandlingens farlighed."

I praksis er det antaget, at indstik i øret for at udtage blodprøve med henblik på blodprøvebestemmelse er et operativt indgreb, der er omfattet af lægelovens § 25, stk. 2, jfr. Johs. Nehm og Nils Rosdahl, Kommenteret Lægelov, 1973, side 148.

Under hensyn til de straffeprocessuelle legemsindgrebs karakter af tvangsmidler finder udvalget det nødvendigt at foreskrive lægelig medvirken i videre omfang, end hvad der følger af lægeloven. Der bør f.eks. medvirke læge ved undersøgelse af legemets hulrum (især mundhule, anus og vagina), idet sådan undersøgelse - i hvert fald hvis den gennemføres tvangsmæssigt - kan rumme en helbredsmæssig risiko. Der bør også medvirke læge ved sikring af prøver fra legemets ydre, f.eks. negleskrab eller hår, allerede for at få det fulde efterforskningsmæssige udbytte af indgrebet.

Udvalget foreslår derfor, at det i retsplejeloven fastsættes, at legemsundersøgelse kun må foretages under medvirken af en læge, jfr. lovudkastets § 792 e, stk. 3. Dette indebærer modsætningsvis, at legemsbesigtigelse ikke kræver lægelig medvirken.

Udvalget har drøftet, om der ved legemsbesigtigelse bør stilles krav om lægelig medvirken, såfremt der sker afklædning af den pågældende. Udvalget finder imidlertid ikke, at det i disse tilfælde er nødvendigt med et krav om lægelig medvirken. Ofte vil der ved en sådan besigtigelse ikke være tale om at konstatere noget, der har lægelig relevans, men kun om den pågældende f.eks. har fastgjort beholdere med narkotika på kroppen eller i sit undertøj. Hertil kommer, at et krav om lægelig medvirken i disse tilfælde navnlig uden for hovedstadsområdet og de store provinsbyer kunne give praktiske problemer. Endelig må det erindres, at såfremt besigtigelsen indicerer, at der skal foretages undersøgelse af legemets hulrum, bliver lægelig medvirken nødvendig efter lovudkastet.

Udvalgets forslag indebærer kun, at legemsundersøgelse skal

foretages under medvirken af en læge. Hvorvidt lægen skal udføre selve indgrebet, eller dette kan foretages af andet sundhedspersonale under lægens tilsyn og på dennes ansvar, er ikke omtalt i lovudkastet, men må afhænge af en vurdering af indgrebets art og karakter.

De regler, der gælder om legemsundersøgelse af personer, der er indsat i kriminalforsorgens anstalter, foreskriver ikke lægelig medvirken i samme omfang som i nærværende betænkning, jfr. kriminalforsorgens cirkulære af 15. december 1980 om visitation af de indsatte og deres opholdsrum, § 3, stk. 1.

I tilfælde, hvor en læge ifølge lovudkastet skal medvirke ved foretagelse af et legemsindgreb, vil lægen have et selvstændigt ansvar efter lægelovens §§ 6 og 18. Dette gælder både generelt for indgrebets foretagelse og for de nærmere omstændigheder ved foretagelsen. Hvis indgrebet ikke er lægeligt forsvarligt, kan og skal lægen nægte at medvirke, uanset at der foreligger fornøden beslutning fra den kompetente myndighed - retten eller politiet - om indgrebets foretagelse. Udvalget finder, at denne lægelige kontrol er vigtig og foreslår den lovfæstet i retsplejeloven, jfr. lovudkastets § 792 e, stk. 3, 2. pkt.

Ved kravet om lægelig medvirken knyttes således en dobbelt kontrol til de mest byrdefulde indgreb, idet retten eller politiet vurderer indgrebets foretagelse på baggrund af retssikkerhedsmæssige synspunkter, og lægen vurderer indgrebets lægelige forsvarlighed. Ved sin vurdering heraf skal lægen tage hensyn til den med indgrebets gennemførelse forbundne smerte og risiko samt den undersøgte persons tilstand, herunder alder og helbred. Lægen skal derimod ikke vurdere, om indgrebet er nødvendigt eller rimeligt af hensyn til efterforskningen i sagen.

Ved lægens vurdering har det betydning, om den person, der skal undersøges, nægter at medvirke til undersøgelsen eller ligefrem fysisk modarbejder denne, idet indgrebets farlighed herved kan blive forøget. Visse indgreb, f.eks. rectoskopi,

vil det med den i dag eksisterende teknik næppe under nogen omstændigheder være lægeligt forsvarligt at gennemføre under overvindelse af den pågældendes modstand. Den enkelte læge må træffe sin beslutning efter sin egen vurdering af situationen, men det forudsættes, at afgørelsen træffes på basis af kriterier, der er alment lægeligt anerkendte.

Der foreslås ikke til kravet om lægelig medvirken knyttet nogen "periculum in mora"-regel. Uanset at et indgrebs efterforskningsmæssige øjemed ville forspildes ved at afvente en læges tilstedekomst, må det ikke foretages af politifolk alene. Dette hænger sammen med den særlige helbreds- og sikkerhedsmæssige beskyttelse af den pågældende, der ligger i den lægelige medvirken. Der vil dog kunne forekomme tilfælde, hvor nødret gør politiets øjeblikkelige indgriben nødvendig, f.eks. hvis en anholdt person forsøger at indtage giftstoffer.

Efter lov nr. 381 af 13. juni 1973 er der i hver amtsråds-kreds en embedslægeinstitution. Institutionens opgave er på sundhedsstyrelsens vegne at føre tilsyn med amtsråds-kredsens læger og andre personalegrupper inden for sundhedssektoren. Embedslægerne skal endvidere efter lovens § 6 yde bistand til rets- og politimyndighederne, i det omfang indenrigsministeren efter aftale med justitsministeren fastsætter bestemmelser herom.

Sådanne bestemmelser er fastsat ved § 18 i bekendtgørelse nr. 474 af 19. september 1974 om embedslægeinstitutionernes virksomhed. I denne bestemmelse hedder det bl.a.:

"§ 18. Embedslægeinstitutionen yder bistand til rets- og politimyndighederne i følgende tilfælde:

- d) undersøgelse af personers sundhedstilstand (især i voldssager, sædelighedssager samt benådningssager og strafudsættelsessager)....."

Bestemmelsen nævner ikke direkte legemsundersøgelse i forbindelse med efterforskningen af straffesager, men det må antages, at den bistand, som embedslægen skal yde retsvæsenet og politiet, omfatter foretagelse af alle straffeprocessuelle



tvangsindgreb under efterforskningen, hvor det foreskrives, at en læge skal medvirke.

Visse af de undersøgelser, der foretages i forbindelse med efterforskningen i straffesager, foretages almindeligvis på de retsmedicinske institutter ved universiteterne. Disse institutters opgave er udover undervisning og forskning at udføre de særlige opgaver for retsvæsenet m.v., som er pålagt dem.

Mens embedslæger og de retsmedicinske institutter er forpligtede til at medvirke ved foretagelse af legemsundersøgelse i strafferetsplejen, kan noget tilsvarende ikke antages at gælde andre læger.

Udvalget har overvejet behovet for direkte i retsplejeloven at regulere hvilke læger, der skal (og kan) medvirke, men har ikke fundet dette spørgsmål egnet til egentlig regulering i loven. Udgangspunktet er herefter, at alle læger kan medvirke. Udvalget foreslår dog, at det i loven fastsættes, at den medvirkende læge så vidt muligt bør være en embedslæge eller anden tilsvarende læge, f.eks. en læge, der er ansat på et retsmedicinsk institut eller på andre institutioner, der har særlige retslægelige opgaver og sagkundskab.

Navnlig ved mere indgribende foranstaltninger er det af betydning at anvende den bedste lægelige sagkundskab, både af hensyn til den undersøgte person, men også for at sikre det bedst mulige efterforskningsmæssige udbytte af undersøgelsen. Den foreslåede regel om, at den medvirkende læge så vidt muligt skal være en embedslæge eller anden tilsvarende læge, er derimod ikke til hinder for, at der ved mere simple indgreb, f.eks. udtagelse af blodprøver i sager om spirituskørsel, aftales en turnusordning mellem kredsens læger.

Udvalget finder anledning til at pege på, at det kunne være hensigtsmæssigt som supplement til bekendtgørelsen om embedslægeinstitutionerne og bekendtgørelserne om de retsmedicinske insitutter at tydeliggøre regelgrundlaget for andre læ-

gers medvirken i strafferetsplejen, f.eks. hospitalslægers.

### 3.6.3. Skånsomhedsgrundsætningen i øvrigt, herunder kønsfællesskab.

Ved alle straffeprocessuelle tvangsindgreb gælder der en generel skånsomhedsgrundsætning, jfr. betænkning 1023/1984, side 22-23. Denne grundsætning indebærer, at ethvert tvangsindgreb skal søges gennemført på en måde, der er så skånsom som muligt overfor den, der rammes af indgrebet.

Skånsomhedsgrundsætningen er allerede i dag lovfæstet for så vidt angår personlig ransagning, jfr. retsplejelovens § 800, stk. 2, hvorefter al den skånsel og varsomhed, som øjemedet tilsteder, skal udvises.

Udvalget finder, at skånsomhedsgrundsætningen ikke mindst i forbindelse med legemsindgreb er af stor betydning og foreslår derfor, at der i kapitel 72 indsættes en udtrykkelig regel herom, fælles for alle legemsindgreb, jfr. lovudkastets § 792 e, stk. 2, 1. punktum.

Af den generelle skånsomhedsgrundsætning kan udledes en række mere specielle krav, som er af særlig betydning i forbindelse med legemsindgreb, jfr. således forrige afsnit om lægelig medvirken.

Nævnes kan også et krav om kønsfællesskab mellem den person, der udsættes for et legemsindgreb, og personer, der foretager eller overværer indgrebet.

Den gældende retsplejelov indeholder to bestemmelser herom:

§ 199, stk. 3, i kapitlet om syn og skøn, der lyder således:

"Skal i en straffesag en kvinde synes på legeme, bør i alle tilfælde, hvor det til øjemedets opnåelse er tilstrækkeligt, kvinder dertil vælges, navnlig bør, hvor spørgsmål foreligger om svangerskab eller barnefødsel, kvindelige læger eller jordemødre benyttes, for så vidt disse må antages at have tilstrækkelig

indsigt til at afgive erklæring om spørgsmålet."

§ 800, stk. 5, i kapitlet om ransagning, der lyder således:

"Personlig ransagning af en kvinde skal ske ved ærbare kvinder og ikke i overværelse af mænd, jfr. § 199."

Disse to bestemmelser forekommer - ikke alene i deres ordvalg - noget forældede. De omhandler ikke spørgsmålet om kønsfællesskab ved undersøgelser af mænd. § 199, stk. 3, bygger endvidere på en forudsætning om, at det ved foretagelse af lægelige eller andre undersøgelser ved sundhedspersonale er af betydning, om den undersøgende er en mand eller en kvinde. Dette svarer næppe til opfattelsen i vore dage, hvor mandlige og kvindelige læger og sygeplejersker arbejder helt på lige fod.

Det er udvalgets opfattelse, at der fortsat er behov for en vis regulering af spørgsmålet om kønsfællesskab navnlig med hensyn til spørgsmålet om adgang for personer, der ikke er sundhedspersonale, til at foretage eller overvære legemsindgreb. Udvalget har overvejet, hvorvidt dette behov bør tilgodeses ved udsendelse af administrative regler, eller om emnet er af så væsentlig retssikkerhedsmæssig betydning, at det bør reguleres i retsplejeloven.

For anvendelsen af administrative regler taler, at man her ved lettere kan give smidige retningslinier, der kan tilpasses skiftende tiders vurderinger. Det bemærkes herved, at emnet af store dele af befolkningen næppe i dag opfattes på en så streng og betydningsfuld måde som ved retsplejelovens tilblivelse.

På den anden side vil mange formentlig føle det utilfredsstillende, hvis emnet kønsfællesskab ved legemsundersøgelse, der hidtil har været reguleret i loven, helt overlades til administrativ regulering.

På denne baggrund foreslår udvalget, at spørgsmålet fortsat

bliver normeret i retsplejeloven, således at de to ovenfor citerede bestemmelser i § 199, stk. 3, og § 800, stk. 5, erstattes af en almindelig regel om kønsfællesskab, der knyttes til lovudkastets § 792 e, stk. 2, om skånsomhedsgrundsætningen.

Den foreslåede lovregel er søgt udformet på en smidig måde, som dels tilgodeser de sikkerhedsmæssige hensyn, der kan gøre sig gældende ved en anholdelse, og dels giver retspraksis mulighed for at tilpasse sig skiftende tiders vurderinger. Reglen er knyttet til begrebet blufærdighed. Reglen vil dog finde anvendelse på et væsentligt videre område end det, der er omfattet af straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelse.

Bestemmelsen i 2. punktum af § 792 e, stk. 2, regulerer, hvem der må foretage et indgreb, medens 3. punktum regulerer, hvem der må overvære det. Bestemmelserne omfatter alene indgreb, der er egnede til at krænke blufærdigheden. Overfladisk visitation af tøj er således ikke dækket af kravet i 2. punktum om, at indgrebet skal foretages af en person af samme køn. Derimod bør beføling gennem tøjet for at undersøge, om den pågældende har effekter anbragt på kroppen, kun udføres af personer af samme køn som den undersøgte. Der vil normalt ikke være noget til hinder for, at en person af modsat køn er til stede. Bestemmelsen i 3. punktum om afklædning omfatter ikke f.eks. en undersøgelse, der består i, at en mand affører sig skjorten, for at man kan se, om han har kradsmærker på ryggen.

Sundhedspersonale, navnlig læger og sygeplejersker, kan efter reglen udføre undersøgelser uden hensyn til, om de er af samme køn som den undersøgte.

Endelige bemærkes, at reglen er udformet således, at den kan fraviges i særlige tilfælde, hvor omstændighederne ikke tillader, at man afventer tilstedekomsten af sundhedspersonale eller af politipersonale af samme køn som den undersøgte. Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor to politifolk af samme køn skal anholde en farlig og formentlig bevæbnet sigtet af det

modsatte køn, og hvor en øjeblikkelig visitation af kroppen gennem tøjet for at finde og fratage våben er uomgængelig nødvendig.

Efter retsplejelovens § 798, stk. 3, skal der ved enhver ransagning så vidt muligt tilkaldes to uberygtede mænd som vidner. Denne bestemmelse må antages også at omfatte personlig ransagning, jfr. utrykt skrivelse af 7. november 1980 fra rigsadvokaten til Københavns politidirektør og ligeledes utrykt kendelse af 21. december 1982 fra Østre landsret (2. afd. kære nr. 468/1981).

Udvalget finder ikke behov for at foreslå en udtrykkelig regel om, at vidner skal overvære ethvert legemsindgreb. En person, navnlig offeret for en forbrydelse, men også sigtede, må imidlertid almindeligvis kunne kræve, at et vidne, f.eks. et familiemedlem, overværer indgreb, der ikke er helt bagatelagtige. Udvalget foreslår, at dette spørgsmål om fornødent undergives administrativ regulering.

Udvalget finder heller ikke anledning til udtrykkelig i lovudkastet at medtage andre regler vedrørende selve gennemførelsen af indgrebet, som i dag finder anvendelse ved ransagning, jfr. § 799, stk. 3, om oplæsning af rettens kendelse eller betydelse af øjemedet, stk. 6, om affattelse af en særlig beretning og stk. 7, om skriftlig bevidnelse om, at en ransagning har været uden resultat. Udvalget ønsker imidlertid at pege på den mulighed, at også sådanne bestemmelser - i det omfang der er behov herfor - kan fastsættes administrativt, således som det f.eks. er sket i Norge ved påtaleinstruksen af 28. juni 1985, der bl.a. indeholder regler om, hvem der kan foretage kropslig undersøgelse, om **kønsfælleskab** og om optagelse af en særlig rapport om den kropslige undersøgelse.



## Kapitel 4.

### Legemsindgreb mod ikke-sigtede.

#### 4.1. Indledning •

Til brug for efterforskningen af en straffesag kan det være nødvendigt at foretage legemsindgreb, ikke blot mod den sigtede, men også mod personer, der ikke er sigtede. Der henvises, for så vidt angår spørgsmålet, hvornår en person må anses for sigtet til side 47.

Begrebet ikke-sigtede omfatter såvel offeret for en forbrydelse, f.eks. en kvinde, der er blevet voldtaget, som andre personer, f.eks. personer, mod hvem politiet har en vis mistanke, men ikke tilstrækkeligt grundlag for at rejse sigtelse. Omfattet er også personer, der befinder sig på eller i nærheden af gerningsstedet for en alvorlig forbrydelse på et tidspunkt, hvor politiet ikke har noget overblik over, hvem der eventuelt kan mistænkes for lovovertrædelsen. Derimod er personer, der er sigtede, men mod hvem mistanken ikke er tilstrækkelig stærk til at begrunde indgrebet, ikke omfattet af begrebet, jfr. foran side 48.

De problemstillinger, der skal tages stilling til i forbindelse med indgreb mod ikke-sigtede, er de samme som ved indgreb mod sigtede, d.v.s. betingelserne for at iværksætte indgrebet, herunder kriminalitets-, mistanke- og indikationskrav. Endvidere skal der tages stilling til kompetencespørgsmål og formkrav samt betydningen af samtykke og spørgsmålet om gennemtvungelse. Ved indgreb mod ikke-sigtede må der endvidere tages stilling til, hvilke former for legemsindgreb, der overhovedet bør kunne pålægges en ikke-sigtet som en pligt uden den pågældendes samtykke. Dette spørgsmål behandles sammen med kriminalitetskravet i afsnit 4.2.1.

4.2. Betingelser for iværksættelse af legemsindgreb.

4.2.1. Kriminalitetskrav samt spørgsmålet om, hvilke legemsindgreb en ikke-sigtet bør have pligt til at underkaste sig.

Efter retsplejelovens § 795, stk. 2, kan personlig ransagning af en ikke-sigtet finde sted, når der er tale om en statsadvokatsag, og der er påviselig grund til at tro, at det eftersøgte findes hos den pågældende. Om egentlig legemsundersøgelse af ikke-sigtede er der ikke bestemmelser, men det antages almindeligvis, at sådan undersøgelse i et vist omfang kan finde sted, jfr. foran side 23-24.

Efter norsk ret er der mulighed for personlig ransagning af en ikke-sigtet. Der er derimod ikke hjemmel til legemsundersøgelse. I den nye straffeprocesslov (lov nr. 25 af 22. maj 1981) havde man oprindeligt indsat en sådan hjemmel i § 158. Spørgsmålet blev imidlertid på ny drøftet i det norske stortings justiskomite i 1985 i forbindelse med lovens ikrafttræden. I en udtalelse fra komiteen (Innst. 0. nr. 72/1984-85 om ikraftsetting og endring av den nye straffeprocesslov m.v.), side 34, hedder det bl.a.:

"Komiteen har også merka seg at Justisdepartementet i eit notat til komiteen uttaler at det ikkje kan komma på tale å nytte regelen mot den krenkte i ei valdtektssak, når ho nektar slik undersøking. Komiteen meiner kroppsleg undersøking er eit alvorleg inngrep i den personlege integritet når det skjer utan samtykke. Komiteen vil og peike på at den krenkte vil vera i ein kjenslemessig vanskeleg situasjon rette etter eit mogeleg overgrep. Komiteen er merksam på at påtalemakta ofte ikkje kan føre bevis for valdtekt utan kroppsundersøking. Komiteen kan også skjøna at ein som blir meld for valdtekt kan kjenne behov for å få mistanken avkrefta ved slik undersøking.

Komiteen vil og vise til at regelen vel vil ha lite å seie i narkotikasaker, fordi dei personar det kan vera aktuelt å kreve undersøking av, som regel må sjåast som mistenkte.

Med bakgrunn i det nemnde finn komiteen at det er fleire uklare spørsmål i samband med tvangsundersøking av



andre enn mistenkte, og komiteen kan ikkje utan vidare sjå behovet for ein slik lovregel. Komiteen vil derfor tae departementet vurdere denne saka på ny."

Som følge af justiskomiteens indstilling blev det ved lov nr. 71 af 14. juni 1985 besluttet at lade § 158 udgå.

Efter svensk ret må kropsbesigtigelse af en ikke-sigtet ikke finde sted uden den pågældendes samtykke, jfr. nedenfor side 113.

Udvalget har drøftet, i hvilket omfang der i dansk ret bør være mulighed for legemsindgreb over for ikke-sigtede mod den pågældendes vilje.

Der er i udvalget enighed om, at de mere byrdefulde legemsindgreb ikke bør kunne pålægges en ikke-sigtet. Det bør eksempelvis ikke kunne pålægges et voldtægtsoffer at gennemgå en gynækologisk undersøgelse eller et andet voldsoffer at underkaste sig en indgående lægeundersøgelse til brug for straffesagen.

Normalt vil den pågældende give samtykke til undersøgelsen. Som omtalt nedenfor side 77 ff foreslår udvalget, at legemsindgreb mod ikke-sigtede frit skal kunne foretages på samtykke-grundlag.

I de få tilfælde, hvor samtykke ikke kan opnås, vil der kunne være en efterforskningsmæssig interesse i alligevel at kunne gennemføre indgrebet. I ganske enkelte tilfælde vil efterforskningen endog blive umulig at gennemføre, hvis offeret nægter at give samtykke til et legemsindgreb. Dette kan være meget uheldigt, f.eks. hvis en serie voldtægtsforbrydelser må antages at kunne opklares - og yderligere forbrydelser dermed undgås - ved analyse af en spermaprøve udtaget ved lægeundersøgelse af et offer. Det vil også være i høj grad uheldigt, hvis offeret for en alvorlig voldsforbrydelse i et rockermiljø nægter at give samtykke til lægeundersøgelse, måske på grund af frygt for repressalier, hvis han eller hun medvirker til opklaringen.

Alligevel mener udvalget, at det generelle hensyn til offerets integritet vejer tungere, når der er tale om alvorlige legemsindgreb. Hertil kommer, at fysisk gennemførelse af et alvorligt legemsindgreb mod et voldsoffer ved hjælp af mekanisk tvang forekommer helt uacceptabel. På den anden side vil gennemtvang ved hjælp af de i retsplejelovens § 178 nævnte vidnetvangsmidler være upraktisk, da undersøgelsen som regel skal foregå hurtigt. Endelig lægger udvalget vægt på det ønskelige i, at de danske regler på dette område nogenlunde svarer til reglerne i Norge og Sverige. Det er derfor udvalgets udgangspunkt, at det ikke mod den pågældendes ønske bør kunne påtvinges offeret for en forbrydelse at underkaste sig et legemsindgreb.

Udvalget har særligt overvejet behovet for at kunne udtage blodprøver af visse ofre for forbrydelser, f.eks. i volds- og voldtægtssager. Det vil i sådanne sager undertiden kunne støtte tiltaltes forklaring om begivenhedsforløbet, hvis det viser sig, at offeret var beruset. Forsvaret vil også kunne have interesse i at kunne gøre gældende, at offeret på grund af spiritusindtagelse ikke er i stand til at huske det korrekte begivenhedsforløb. Udvalget er dog meget tilbage fra at pålægge ofre for forbrydelser at afgive blod. Et offers nægtelse af frivilligt at gøre dette vil imidlertid kunne bestyrke tiltaltes forklaring om, at den pågældende var beruset.

Hvad angår ikke-sigtede, der ikke er ofre, men derimod på anden måde i politiets søgelys i forbindelse med en straffesag, er det udvalgets opfattelse, at alvorlige tvangsindgreb må afvente politiets stillingtagen til, om man vil sigte den pågældende. Kun hvis omstændighederne i sagen er af en sådan karakter, at der er grundlag for at sigte vedkommende, vil det være rimeligt, at han eller hun mod sin vilje påtvinges alvorlige legemsindgreb. I nogle tilfælde, hvor der foreligger en vis mistanke mod den pågældende, men ikke tilstrækkeligt til en sigtelse, vil nægtelse af at give samtykke til et legemsindgreb - dog næppe de allermest intense - kunne give tilstrækkeligt grundlag til at rejse en formel sigtelse.

På den anden side finder udvalget, at visse legemsindgreb er af så lidet byrdefuld karakter, at det som en almindelig borgerpligt bør påhvile alle at underkaste sig dem, når det er nødvendigt for at opklare alvorligere forbrydelser. Dette gælder således ydre besigtigelse, der kan gennemføres hurtigt og uden at kræve egentlig afklædning, f.eks. for at finde trykmærker på halsen og slag- eller kradsemærker på arme eller hænder. Det gælder også en sådan visitation af den pågældendes klæder, som kan foretages straks og på stedet. Endvidere gælder det optagelse af kontrolfingeraftryk fra ikke-sigtede, der har færdedes på et gerningssted, med henblik på at udskille de mange ikke-interessante fingeraftryk, der er fundet på gerningsstedet. I den forbindelse henledes opmærksomheden på den nedenfor side 88 ff foreslåede regel om forbud mod opbevaring af materiale - herunder også fingeraftryk - fra personer, der ikke har været sigtede.

Udvalget har overvejet, om en ikke-sigtet også bør kunne pålægges pligt til at lade sig underkaste legemsbesigtigelse under egentlig - og eventuel fuldstændig - afklædning. Der er i udvalget enighed om, at et sådant legemsindgreb vil kunne føles så krænkende, at det kun bør kunne gennemføres over for en ikke-sigtet person, såfremt der foreligger samtykke.

På dette grundlag foreslår udvalget, at adgangen til at pålægge en ikke-sigtet at underkaste sig legemsindgreb som anført i lovudkastets § 792 d, stk. 2, begrænses til legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklædning.

Ved den anførte afgrænsning af, hvilke legemsindgreb en ikke-sigtet har pligt til at underkaste sig, opnås tillige, at pligten kun omfatter indgreb, som kan iværksættes straks og på stedet. Det vil derfor ikke være påkrævet at tilbageholde den pågældende, indtil indgrebet kan foretages, f.eks. indtil en læge kan komme til stede.

En sådan tilbageholdelse måtte antages at kræve særlig lov hjemmel, idet den person, som legemsindgrebet retter sig imod,

jo ikke er sigtet og derfor ikke omfattet af reglerne om anholdelse.

Også for så vidt angår de indgreb, der kan foretages straks og på stedet, kan der siges at være behov for en vis frihedsberøvelse, idet den pågældende må blive på stedet, medens indgrebet foretages. Denne (kortvarige) frihedsberøvelse må imidlertid anses som en del af selve indgrebet og dermed hjemlet ved reglerne herom.

Det må efter udvalgets opfattelse være en forudsætning for overhovedet at pålægge ikke-sigtede at underkaste sig legemsindgreb, at efterforskningen vedrører en forbrydelse af en vis grovhed. Udvalget foreslår derfor, at der fastsættes et kriminalitetskrav på 1 år og 6 måneder, således at der skal være tale om en forbrydelse med denne strafferamme, jfr. lovudkastets § 792 d, stk. 2, nr. 1.

#### 4.2.2. Mistanke- og indikationskrav.

Ved indgreb mod ikke-sigtede bliver der naturligvis ikke tale om noget mistankekrav, men det er en forudsætning for anvendelsen af reglerne, at der er tale om et legemsindgreb, der er et led i efterforskningen af en konkret lovovertrædelse. Det er derimod ikke nogen betingelse, at der er en bestemt sigtet eller mistænkt i sagen.

Indikationskravet skal tilsikre, at legemsindgreb over for ikke-sigtede kun foretages i sager, hvor der virkelig er behov herfor. Udvalget foreslår derfor, at det kræves, at indgrebet skal være af afgørende betydning for efterforskningen, jfr. lovudkastets § 792 d, stk. 2, nr. 2. Da ikke-sigtede efter udvalgets forslag kun skal kunne pålægges at underkaste sig legemsbesigtigelse - og endda kun de mindre byrdefulde former for besigtigelse - betyder denne udformning af indikationskravet en stramning i forhold til reglerne for sigtede, idet kravet svarer til indikationskravet ved legemsundersøgelse af sigtede, jfr. lovudkastets § 792 a, stk. 2, nr. 2.

Det følger af indikationskravets formulering, at der ikke vil være mulighed for at optage fingeraftryk og personfotografier af ikke-sigtede i andet øjemed end til brug for efterforskningen i den konkrete sag. Der kan altså ikke optages fingeraftryk og personfotos af ikke-sigtede alene med henblik på opbevaring i registre og fototek.

#### 4.2.3. Proportionalitet et skrav m.v.

Også ved legemsindgreb mod ikke-sigtede gælder der et proportionalitetskrav, ligesom skånsomhedsgrundsætningen finder anvendelse. Derimod opstår der ikke ved de legemsindgreb, som ikke-sigtede efter forslaget skal have pligt til at underkaste sig, noget spørgsmål om lægelig medvirken, idet kun visse former for legemsbesigtigelse kan foretages uden den ikke-sigtedes samtykke, og lægelig medvirken ved disse indgreb ikke er nødvendig.

Udvalget foreslår som nævnt side 54 og 66, at proportionalitetskravet og skånsomhedsgrundsætningen udformes som fælles regler, der skal gælde alle former for legemsindgreb, og uanset mod hvem disse foretages, jfr. lovudkastets § 792 e, stk. 1 og stk. 2, 1. punktum. Det samme gælder reglerne i stk. 2, 2. og 3. punktum om kønsfællesskab, uagtet disse regler vil være uden betydning ved de indgreb, som efter lovudkastet skal kunne pålægges ikke-sigtede.

#### 4.3. Samtykke.

Ved indgreb mod ikke-sigtede opstår der også spørgsmål om betydningen af samtykke.

Ved legemsindgreb mod sigtede personer har udvalget fundet det betænkeligt at fravige de materielle betingelser for indgrebets foretagelse, selv om der foreligger samtykke, jfr. afsnit 3.5. Dette skyldes, at man ikke kan udelukke risikoen for, at samtykke fra sigtede personer måske ikke i alle tilfælde er afgivet ganske frivilligt.

En tilsvarende risiko foreligger efter udvalgets opfattelse ikke i samme grad ved indgreb mod ikke-sigtede personer, over for hvem kun de mindst byrdefulde former for legemsbesigtigelse efter forslaget skal kunne gennemføres pligtmæssigt. For ikke-sigtede personer finder udvalget det tværtimod hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i, at der for at gennemføre legemsindgreb skal foreligge samtykke. Dette medfører imidlertid - for ikke generelt at afskære frivillige legemsundersøgelser af ofre for forbrydelser - at der må tillægges samtykket den betydning, at ikke blot kompetencereglerne, men også de materielle regler kan fraviges. Hvorvidt der i så fald skal medvirke læge, vil afhænge af lægelovens regler.

Herved vil ordningen vedrørende samtykke fra ikke-sigtede komme til at svare til retsstillingen i dag, jfr. foran side 24.

For at undgå bevistvivl stilles der ligesom ved indgreb over for sigtede krav om, at samtykket skal være skriftligt, jfr. side 59. Udvalget forudsætter, at den, mod hvem indgrebet rettes, forinden gøres bekendt med samtykkets betydning og med, at indgrebet ikke vil kunne gennemføres tvangsmæssigt. Der bør eventuelt udfærdiges nærmere administrative forskrifter herom.

Særlige forhold gør sig gældende, såfremt offeret for en forbrydelse er bevidstløs eller et barn, der ikke selvstændigt kan give samtykke.

I de fleste af disse tilfælde vil allerede offerets tilstand eller risikoen for, at den pågældende har lidt skade, gøre en lægelig undersøgelse nødvendig. Resultatet af denne undersøgelse i form af en erklæring fra lægen vil efter omstændighederne, jfr. forvaltningslov nr. 571 af 19. december 1935 § 28, kunne give oplysninger til brug for efterforskningen. Der vil dog ikke herved kunne foretages selvstændige indgreb, som ikke er lægeligt indicerede. Derimod vil der f.eks. i de tilfælde, hvor der af lægelige grunde alligevel skal foretages blodprøve, tillige kunne foretages en analyse af denne

til brug for efterforskningen. Der vil også kunne optages fotografier af sår og skader i forbindelse med den lægelige behandling heraf, såfremt det ikke er til gene for behandlingen.

I øyrigt må politiet, såfremt man af efterforskningsmæssige grunde ønsker at lade foretage legemsundersøgelser af børn, søge at opnå samtykke fra forældrene. Ved større børn vil supplerende samtykke fra barnet selv efter omstændighederne være nødvendigt. Under alle omstændigheder vil barnets medvirken ved visse indgreb være en forudsætning for indgrebets gennemførelse. Er der risiko for en interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedens indehaver, f.eks. hvor forældrene er mistænkte for vold mod barnet, eller hvor en moders samlever er mistænkt for en **sædelighedsforbrydelse** mod barnet, må der om fornødent beskikkes en ad-hoc værge for barnet til at give samtykke til en undersøgelse.

Hele spørgsmålet om samtykke fra børn og bevidstløse personer er efter udvalgets opfattelse ikke egnet til lovmæssig regulering.

#### 4.4. Kompetence og formlkrav.

Efter gældende ret kan personlig ransagning af en ikke-sigtet almindeligvis kun finde sted efter retskendelse, jfr. retsplejelovens § 797, stk. 1, jfr. § 795, stk. 2. Tilsvarende må antages at gælde ved legemsundersøgelse. Med hensyn til optagelse af fingeraftryk er det ved de side 26 nævnte kendelser forudsat, at retskendelse er nødvendig.

Uanset at udvalget kun foreslår en pligt for ikke-sigtede til at underkaste sig de mindst indgribende former for legemsbesigtigelse, finder udvalget det rettest, at kompetencen til at træffe bestemmelse herom forbliver hos retten. Hensynet, til den personlige integritet hos den person, der ikke er sigtet, gør det naturligt at kræve retskendelse for at gennemføre et legemsindgreb uden den pågældendes samtykke, jfr. lovudkastets § 792 d, stk. 3, 1. pkt.

Denne kompetenceregulering må dog kombineres med en almindelig "periculum in mora"-regel, således at politiet kan træffe bestemmelse om at foretage indgrebet, såfremt indgrebets øjemed vil le forspildes ved at afvente retskendelse. I så fald skal politiet snarest muligt og inden 24 timer forelægge sagen for retten til godkendelse.

"Periculum in mora"-reglen og kravene til afgørelsens form og begrundelse svarer til de ved indgreb mod sigtede foreslåede. Der foreslås derfor i lovudkastets § 792 d, stk. 3, 2. pkt., indsat en udtrykkelig henvisning til § 792 c, stk. 2, 2. og 3. punktum, samt stk. 3 og 4.

#### 4.5. Vi s i tat i on af tøj for at finde våben.

Ved afgørelsen af, hvorvidt et legemsindgreb mod en ikke-sigtet kan gennemføres på pligtgrundlag, vil politifolk i mar-ken undertiden kunne komme ud for vanskelige vurderinger af, ikke blot om de materielle betingelser er til stede, men også om indgrebet kan gennemføres på "periculum in mora"-grundlag. En hurtig visitation af alle tilstedeværende - selv om de ikke kan sigtes - vil således i nogle tilfælde kunne være ønskelig for at eftersøge tyvekoster, narkotika eller våben. Der kan derfor være et vist behov for en udvidelse og præcisering af de ovenfor skitserede regler om legemsindgreb mod ikke-sigtede.

Hensynet til den personlige integritet hos mennesker, mod hvem der ikke kan rejses sigtelse, fører dog udvalget til som hovedregel ikke at foreslå en sådan udvidet adgang til legemsindgreb mod ikke-sigtede. Der erindres dog herved om, at en persons nægtelse af give samtykke til visitation eller et andet ikke særligt byrdefuldt indgreb efter omstændighederne kan give grundlag for at rejse sigtelse mod den pågældende. Er der f.eks. begået et ikke ubetydeligt tyveri i et lokale, hvor et mindre antal personer er til stede, og gerningsmanden må antages at være en af de tilstedeværende ved politiets ankomst, vil der, hvis alle med undtagelse af én person giver samtykke til visitation af deres klæder, uden at koster-



ne derved bliver fundet, kunne være grundlag for at sigte den sidste.

I én relation mener udvalget imidlertid, at der er behov for en udvidelse af reglerne om legemsindgreb mod ikke-sigtede. Det gælder i tilfælde, hvor der under politiets efterforskning i særlige situationer er begrundet frygt for, at én eller flere af de tilstedeværende er bevæbnede, uden at der dog er konkret grundlag for at rette sigtelse mod nogen bestemt af de tilstedeværende.

Kommer politiet f.eks. til stede i en beværtning eller tilsvarende steder umiddelbart efter, at en alvorlig voldsforbrydelse er begået, eller der er fremsat trusler herom, kan det af hensyn til de tilstedeværendes, herunder politifolkernes sikkerhed være nødvendigt straks at kunne foretage visitation af tøjet hos alle tilstedeværende for at finde eventuelle våben. Det samme kan gælde under efterforskning vedrørende andre forbrydelser, herunder narkotika- eller berigelsesforbrydelser, i tilfælde hvor ransagning eller andre undersøgelser skal foregå på steder, hvor politifolkernes sikkerhed er udsat for særlig risiko, f.eks. i rockerklubbers lokaler.

Derfor foreslås i lovudkastets § 792 d, stk. 4, indsat en særlig hjemmel til i disse tilfælde at foretage visitation af alle tilstedeværendes tøj for at undersøge, om de er bevæbnede. Visitationen af tøjet vil også give mulighed for at undersøge, om de pågældende har våben skjult på kroppen under tøjet. Det er for anvendelsen af den foreslåede regel uden betydning, om de våben, der eventuelt kan findes, er lovlige eller ulovlige efter våbenloven. På den anden side følger det af de i bestemmelsen nævnte eksempler på, i hvilke situationer den finder anvendelse, at bestemmelsen kun tager sigte på tilfælde, hvor der på grund af særlige forhold er begrundet mistanke om, at der blandt de tilstedeværende skjules våben.

Den foreslåede regel giver kun adgang til at gennemføre vi-

sitation af tøjet på alle tilstedeværende. Politiet kan foretage visitationen uden at skulle tage stilling til, om den er af "afgørende betydning for efterforskningen" og uden efterfølgende at skulle forelægge indgrebet for retten til godkendelse. De personer, mod hvem indgreb foretages, vil dog naturligvis på eget initiativ kunne indbringe indgrebet til prøvelse for retten efter den almindelige regel i retsplejelovens § 746, stk. 1.

Udvalget har overvejet, om den foreslåede regel i § 792 d, stk. 4, overhovedet hører hjemme blandt bestemmelserne om politiets efterforskning. Reglen er som nævnt begrundet i sikkerhedsmæssige hensyn på samme måde som bestemmelsen i § 758, stk. 1, om undersøgelse af anholdte personer. Der kunne derfor være grund til at udskille § 792 d, stk. 4, fra efterforskningsreglerne og se den som et udslag af den almindelige bemyndigelse, politiet har - evt. med hjemmel i retsplejelovens § 108 - til at afværge farlige situationer og opretholde sikkerhed, fred og orden med de fornødne midler.

Udvalget mener dog, at det er hensigtsmæssigt at bevare § 792 d, stk. 4, i lovudkastet, fordi den undersøgelse, som bestemmelsen hjemler, i praksis undertiden vil være nødvendig som led i efterforskningen og derfor vanskelig at skelne fra egentlige efterforskningskridt. Det er derfor ønskeligt at have en fast og klar hjemmel for det pågældende indgreb.

Bestemmelsen omfatter politiets virke som led i efterforskningen af forbrydelser. Derimod regulerer bestemmelsen ikke politiets beføjelser under opretholdelsen af sikkerhed, fred og orden, jfr. retsplejelovens § 108, 1. led. Dette emne er ikke omfattet af udvalgets kommissorium.

#### 4.6. Gennemtvungelse af legemsindgreb.

Også personer, der ikke er sigtede, kan som led i efterforskningen blive pålagt pligter. De kan således blive pålagt at afgive vidneforklaring, jfr. retsplejelovens kapitel 18, at fremlægge dokumenter og lignende, jfr. § 827, og at tåle be-

slaglæggelse, jfr. § 824, jfr. § 826, eller ransagning, jfr. § 795.

Nogle af disse pligter og indgreb, herunder ransagning og beslaglæggelse, kan gennemføres ved direkte tvang. Andre kan kun gennemtvinges under anvendelse af kompulsiv tvang, jfr. § 178. Dette gælder således vidnepligten og editionspligten.

Under hensyn til åt de legemsindgreb, der efter udvalgets forslag kan blive tale om at pålægge en ikke-sigtet, kun er de mindst byrdefulde former for legemsbesigtigelse, til at indgrebene i nogle tilfælde skal kunne gennemføres hurtigt for at opfylde deres formål, samt til åt kompetencen principielt henlægges til domstolene, således at den person, som indgrebet retter sig imod, er sikker på altid at få indgrebets berettigelse vurderet af en domstol, finder udvalget det forsvarligt og hensigtsmæssigt at give adgang til direkte gennemtvængelse af indgrebene også mod ikke-sigtede .

Under gennemførelse af legemsindgreb mod en ikke-sigtet kan det være nødvendigt kortvarigt at tilbageholde den pågældende. Udvalget finder ikke behov for nogen særlig hjemmel herfor, idet sådan kortvarig tilbageholdelse må anses som et led i selve indgrebets gennemførelse og derfor hjemlet ved reglen herom.

Med henblik på enkelte forekommende situationer, f.eks. gennemførelsen af en forpligtelse for en ikke-sigtet person til at afgive kontrolfingeraftryk, kan det være påkrævet at supplere adgangen til at anvende direkte tvang med vidnetvangsmidlerne . I modsat fald vil den pågældende person kunne unddrage sig sin forpligtelse blot ved at undlade at give møde hos politiet for at afgive fingeraftryk. Da den pågældende ikke er sigtet, er der ingen mulighed for at anholde ham med henblik på afgivelsen af fingeraftryk. På den baggrund har udvalget i lovudkastets § 792 d, stk. 3, 3. pkt. indsat en hjemmel til at anvende de i retsplejelovens § 178 nævnte tvangsmidler. Det tilføjes, at den direkte gennemtvængelse ikke kan antages at kræve lovhjemmel.

Det bemærkes, at legemsindgreb mod bevidstløse personer, f.eks. besigtigelse af og eventuelt fotografering af beskadigelser eller undersøgelse af en udtaget blodprøve, må kunne foretages i forbindelse med den lægelige behandling af de pågældende, under forudsætning af at indgrebet kun udgør et accessorium til den lægelige behandling og ikke udgør et selvstændigt indgreb. Der er i udvalget enighed om, at disse situationer næppe er egnede til regulering i en lovbestemmelse. Se i øvrigt foran side 78.

## Kapitel 5.

### Opbevaring, registrering og destruktions af fingeraftryk, personfotografier og andet Materiale.

#### 5.1. Behovet for regulering.

Politiet opbevarer i vidt omfang de oplysninger, som man kommer i besiddelse af ved legemsindgreb. Dette sker - ganske som andre oplysninger, der tilvejebringes under efterforskningen - ved at oplysningerne nedfældes i politirapporter eller lignende, der indgår i sagens akter.

For nogle oplysningers vedkommende sker der endvidere oplagring af materiale i særlige registre, hvorved oplysningerne ved hjælp af søgesystemer bliver let tilgængelige. Dette gælder navnlig fingeraftryk og personfotografier (d.v.s. fotografier optaget med henblik på identifikation), hvor politiet bl.a. har etableret centrale registre (Rigsregistraturens fotosamling kaldet fototeket og samlingen af fingeraftryk hos Centralbureauet for Identifikation).

Med den lettelse af registreringsteknikken, som anvendelse af EDB indebærer, kan man forestille sig, at også andre oplysninger, der er fremkommet under efterforskningen, herunder i forbindelse med legemsindgreb, i fremtiden vil kunne være egnede til lagring i registre. Politiet er således allerede ved at oparbejde et "signalementsregister", der skal indeholde en beskrivelse af specielle karakteristika, som f.eks. legemsdeformiteter, tatoveringer m.v.

Reglerne om optagelse af fingeraftryk findes i justitsministeriets cirkulære nr. 317 af 19. december 1933 angående optagelse af fingeraftryk og i en fortrolig kundgørelse af 16. januar 1985 fra rigspolitichefen (kundgørelse B nr. 21 af 16. januar 1985) om Centralbureauet for Identifikation. Reglerne om optagelse af personfotografier findes i rigspolitichefens kundgørelse IV, nr. 24 af 17. august 1983 om optagelse af per-

sonfotografier og i en fortrolig kundgørelse om fototekets opbygning (kundgørelse B nr. 28 af 24. august 1983). Der henvises til afsnit 1.4., hvor gældende ret er beskrevet, og til bilag 3 og 5.

De gældende forskrifter vedrørende fingeraftryk og personfotografier indeholder imidlertid stort set kun regler om, i hvilke tilfælde optagelse bør ske, nærmere anvisninger på den praktisk fremgangsmåde ved optagelsen samt beskrivelser af registrenes opbygning. Der findes derimod som nævnt side 29 ikke forskrifter, der nøje regulerer politiets adgang til at opbevare og pligt til at destruere fingeraftryk og personfotografier.

Som det fremgår af den side 29 nævnte skrivelse af 21. maj 1981 fra rigspolitichefen til Folketingets ombudsmand, destrueres fingeraftryk af sigtede personer efter gældende praksis som udgangspunkt ikke, uanset om sagen, hvortil de er optaget, sluttet med påtaleopgivelse eller frifindelse. Kun i enkeltstående tilfælde, hvor der f.eks. har været tale om en forveksling, destrueres fingeraftrykkene. Politiet har over for udvalget oplyst, at fingeraftryk af ikke-sigtede derimod destrueres, når de har været brugt i den konkrete sag, hvortil de er optaget. Sådanne aftryk optages overvejende som kontrolaftryk eller sammenligningsaftryk med henblik på at udskille de uinteressante fingeraftryk, som er fundet på gerningsstedet, og som tilhører anmeldere, gæster, personale m.v., som er uden for mistanke.

For så vidt angår personfotografier optaget med henblik på senere identifikation, har praksis som nævnt side 31 udviklet sig således, at der sker destruktion af fotografier af personer i sager, hvor der sker frifindelse, eller påtale opgives.

Som det flere gange er påpeget af Folketingets ombudsmand, jfr. side 30, er det principielt uheldigt, at der ikke findes lovbestemmelser, der regulerer dette vigtige område - vigtigt både for borgeren, der må siges at have en berettiget

interesse i at vide, hvilke beføjelser politiet har i denne henseende, og for politiet, for hvem både fingeraftryk og personfotografier er vigtige arbejdsredskaber.

Der er på denne baggrund i udvalget enighed om, at der er behov for at regulere spørgsmålet om politiets opbevaring og destruktion af oplysninger og materiale, der er indhentet ved legemsindgreb i strafferetsplejen.

Udvalget finder, at denne regulering mest hensigtsmæssigt kan ske i forbindelse med det foreslåede kapitel om legemsindgreb, jfr. i øvrigt udvalgets definition side 36 af begrebet legemsindgreb, hvorefter dette ikke blot omfatter tilvejebringelse, men også fastholdelse af oplysninger om legemsindgreb.

Man kunne dog tænke sig på et senere tidspunkt at samle reglerne om opbevaring, anvendelse og destruktion af oplysninger fra alle straffeprocessuelle tvangsindgreb sammen med andre fælles emner i et særligt kapitel i retsplejeloven, der er fælles for alle straffeprocessuelle tvangsindgreb.

Behovet for regulering af politiets fastholdelse af oplysninger er naturligvis størst, for så vidt angår oplysninger, der opbevares i egentlige registre, dels på grund af omfanget af de oplysninger, som kan optages i et sådant register, men særligt på grund af den systematisering, der finder sted, og den lette søgeadgang, som muliggør, at oplysningerne kan inddrages i efterforskningen af senere sager.

I enkelte tilfælde kan oplysninger, der bliver liggende i en sags akter, dog være så omfattende, at de må sidestilles med oplysninger i et egentligt register. Dette gælder f.eks. hvis man i en mordsag, hvor: gerningsmanden må formodes at være homoseksuel, lader optage fingeraftryk af et større antal homoseksuelle.

For så vidt angår oplysninger, der hidrører fra legemsindgreb, men som forbliver i den konkrete sag og ikke bliver samlet i særlige registre - og hvor oplysningerne i den konkrete sag

ikke er så omfattende, at de må ligestilles med et register - kan man rejse det spørgsmål, om der er behov for regulering af politiets opbevaring.

Udvalget finder imidlertid, at der er knyttet en sådan interesse til hele spørgsmålet, at det foreslås at regulere politiets opbevaring af fingeraftryk, personfotografier og andet materiale og oplysninger, der er tilvejebragt ved legemsindgreb, generelt uden at foretage nogen opdeling afhængig af, om opbevaringen sker i den enkelte sag eller i et register, kartotek eller lignende.

Den af udvalget foreslåede regulering omfatter kun politiets opbevaring af det omhandlede materiale. I det omfang materiale har været fremlagt i retten og dermed er undergivet rettens rådighed, er det en selvfølge, at det skal indbendes og opbevares sammen med retssagens øvrige akter, hvad enten opbevaringen som i København finder sted i rettens arkiv, eller den sker i arkiver hos politiet, jfr. cirkulære nr. 273 af 5. december 1962, afsnit III.

#### 5.2. Udvalgets forslag.

Udvalget foreslår, at der i retsplejeloven indsættes en bestemmelse om politiets opbevaring og destruktion af materiale og oplysninger, der hidrører fra legemsindgreb. Bestemmelsen foreslås indsat i lovudkastets § 792 f.

Bestemmelsen indebærer ikke, at der i retsplejeloven foretages en udtømmende regulering af politiets registre over oplysninger om legemsindgreb. Kun spørgsmål af væsentlig retsplejemæssig betydning for den enkelte borger bør efter udvalgets opfattelse normieres i retsplejeloven.

Den øvrige regulering, herunder med hensyn til spørgsmål om opbevaringsformen i registre, om adgang til at benytte og videregive oplysninger, om samkøring med andre registre, om de registrerede personers adgang til egne oplysninger, om kontrol- og sikkerhedsforanstaltninger og om udskillelse af "dødt



stof" og fejlagtige oplysninger vil således efter udvalgets opfattelse mest hensigtsmæssigt - ligesom i dag - kunne finde sted i registerforskrifter i medfør af lov om offentlige myndigheders registre.

Der er i udvalget enighed om, at personfotografier (det vil sige de fotografier, der optages med henblik på senere identifikation, og som indsættes i fototeket) ikke af politiet må opbevares efter afslutningen af sagen, såfremt den pågældende person ikke har været sigtet, eller hvis han bliver frifundet, eller påtale mod ham opgives. Billederne skal destrueres. Reglen er begrundet med, at der til disse fotografier er knyttet indlysende genkendelsesmuligheder for udenforstående. Hvis et fotografi af en person, der er frifundet, eller mod hvem påtale er opgivet, opbevares af politiet og eventuelt senere forevises udenforstående i forbindelse med andre sager, kan betragteren få det indtryk, at den pågældende person tidligere er straffet.

Såfremt personfotografier har været fremlagt i retten, vil de dog indgå i retssagens akter og derfor blive indbundet og opbevaret sammen med sagens øvrige akter, jfr. cirkulære nr. 273 af 5. december 1962, afsnit III.

Den beskrevne regel, der svarer til gældende praksis, angår kun egentlige personfotografier, men ikke andre fotografier, der indgår som materiale i sagen, f.eks. fotos af offerets skader eller fotos fra gerningsstedet eller fotos optaget som led i skygning af personer. Sådanne fotografier er en del af sagens almindelige oplysninger på linie med politirapporter og bør opbevares sammen med dem.

For så vidt angår fingeraftryk må der efter udvalgets opfattelse lægges afgørende vægt på, at dette materiale ikke er egnet til ved forevisning at skabe mistanke om, at en bestemt person har været indblandet i kriminalitet. Fingeraftrykene kan ikke genkendes af udenforstående, og misbrugsrisikoen bliver derfor minimal. Hertil kommer, at fingeraftryk uomtvisteligt er af stor betydning i identifikationsøjemed, og

at der findes ikke få eksempler på, at fingeraftryk fra personer, der er blevet frifundet i en tidligere sag, eller mod hvem påtale er opgivet, har været af afgørende betydning i senere sager. Derfor finder udvalget, at politiet bør have lov til at opbevare alle fingeraftryk, der lovligt er optaget af sigtede personer .

Derimod bør fingeraftryk ("kontrollfingeraftryk"), der er optaget af ikke-sigtede personer, destrueres efter afslutningen af den pågældende sag. Dette gælder f.eks. også samlinger af fingeraftryk fra større eller mindre befolkningsgrupper, mellem hvem man må forvente at finde gerningsmanden til en alvorlig forbrydelse. Det er altså ikke tilstrækkeligt, at sådanne samlinger ikke indgår i Centralbureauet. De må efter sagens afslutning heller ikke opbevares på sagen, men skal destrueres.

De nævnte regler om fingeraftryk svarer til den i dag gældende praksis.

For så vidt angår andet materiale og andre oplysninger, der hidrører fra legemsindgreb, f.eks. blodprøver, vil dette næppe heller af udenforstående kunne identificeres eller anvendes uden særlig sagkundskab. Udvalget foreslår derfor, at sådanne oplysninger i relation til opbevaring og destruktion sidestilles med fingeraftryk.

De ovenfor skitserede regler er optaget i lovudkastets § 792 f, stk. 1 og 2. Reglerne er udformet således, at destruktion - i de tilfælde, hvor det er foreskrevet - skal ske automatisk, og altså uden at begæring fra den pågældende person er nødvendig .

Det er naturligvis altid en forudsætning, at det materiale og de oplysninger, der opbevares, er erhvervet på lovlig yjis. Udvalget foreslår derfor, at der i § 792 f, stk. 3, indsættes en regel om, at oplysninger og materiale, der er tilvejebragt i tilfælde, hvor politiet har antaget, at der forelå "periculum in mora", men hvor retten efterfølgende nægter

at godkende indgrebet, straks skal tilintetgøres. Det samme skal gælde oplysninger og materiale, der hidrører fra indgreb, hvor politiet har kompetencen, men hvor retten efterfølgende i medfør af § 746, stk. 1, finder indgrebet uhjemlet.

Tilintetgørelse af oplysninger og materiale skal også i disse tilfælde ske ved politiets egen foranstaltning. Det er således ikke en forudsætning for destruktion, at der fremsættes anmodning herom af den, som oplysningerne vedrører.

Da lovudkastet i det hele kun vedrører legemsindgreb, omhandler § 792 f alene oplysninger og materiale, der hidrører fra legemsindgreb. Den registrering af oplysninger om personlige forhold i øvrigt, der finder sted i kriminalregistret eller i andre registre om personlige forhold, er således ikke omfattet af bestemmelsen.

§ 792 f regulerer endvidere alene spørgsmålet om opbevaring og destruktion af oplysninger og materiale. Derimod er anvendelsen af registrene i senere sager, f.eks. forevisning af fotografier fra fototeket, ikke omfattet af bestemmelsen. En eventuel regulering af denne anvendelse bør ske i sammenhæng med regulering af de straffeprocessuelle tvangsindgreb, der har æren som beskyttelsesobjekt, f.eks. spørgsmålet om offentlig efterlysning.



Udvalgets lovudkastLov om ændring af retsplejeloven

(Legemsindgreb)

§ 1

I lov om rettens pleje, jfr. lovbekendtgørelse nr. 567 af 1. september 1986, foretages følgende ændringer:

1. § 199, stk. 3, ophæves.

2. § 758, stk. 1, affattes således:

"Anholdelsen skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Politiet kan under iagttagelse af bestemmelserne i § 792 e foretage besigtigelse og undersøgelse af den anholdtes legeme og tøj med henblik på at fratage vedkommende genstande, som kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som i øvrigt kan medføre fare for den anholdte eller andre. Politiet kan tage sådanne effekter samt penge, der findes hos den anholdte, i bevaring. Under anholdelsen er den pågældende i øvrigt ikke undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør."

3. Efter § 791 indsættes som nyt kapitel:

"Kapitel 72

Legemsindgreb

§ 792. Som led i efterforskningen kan der efter reglerne i dette kapitel foretages legemsindgreb mod sigtede og andre ved:

- 1) besigtigelse af legemets ydre, optagelse af fotografier, aftryk og lignende heraf samt visitation af det tøj, som den pågældende er **iført** (legemsbesigtigelse),
- 2) nærmere undersøgelse af legemet, herunder af dets hulrum, udtagelse af blodprøver eller andre tilsvarende prøver,

røntgenundersøgelse og lignende (legemsundersøgelse).

Stk. 2. Legemsindgreb mod anholdte personer kan tillige finde sted efter § 758, stk. 1.

§ 792 a. Legemsbesigtigelse af en sigtet må kun foretages, såfremt:

- 1) den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og
- 2) indgrebet er af væsentlig betydning for efterforskningen.

Stk. 2. Legemsundersøgelse af en sigtet må kun foretages, såfremt:

- 1) der er begrundet mistanke om, at den pågældende har gjort sig skyldig i en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og
- 2) indgrebet er af afgørende betydning for efterforskningen.

§ 792 b. Uden for de tilfælde, der er nævnt i § 792 a, stk. 1, nr. 2, kan optagelse af fingeraftryk og personfotografi med henblik på identifikation endvidere foretages, hvis den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover.

Stk. 2. Uden for de tilfælde, der er nævnt i § 792 a, stk. 2, nr. 1, kan udtagelse af blodprøver finde sted, såfremt der er begrundet mistanke om, at den pågældende har gjort sig skyldig i en lovovertrædelse, i hvis gerningsindhold indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer er et led.

§ 792 c. Afgørelse om legemsbesigtigelse af en sigtet og legemsundersøgelse i form af nærmere undersøgelse af legemets ydre, sikring af prøver herfra og udtagelse af blodprøver træffes af politiet.

Stk. 2. Afgørelse om andre legemsundersøgelser af en sigtet træffes ved rettens kendelse. I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for indgrebet er opfyldt. Kendelsen kan til enhver tid omgøres.

Stk. 3. Såfremt indgrebets øjemed ville forspildes, dersom retskendelse skulle afventes, kan politiet træffe beslutning om at foretage indgrebet. I så fald skal politiet sna-

rest muligt og senest inden 24 timer forelægge sagen for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes.

Stk. 4. Inden retten træffer afgørelse efter stk. 2 eller stk. 3, 2. pkt., skal der være givet den, mod hvem indgrebet retter sig, adgang til at udtale sig.

Stk. 5. Såfremt den sigtede meddeler skriftligt samtykke til, at indgrebet foretages, kan beslutning om de former for legemsundersøgelse, der er nævnt i stk. 2, også træffes af politiet.

§ 792 d. Legemsindgreb over for en person, der ikke er sigtet, kan kun ske, såfremt den pågældende meddeler skriftligt samtykke, jfr. dog stk. 2 og stk. 4.

Stk. 2. Legemsbesigtigelse, der ikke kræver afklødning, herunder optagelse af fotografier, aftryk og lign. af legemet og visitation af tøj kan foretages over for en person, der ikke er sigtet, såfremt:

- 1) efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover, og
- 2) indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen.

Stk. 3. Legemsindgreb i medfør af stk. 2 sker efter rettens kendelse. Bestemmelserne i § 792 c, stk. 2, 2. og 3. pkt., samt stk. 3 og 4, finder tilsvarende anvendelse. I stedet for direkte gennemtvungelse kan de i § 178 nævnte tvangsmidler anvendes til gennemførelse af legemsindgrebet.

Stk. 4. Under efterforskning på gerningsstedet i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af en alvorlig voldsforbrydelse eller fremsættelse af trussel herom samt i andre efterforskningssituationer, hvor der er begrundet mistanke om, at nogen tilstedeværende på sin person skjuler våben, kan politiet foretage visitation af tøjet hos alle personer, der træffes på stedet, med henblik på at finde våben.

§ 792 e. Et legemsindgreb må ikke foretages, såfremt det efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 2. Legemsindgreb skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Det skal herved bl.a. iagttages, at et indgreb, der ellers kan føles krænkende for blufærdigheden, kun må foretages af personer af samme køn som den undersøgte eller af sundhedspersonale. Kræver et sådant indgreb afklødning, må det kun overværes af personer af samme køn som den undersøgte eller af sundhedspersonale.

Stk. 3. Legemsundersøgelse, jfr. § 792, stk. 1, nr. 2, må kun foretages under medvirken af en læge, så vidt muligt en embedslæge eller anden tilsvarende læge. Lægen tager stilling til, om indgrebets gennemførelse under hensyn til den hermed forbundne smerte og risiko samt den undersøgte persons tilstand er lægeligt forsvarlig.

§ 792 f. Politiet må ikke opbevare personfotografier med henblik på identifikation af personer, der ikke har været sigtet, eller som er frifundet, eller mod hvem påtale er opgivet.

Stk. 2. Politiet må ikke opbevare andet materiale og andre oplysninger, der er tilvejebragt ved legemsindgreb, og som vedrører personer, der ikke har været sigtet.

Stk. 3. Oplysninger og materiale, der er tilvejebragt ved indgreb, som retten nægter at godkende i medfør af § 792 c, stk. 3, 2. pkt., eller som retten i medfør af § 746, stk. 1, finder uhjemlede, skal straks tilintetgøres."

4. I § 794 ændres ordene "andre rum, gemmer eller person" til: "andre rum og gemmer".

5. § 795, stk. 2, ophæves.

6. I § 797, stk. 2, nr. 2, ændres ordene "§ 795, stk. 1, nr. 2, litra a og b" til: "§ 795, nr. 2, litra a og b".

7. § 797, stk. 4, ophæves,

8. § 800, stk. 5, ophæves.



### Bemærkninger til lovudkastet.

Lovudkastet indeholder forslag til en samlet regulering af legemsindgreb i strafferetsplejen i form af et særligt kapitel 72 i retsplejeloven herom. Det foreslås, at alle bestemmelser om legemsindgreb under efterforskning - bortset fra den særlige regel i § 758, stk. 1, om visitation af anholdte personer, hvilken regel har en sikkerhedsmæssig baggrund - samles i dette kapitel, der placeres efter kapitlet om indgreb i meddelelshemmeligheden, som blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 227 af 6. juni 1985. Herved bliver reglerne om legemsindgreb placeret som en naturlig fortsættelse af de kapitler, der allerede er revideret som resultat af den igangværende reform af straffeprocessen. De gældende, spredte bestemmelser om legemsindgreb foreslås samtidig ophævet. Kapitel 73 om ransagning vil herefter alene vedrøre ransagning af bolig, rum og gemmer (ejendomsindgreb).

Det foreslås, at kapitel 72 får overskriften "Legemsindgreb". De indgreb, der er omfattet af denne betegnelse, er beskrevet i den vejledende oversigt side 38-39 samt i afsnittene 2.4. og 2.5., hvortil henvises. Lovudkastet bygger i øvrigt på en inddeling af legemsindgreb i henholdsvis legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse, jfr. side 40. Denne todeling er lagt til grund ved den nærmere udformning af lovudkastet. Ved fastlæggelsen af to detailregier er legemsindgrebene dog ind delt på anden måde end sondringen mellem legemsbesigtigelse og legemsundersøgelse. Dette gælder således kompetencereglen ved indgreb mod sigtede (§ 792 c, stk. 1, jfr. foran side 55 f) og reglen om hvilke legemsindgreb, der kan foretages mod en ikke-sigtet (§ 792 d, stk. 2, jfr. foran side 72 ff).

Det foreslåede kapitel 72 er i det væsentlige i overensstemmelse med gældende ret, der i vidt omfang bygger på retspraksis og administrative regler. Lovudkastet indebærer dog på en del punkter præciseringer og på nogle punkter ændringer i forhold til gældende ret. Som en væsentlig ændring kan næv-

nes, at der sker en indskrænkning i politiets adgang til at optage fingeraftryk og personfotografier i tilfælde, hvor optagelsen ikke er nødvendig til brug for den konkrete sag, men hvor politiet alligevel ønsker at optage aftrykket eller fotografiet med henblik på senere identifikation. Endvidere fastslås det ved lovudkastet, at en række indgreb, f.eks. gynækologiske undersøgelser, ikke skal kunne foretages over for offeret for en forbrydelse uden den pågældendes samtykke. På den anden side indebærer lovudkastet, at politiet - i modsætning til i dag - tillægges kompetencen til over for en sigtet at træffe beslutning om legemsbesigtigelse, herunder optagelse af fingeraftryk og personfotografier, og visse former for legemsundersøgelse.

De indgreb, der er omfattet af kapitel 72, er beskrevet i § 792, der også fastlægger sondringen mellem legemsundersøgelse og legemsbesigtigelse. § 792 a vedrører betingelserne for legemsindgreb mod en sigtet. Hertil knytter sig en bestemmelse i § 792 b, der i to særlige tilfælde udvider de almindelige regler i § 792 a. Udkastets § 792 c indeholder regler om kompetence og retskendelsens form samt om samtykkets betydning ved legemsindgreb mod en sigtet. § 792 d vedrører legemsindgreb mod en ikke-sigtet, mens § 792 e indeholder nogle bestemmelser, der er fælles for alle legemsindgreb. Endelig reguleres i § 792 f politiets adgang til at opbevare og registrere oplysninger og materiale, der hidrører fra legemsindgreb, samt pligt til at destruere dette.

Til lovudkastets § 1, nr. 1 og nr. 8.

Bestemmelserne i retsplejelovens § 199, stk. 3, og § 800, stk. 5, foreslås ophævet. Spørgsmålet om kønsfællesskab mellem den person, der underkastes et legemsindgreb, og den eller de personer, der foretager indgrebet, omtales i betænkningen side 66 ff.

Til lovudkastets § 1, nr. 2.

Den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 758, stk. 1, om politiets adgang til i forbindelse med en anholdelse at ransage den anholdtes person foreslås i princippet opretholdt, idet sådanne indgreb er nødvendige af ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn.

Bestemmelsen er dog i lovudkastet omformuleret, således at den svarer til sprogbrugen i kapitel 72. Det foreslås samtidig, at det i bestemmelsen præciseres, at den ikke rækker længere, end hvad sikkerhedsmæssige hensyn nødvendiggør, og at bestemmelserne i lovudkastets § 792 e om forholdsmæssighed, om anvendelse af størst mulig skånsomhed, om kønsfællesskab mellem den undersøgende og den undersøgte person, og om i hvilke tilfælde en læge skal medvirke, også finder anvendelse på legemsindgreb i forbindelse med en anholdelse.

I tilslutning til den sikkerhedsmæssige undersøgelse af den anholdte person, der er hjemlet i § 758, stk. 1, kan der under iagttagelse af reglerne i kapitel 72 foretages efterforskningsmæssige legemsindgreb over for den pågældende.

Der henvises til side 45.

Til § 792.

Bestemmelsen i stk. 1 indeholder en angivelse af de straffeprocessuelle tvangsindgreb, der er omfattet af kapitel 72.

De indgreb, der er nævnt i stk. 1, nr. 1, foreslår udvalget betegnet som legemsbesigtigelse, medens mere indgribende foranstaltninger foreslås betegnet som legemsundersøgelse, jfr. stk. 1, nr. 2. Den af udvalget foreslåede sondring mellem legemsbesigtigelse og -undersøgelse svarer ikke til den traditionelle juridiske teoris skelnen mellem personlig ransagning og legemlig undersøgelse, jfr. side 16. Om den nærmere fastlæggelse af lovudkastets sondring henvises til betænkningen side 40 f.

Bestemmelsen indebærer, at det i retsplejeloven - i modsætning til i dag - udtrykkelig beskrives hvilke straffeprocessuelle tvangsindgreb, der må karakteriseres som legemsindgreb. En mere udførlig eksemplifikation er givet i betænkningen side 38-39. Det er ikke tilsigtet herved at udvide adgangen til at foretage legemsindgreb. De mest intense indgreb vil kun yderst sjældent komme på tale. I nogle tilfælde vil de med den i dag kendte teknik af lægelige grunde ikke kunne gennemføres tvangsmæssigt, jfr. foran side 63.

Visitation af tøj og personfotografering er af praktiske grunde medtaget i udvalgets regulering, selv om disse indgreb ikke er omfattet af den sædvanlige, teoretiske definition af begrebet legemsindgreb, jfr. side 42 og 43.

Efterforskningsmidler, der falder helt uden for begrebet "straffeprocessuelle tvangsindgreb" er ikke reguleret i lovudkastets kapitel 72. F.eks. vil politiet frit kunne iagttage en persons udseende og adfærd, såfremt den pågældende befinder sig på et frit tilgængeligt sted. Se herom betænkningen side 36 med henvisninger. Om spørgsmålet, i hvilket omfang optagelse af fotografier af personer er omfattet af kapitel 72, henvises til betænkningens afsnit 2.5.

Adgangen til at undersøge tøj med hjemmel i kapitel 72 er begrænset til det tøj, som den pågældende er iført. Herved har indgrebet karakter af et accessorium til legemsindgrebet i øvrigt. Undersøgelsen af tøjet er i lovteksten beskrevet med ordet "visitation". Heri ligger, at kun en undersøgelse, der kan foretages straks og på stedet, er omfattet. En mere grundig undersøgelse, f.eks. på et laboratorium, falder udenfor. Visitation omfatter derimod også undersøgelse af, hvad den pågældende har i lommerne, eller hvorvidt der mærkbart er genstande indsyet i tøjet eller fastgjort på kroppen under tøjet. En mere vidtgående undersøgelse af tøj, end hvad lovudkastets kapitel 72 hjemler, eller undersøgelse f.eks. af en dokumentmappe, som den pågældende medbringer, vil kunne foretages med hjemmel i retsplejelovens kapitel 73 om ransagning.

Stk. 2 indeholder i lighed med den gældende § 797, stk. 4, en henvisning til den særlige regel i § 758, stk. 1, om legemsindgreb i forbindelse med en anholdelse.

Til § 792 a.

Bestemmelsen indeholder de materielle betingelser for iværksættelse af legemsindgreb mod en sigtet.

Bestemmelsen erstatter reglerne i § 794 om personlig ransagning og indebærer herudover - sammenholdt med lovudkastets § 792 b, stk. 1 - at der i modsætning til i dag sker en egentlig lovmæssig regulering af optagelse af fingeraftryk og personfotografier og - sammenholdt med § 792 b, stk. 2 - af de mere intense legemsindgreb (legemsundersøgelser).

Stk. 1 indeholder reglerne om legemsbesigtigelse af en sigtet og beskriver de krav, der stilles til kriminalitetens art, jfr. side 49, mistanken, jfr. side 51, og indikationen, d.v.s. indgrebets betydning for efterforskningen, jfr. side 52.

Bestemmelsen i stk. 1 sammenholdt med § 792 b, stk. 1, der regulerer politiets adgang til at optage fingeraftryk og personfotografier med henblik på senere identifikation, nødvendiggør en tilpasning af de gældende administrative forskrifter, jfr. bilag 3 og bilag 5.

Stk. 2 regulerer de materielle betingelser for foretagelse af legemsundersøgelse og indeholder ligeledes en beskrivelse af kravene til kriminalitetens art, mistankens styrke og indikationen. Kravene i stk. 2 indebærer en skærpelse i forhold til kravene til legemsbesigtigelse i stk. 1.

Til § 792 b.

Bestemmelsen indeholder to regler, der - i forhold til § 792 a - giver politiet øget mulighed for henholdsvis at optage fingeraftryk og personfotografier og at udtage blodprøver.

Stk. 1 indebærer, at politiet kan optage fingeraftryk og personfotografi med henblik på senere identifikation, selv om der ikke er behov herfor af hensyn til efterforskningen i den aktuelle sag. Dette er i lovudkastet beskrevet således, at indikationskravet i § 792 a, stk. 1, nr. 2, ikke behøver at være opfyldt.

Optagelse af fingeraftryk og personfotografi kan dog - i de tilfælde, hvor indikationskravet i § 792 a, stk. 1, nr. 2, ikke er opfyldt - efter bestemmelsen alene ske, hvis den aktuelle sag vedrører en lovovertrædelse med en strafferamme på fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover. I forhold til gældende administrative regler (justitsministeriets cirkulære nr. 317 af 19. december 1933, jfr. betænkningens bilag 5) indebærer dette en indskrænkning i politiets adgang til at optage fingeraftryk og personfotografier.

Om den nærmere afgrænsning af, hvilke arter af personfotografier der er omfattet af bestemmelsen henvises til betænkningen side 43 f. Om § 792 b, stk. 1, iøvrigt henvises til side 53.

Stk. 2 indeholder en regel om, at udtagelse af blodprøver - uanset strafferamme for den lovovertrædelse, som efterforskningen vedrører - kan finde sted ved enhver lovovertrædelse, i hvis gerningsindhold indtagelse af spiritus eller euforiserende stoffer er et led. Bestemmelsen er udformet som en undtagelse fra kriminalitetskravet i § 792 a, stk. 2, nr. 1, og er begrundet i det særlige behov for udtagelse af blodprøver i sager af den nævnte karakter.

Til § 792 c.

<sup>1</sup> stk. 1-4 er der givet regler om kompetencen til at træffe beslutning om legemsindgreb mod sigtede og om kravene til formen for en sådan beslutning.

Kompetencen til at træffe beslutning om alle former for le-

gemsbesigtigelse, incl. optagelse af fingeraftryk og personfotografier, er efter stk. 1 tillagt politiet. Også de mindst indgribende former for legemsundersøgelse kan besluttes af politiet. Dette gælder således udtagelse af blodprøver, sikring af negleskrab eller hår og en ydre undersøgelse, der består i beføling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden. Det bemærkes, at disse undersøgelser kræver medvirken af en læge, jfr. lovudkastets § 792 e, stk. 3.

For så vidt angår de mest intense legemsundersøgelser, herunder røntgenundersøgelser, undersøgelse af legemets hulrum og gynækologiske undersøgelser, kræves der ifølge § 792 c, stk. 2, 1. pkt., retskendelse.

Disse kompetenceregler medfører, at politiet tillægges større kompetence end efter gældende ret, hvor kompetencen til at træffe beslutning om personransagning efter § 797, stk. 1, principielt er hos retten, ligesom det i retspraksis er antaget, at optagelse af fingeraftryk og personfotografi kræver retskendelse. Om udvalgets begrundelse for den foreslåede kompetencefordeling henvises til side 55 f.

Stk. 2, 2. og 3. pkt. og stk. 4 indeholder bestemmelser om retskendelsens form og rettens behandling af politiets eventuelle anmodning om et legemsindgreb. Den adgang, som ifølge stk. 4 skal gives for den, mod hvem indgrebet retter sig, til at udtale sig, inden rettens afgørelse træffes, kan eventuelt gives i form af en erklæring til politirapport. Et ønske fra den pågældende om at udtale sig i en erklæring direkte til retten bør dog ikke afvises. Se iøvrigt nærmere betænkningen side 57.

Stk. 3 indeholder en "periculum in mora"-regel, der giver politiet adgang til at træffe en foreløbig beslutning om et legemsindgreb, såfremt indgrebets øjemed ville forspildes ved at afvente rettens afgørelse. Der henvises til side 56.

Stk. 5 indeholder en bestemmelse om betydningen af, at en sig-

tet samtykker i foretagelsen af et legemsindgreb. Såfremt samtykket foreligger skriftligt, indebærer det, at kompetencen til at træffe beslutning om indgrebet overføres til politiet. Samtykke medfører derimod ikke nogen fravigelse af kravene til kriminalitetens art, mistankens styrke og indikationen. Politiet vil således ikke - uanset den sigtedes samtykke - kunne iværksætte en legemsundersøgelse, medmindre betingelserne i § 792 a, stk. 2, eller § 792 b, stk. 2 er opfyldt.

Kravet om, at samtykket skal være skriftligt for at kunne tillægges betydning, skyldes hensynet til at afskære efterfølgende tvivl om, hvorvidt et samtykke var afgivet. Kravet om skriftlighed vil næppe volde praktiske vanskeligheder, da det kun vil få betydning ved de indgribende legemsundersøgelser, hvor kompetencen ifølge § 792 c, stk. 2, er henlagt til retten.

Om udvalgets overvejelser om samtykkets betydning henvises til side 58 f.

Til § 792 d.

Bestemmelsen omhandler legemsindgreb over for personer, der ikke er sigtede, og er udformet således, at udgangspunktet er, at sådanne indgreb kun må foretages, såfremt den pågældende meddeler skriftligt samtykke, jfr. stk. 1. Hvis en ikke-sigtet meddeler skriftligt samtykke til indgrebets foretagelse, medfører dette imidlertid ikke blot, at **kompetence-**reglerne, men også at de materielle betingelser, fraviges. Samtykket medfører således, at indgrebet i det hele undtages fra regulering. Denne retstilstand svarer - bortset fra kravet om, at samtykket skal være skriftligt - til den idag gældende. Skriftlighedskravet, der næppe vil give anledning til vanskeligheder i praksis, skyldes hensynet til at afskære efterfølgende bevistvivl om, hvorvidt samtykke var afgivet. Der henvises til side 77-78.

Hovedreglen om, at samtykke er nødvendig for at foretage indgreb mod ikke-sigtede, fraviges på to punkter, jfr. stk. 2 og 4.



Efter stk. 2 kan der under nærmere angivne betingelser påhvile en ikke-sigtet pligt til at underkaste sig visse legemsindgreb. Pligten omfatter dog kun de mindst byrdefulde indgreb. Den omfatter således ikke legemsundersøgelser, jfr. § 792, stk. 1, nr. 2, og blandt legemsbesigtigelserne omfatter den kun sådanne, der ikke kræver afklædning af den undersøgte person. I medfør af bestemmelsen vil det kunne pålægges en ikke-sigtet at afgive kontrolfingeraftryk. Se nærmere om bestemmelsen foran side 72 ff.

Kompetencen til at træffe bestemmelse om de i stk. 2 nævnte indgreb mod en ikke-sigtet er ved stk. 3 henlagt til retten. Der er dog adgang for politiet til at træffe beslutning om foretagelse af et indgreb i tilfælde af "periculum in mora". Formkravene er de samme som ved indgreb mod sigtede. Indgrebet kan om fornødent gennemføres ved direkte tvang. Gennemførelsen kan dog også ske under anvendelse af vidnetvangsmidlerne i § 178, jfr. side 82.

Stk. 4 giver politiet en udvidet adgang til i særlige situationer af sikkerhedsmæssige grunde at foretage visitation af tøjet hos alle tilstedeværende for at finde eventuelle våben. Der henvises til betænkningen side 80.

Til § 792 e.

Bestemmelsen indeholder i stk. 1 og 2 nogle regler, der er fælles for alle former for legemsindgreb. Stk. 3 regulerer spørgsmålet om lægelig medvirken ved legemsundersøgelse.

Stk. 1 lovfæster for så vidt angår legemsindgreb den proportionalitetsgrundsætning, der antages at gælde ved alle former for straffeprocessuelle tvangsindgreb, jfr. side 54.

Stk. 2 lovfæster den såkaldte skånsomhedsgrundsætning. 1. punktum, der i sit indhold svarer til den gældende § 800, stk. 2, indeholder den almindelige skånsomhedsregel. 2. og 3. punktum regulerer specielt spørgsmålet om kønsfællesskab mellem

den undersøgte person og de personer, der foretager eller overværer undersøgelsen. Der henvises herom nærmere til fremstillingen ovenfor side 66 ff.

Stk. 3 indebærer, at legemsundersøgelser som beskrevet i § 792, stk. 1, nr. 2, kun må foretages under medvirken af en læge. Legemsbesigtigelse, jfr. § 792, stk. 1, nr. 1, kræver derimod ikke lægelig medvirken. Der er ikke knyttet nogen "periculum in mora"-regel til kravet om lægelig medvirken ved legemsundersøgelse. Den omstændighed, at efterforskningsmæssige hensyn gør det ønskeligt eller endog nødvendigt, at indgrebet foretages straks uden at afvente lægens tilstedekomst, giver altså ikke mulighed for at fravige kravet om, at en læge skal medvirke. Herved tilgodeses sikkerheds- og helbredsmæssige hensyn ved de mere intense legemsindgreb. Bestemmelsen svarer stort set til den i dag gældende praksis for, hvornår læger medvirker ved legemsindgreb i strafferetsplejen.

Kravet om, at den medvirkende læge så vidt muligt skal være embedslæge eller anden tilsvarende læge, er ikke til hinder for, at der etableres en vagtordning mellem læger i vedkommende kreds. Se om bestemmelsen nærmere betænkningen side 61 ff.

Til § 792 f.

Bestemmelsen regulerer politiets adgang til at opbevare og registrere oplysninger og materiale, der hidrører fra legemsindgreb. Reguleringen medfører en pligt for politiet til i visse tilfælde at destruere oplysninger. Stk. 1 og 2 vedrører opbevaring efter sagens afslutning, medens stk. 3 i visse tilfælde påbyder øjeblikkelig destruktion.

Stk. 1 vedrører personfotografier optaget med henblik på senere identifikation. Efter bestemmelsen må politiet ikke opbevare sådanne fotografier, såfremt de vedrører personer, der ikke har været sigtet. Politiet må heller ikke opbevare fotografier af personer, der har været sigtet, men senere frifindes, eller mod hvem påtale opgives. Disse regler svarer til gældende administrativ praksis, jfr. side 31.

Et personfoto af sigtede, der er optaget i forbindelse med efterforskningen i et forhold, som den sigtede senere frifindes for, skal destrueres, selv om den pågældende dømmes i et andet forhold. Dette gælder dog ikke, hvis dette andet forhold i sig selv kunne have begrundet optagelsen, jfr. § 792 b, stk. 1.

Stk. 2 vedrører alt andet materiale, der hidrører fra legemsindgreb. Reglen har dog først og fremmest praktisk betydning for fingeraftryk. Efter bestemmelsen skal fingeraftryk m.v. af ikke-sigtede destrueres, når sagen er afsluttet. Derimod kan politiet opbevare fingeraftryk m.v. af personer, der har været sigtet, uanset at sagen mod den pågældende opgives, eller han eller hun frifindes. Bestemmelsen svarer for så vidt angår fingeraftryk til gældende administrativ praksis, jfr. side 29.

Stk. 3 fastslår, at materiale og oplysninger, der er kommet til veje ved et indgreb, som retten nægter at godkende, straks skal destrueres.

Til lovudkastets § 1, nr. 4-7.

Bestemmelserne indeholder: de ændringer i retsplejelovens kapitel 73 om ransagning, der er nødvendige som følge af den foreslåede samling af reglerne om legemsindgreb i kapitel 72.

Den omstændighed, at ordet "person" udgår i § 794 medfører ingen ændring med hensyn til at ransage tøj, som ingen person er iført. Sådant tøj er omfattet af ordet "gemmer".

Til lovudkastets § 2.

Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at foreslå særlige overgangsregler. Lovudkastet finder således anvendelse på alle legemsindgreb, der iværksættes efter lovens ikrafttræden.



**B I L A G**



## **Bilag 1**

### Norske, svenske, engelske, tyske og amerikanske regler om legemsindgreb i strafferetsplejen

#### **1. Norge**

Den 1. januar 1986 er den nye norske straffeprocesslov (lov om rettergangsmåten i straffesaker) trådt i kraft. Samtidig er der ved kongelig resolution af 28. juni 1985 fastsat nye regler om påtalemyndighedens ordning (påtaleinstruksen). Denne instruks, der bl.a. indeholder bestemmelser om kropslig undersøgelse og om fingeraftryk og personfotografering, er også trådt i kraft den 1. januar 1986.

Der er ikke i straffeprocessloven noget særskilt kapitel om legemsindgreb. Reglerne herom findes i henholdsvis kapitel 12 om granskning og kapitel 15 om ransagning.

Efter § 195 kan personlig ransagning af en person foretages, når den pågældende med "skjellig" grund mistænkes for en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre frihedsstraf, og der er grund til at tro, at ransagningen kan føre til opdagelse af bevis eller af ting, som kan beslaglægges. Af andre end mistænkte kan der foretages personlig ransagning, når sagen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre straf af fængsel i mere end 6 måneder, og særlige omstændigheder taler for ransagningen.

Beslutning om personlig ransagning træffes af retten, hvis der ikke foreligger skriftligt samtykke, jfr. § 197. Beslutningen kan dog træffes af påtalemyndigheden, hvis der er "fare ved ophold", og efter § 198 kan politiet i tilfælde af "periculum in mora" træffe beslutningen, hvis den mistænkte tages på fersk gerning, eller der er "stærk" mistanke om en lovovertrædelse,

som efter loven kan medføre straf af fængsel i mere end 6 måneder.

Personlig ransagning af en ikke-mistænkt kan ikke foretages af politiet uden retskendelse eller skriftligt samtykke.

§ 157 vedrører spørgsmålet om kropslig undersøgelse af mistænkte. Efter bestemmelsen kan den, der med "skjellig" grund mistænkes for en handling, der kan medføre frihedsstraf, underkastes legemsundersøgelse, når det antages at være af betydning for sagens oplysning og ikke fremstår som et uforholdsmæssigt indgreb. Det nævnes udtrykkeligt, at der kan udtages blodprøver og foretages andre undersøgelser, som kan ske uden fare eller betydelig smerte. Hvis der ikke foreligger samtykke, kræves der retskendelse, men der gælder dog en særlig "periculum in mora"-regel, hvorefter beslutning om legemsundersøgelse kan træffes af påtalemyndigheden. Bestemmelsen i § 157 suppleres, for så vidt angår udtagelse af blodprøver, af særlige regler i den norske færdselslov og luftfartslov.

Om legemsundersøgelse af ikke-sigtede var der oprindelig en særlig regel i straffeprocesslovens § 158, men denne bestemmelse er aldrig trådt i kraft, idet den udgik ved lov nr. 71 af 14. juni 1985 om ikrafttræden og ændring af den nye straffeprocesslov, jfr. ovenfor side 72. Der er herefter ikke hjemmel til kropslig undersøgelse af en ikke-mistænkt uden den pågældendes samtykke.

Fingeraftryk og fotografering er særskilt reguleret i lovens § 160. Der kan tages fingeraftryk og personfotografier af personer, som mistænkes eller er dømt for en handling, som efter loven kan medføre frihedsstraf. Der kan også tages fingeraftryk og personfotografier af personer, som er besluttet udvist eller udleveret til en anden stat.

Det er ikke i loven reguleret, hvem der har kompetence til at træffe beslutning om optagelse af fingeraftryk og **person-**fotografier. Efter § 160 kan Kongen give nærmere forskrifter herom. I påtaleinstruksens § 11-4 er det bestemt, at disse



indgreb ikke må gennemtvinges mod den pågældendes vilje, medmindre retten har besluttet, at betingelserne er opfyldt.

Nærmere regler om kropslig undersøgelse og om optagelse af fingeraftryk og personfotografier er givet i påtaleinstruksen.

## 2. Sverige

De svenske regler om legemsindgreb i strafferetsplejen findes i rättegångsbalkens 28. kapitel, §§ 11-14. Efter disse bestemmelser skelnes der mellem kropsvisitation og kropsbesigtigelse. Der er ikke i loven nærmere regler om denne sondring, men almindeligvis betragtes alene undersøgelse af tøj, eller hvad en person bærer på sig som kropsvisitation, mens de øvrige legemsindgreb anses som kropsbesigtigelse. For fingeraftryk og personfotografier gælder særlige regler.

Kropsvisitation er reguleret i rättegångsbalkens 28. kapitel, § 11. Kropsvisitation af en person mod hvem, der er begrundet mistanke ("skälligen kan misstänkas") for en lovovertrædelse, som kan medføre fængsel, kan foretages for at eftersøge genstande, som kan beslaglægges, eller for at skaffe bevis i sagen.

Betingelserne for kropsvisitation af en ikke-sigtet er efter § 11, stk. 2, i princippet de samme, men indikationskravet er dog skærpet, således at der skal foreligge særlige grunde ("synnerliga skäl") for antagelsen af indgrebets betydning.

Kropsbesigtigelse er reguleret i rättegångsbalkens 28. kapitel, § 12. Betingelserne for kropsbesigtigelse af en person, mod hvem der er begrundet mistanke, er de samme som for kropsvisitation. Udtagelse af blodprøve og anden lignende egentlig undersøgelse af legemet må dog alene finde sted, hvis det ikke medfører særlige mén. Kropsbesigtigelse af en ikke-sigtet må ikke finde sted uden den pågældendes samtykke.

Kompetenceregler m.v. findes i rättegångsbalkens 28. kapitel, § 13. Beslutningen træffes af retten eller anklagemyndigheden,

men ved mere indgribende legemsundersøgelser skal rettens tilladelse altid indhentes, medmindre der foreligger "periculum in mora". I øvrigt medfører "periculum in mora", at beslutningen kan træffes af politiet.

Legemsindgreb af mere indgribende betydning må kun foretages af en læge. Blodprøve må dog også udtages af en autoriseret sygeplejerske. Legemsindgreb overfor kvinder må alene foretages af en anden kvinde, en læge eller en autoriseret sygeplejerske.

Om fingeraftryk og fotografier er der givet regler i rättegångsbalkens 28. kapitel, § 14 og i kundgørelse nr. 950/1947 om fingeraftryk m.m. Fingeraftryk og personfotografier kan optages af alle anholdte. I øvrigt kan fingeraftryk og fotos optages af enhver (også ikke-mistænkte), dersom det er påkrævet i efterforskningen af forbrydelser med fængsel i straffesammenhængen.

Videregående regler om legemsindgreb findes i lov nr. 371/1976 om behandlingen af fængslede og anholdte m.fl. og i den særlige svenske terroristlovgivning. Efter politilov nr. 387/1984 må en politimand i forbindelse med f.eks. en anholdelse kropsvisitere personer for at lede efter våben o.lign. og for at fastholde den pågældendes identitet.

Om svensk ret henvises i øvrigt til Gammeltoft-Hansen, Straffe-processuelle Tvangsindgreb, side 152-155.

### 3. England

Ved the Police and Criminal Evidence Act 1984, der er trådt i kraft gradvist i løbet af 1985, er de britiske regler vedrørende politiets adgang til anvendelse af en række efterforskningskridt moderniseret og gjort klarere, samtidig med at individets beskyttelse er blevet styrket.

Loven indeholder for det første bestemmelser vedrørende legemsindgreb i umiddelbar forbindelse med standsning af per-

soner (uden anholdelse). Disse regler indebærer, at politiet under visse i loven angivne forudsætninger må standse og undersøge en person for stjalne eller ulovlige genstande.

Begrebet undersøge (search) er ikke nærmere defineret i loven, men i forarbejderne synes det forudsat, at "undersøgelse" er af overfladisk karakter, og politiet kan ved en personundersøgelse på offentligt sted alene forlange, at den pågældende tager overfrakke, jakke og handsker af. Undersøgelse må ikke finde sted, medmindre der består en begrundet mistanke (reasonable grounds for suspecting) om, at der ved undersøgelsen vil blive fundet stjalne eller ulovlige genstande.

Ved ulovlige genstande forstås ulovlige våben ("offensive weapons" - d.v.s. en genstand tilvirket til eller medbragt for at forvolde legemsbeskadigelse) eller genstande tilvirket eller medbragt med henblik på en af følgende lovovertrædelser: Indbrud, tyveri, biltyveri (eller tyveri af andet transportmiddel) og bedrageri ("obtaining property by deception").

Såfremt en person tilbageholdes i forbindelse med umiddelbar undersøgelse uden forudgående anholdelse, har politiet pligt til forud for undersøgelsen at give oplysning om bl.a. hensigten med undersøgelsen og begrundelsen derfor samt til efterfølgende at foretage en skriftlig optegnelse. Optegnelsen skal indeholde oplysning om formålet med undersøgelsen, begrundelse derfor, sted og tidspunkt for undersøgelsen, hvorvidt noget, og i givet fald hvad, der blev fundet, samt om skade på ting eller person synes at være forårsaget af undersøgelsen. Desuden skal optegnelsen indeholde navnet på den betjent, der har foretaget undersøgelsen, samt give oplysning om undersøgtes navn, såfremt dette er politiet bekendt.

Hvad angår legemsindgreb i forbindelse med anholdelse opererer loven med fem typer: Almindelig undersøgelse, intim undersøgelse, udtagelse af intime prøver, udtagelse af andre prøver og optagelse af fingeraftryk.

Almindelig undersøgelse (search) er som udgangspunkt identisk med den undersøgelse som kan finde sted uden anholdelse. Lovens udgangspunkt er, at politiet ved indbringelse af en person til en politistation skal foranledige registrering af alt, hvad den pågældende har med sig. Der er mulighed for i forbindelse med undersøgelsen at foretage beslaglæggelse, idet dog tøj og personlige effekter alene kan beslaglægges, såfremt den pågældende må antages at ville anvende genstandene til at forvolde skade på sig selv, på andre personer eller på ting, eller til at forhindre sagens opklaring eller til flugt. Endvidere kan beslaglæggelse finde sted, såfremt der er rimelig grund til at formode, at en genstand udgør bevismateriale i forhold til en lovovertrædelse.

Uden for en politistation kan anholdte personer undersøges for genstande, der kan give mulighed for flugt, eller som måtte have forbindelse med en lovovertrædelse som bevismateriale.

Intim undersøgelse (intimate search) kan foretages, såfremt en overordnet politimand finder rimelig grund til at antage, at en anholdt på sig skjuler ting, hvormed fysisk skade kan forvoldes, eller på sig har skjult narkotika. Intim undersøgelse må alene iværksættes, såfremt der består rimelig grund til at antage, at formålet med undersøgelsen ikke kan nås gennem en almindelig undersøgelse. Den overordnede politimands tilladelse til intim undersøgelse skal foreligge skriftligt eller skal **efterfølgende** bekræftes skriftligt. En intim undersøgelse skal foretages af en dertil kvalificeret person, medmindre dette af den overordnede politimand anses for ikke at være praktisk muligt. I så fald kan intim undersøgelse foretages af en politibetjent, der dog skal være af samme køn som undersøgte. Intim undersøgelse må alene finde sted på en politistation, på hospital, hos praktiserende læge eller på et andet sted anvendt til medicinske formål. Intim undersøgelse i forbindelse med overtrædelse af narkotikalovgivningen må dog ikke finde sted på en politistation. En intim undersøgelse skal registreres i rapportform med angivelse af hvilken del af legemet, der er blevet undersøgt, og med hvilket formål.

Intime prøver (intimate samples) omfatter blodprøver, sædprøver, enhver anden form for vævsvædske, urinprøver, spyt, kønsbehåring samt skrab udtaget fra legemets hulrum.

Udtagelse af intime prøver fra en af politiet tilbageholdt person kan kun finde sted, såfremt en overordnet politimand giver bemyndigelse dertil, og samtykke gives. Bemyndigelse må alene gives, dersom der er rimelige grunde til at mistænke den pågældende for at være involveret i en alvorlig lovovertrædelse, samt rimelig grund til at tro, at prøven vil kunne be- eller afkræfte denne mistanke. Bemyndigelse skal gives skriftligt eller efterfølgende bekræftes skriftligt. Samtykke skal gives skriftligt af den person, fra hvem prøve skal tages. Hvis en mistænkt afviser at give samtykke til udtagelse af intime prøver, skal dette ved en efterfølgende retssag lægges til grund til støtte for sigtelsen.

A ndre prøver ("other samples") omfatter hår (bortset fra køns-hår), prøve af negl eller negleskrab, skrab fra legemets ydre, fodaftryk eller tilsvarende afmærkning af nogen del af legemets overflade bortset fra hånden.

Udtagelse af andre prøver kan altid finde sted efter samtykke. Uden samtykke kan udtagelse af prøver finde sted, såfremt pågældende er tilbageholdt efter rettens beslutning, og såfremt en overordnet politimand giver bemyndigelse dertil. En sådan bemyndigelse forudsætter, at der består rimelige grunde til at mistænke den pågældende for en alvorlig lovovertrædelse, og at prøven vil kunne be- eller afkræfte denne mistanke. Bemyndigelsen skal gives skriftligt eller<sup>1</sup> efterfølgende bekræftes skriftligt.

Fingeraftryk kan optages med den pågældendes samtykke eller uden samtykke, såfremt en overordnet politimand giver bemyndigelse dertil, eller såfremt pågældende er eller vil blive sigtet for en lovovertrædelse, der medfører registrering, og fingeraftryk ikke tidligere er optaget. Bemyndigelse til optagelse af fingeraftryk må alene gives, såfremt der er rime-

lig grund til at mistænke pågældende for en lovovertrædelse og til at antage, at optagelse af fingeraftryk kan be- eller afkræfte denne mistanke. Bemyndigelse skal gives skriftligt eller efterfølgende bekræftes skriftligt.

Optagelse af fingeraftryk kan desuden finde sted, såfremt en person er dømt for en lovovertrædelse, der medfører registrering. I tilfælde af, at der i forbindelse med efterforskningen af en sag er optaget fingeraftryk, og pågældende er fri-fundet, er meddelt tiltalefrafald eller tiltale ikke er rejst, skal fingeraftryk tilintetgøres.

#### **4. Forbundsrepublikken Tyskland**

Legemsindgreb i strafferetsplejen reguleres af forskellige bestemmelser i den tyske Strafprozessordnung (StPO). Der skelnes mellem undersøgelse - Untersuchung - hvorom der findes regler i StPO §§ 81 a, 81 c og 81 d, og ransagning - Durchsuchung - som er reguleret i StPo §§ 102 ff. Desuden findes der en særlig regel om optagelse af fingeraftryk, personfotografier m.m. i StPO § 81 b.

Legemsundersøgelse af en sigtet, herunder udtagelse af blodprøver, kan i henhold til StPO § 81 a foretages, såfremt det tjener til at fremskaffe oplysninger af betydning for straffesagen. **Indgreb** kan gennemføres også mod den sigtedes protest, når det foretages af en læge, og der i øvrigt ikke er grund til at frygte skadevirkninger.

Beslutning om iværksættelse af legemsundersøgelse af en sigtet træffes af retten, ved "periculum in mora" dog af statsadvokaten eller politiet. Beslutning om de alvorligste indgreb kan dog kun træffes af retten.

Der opstilles i StPO § 81 a ikke noget særligt krav i henseende til kriminalitetens art eller mistankens styrke. Der findes dog en proportionalitetsgrundsætning, som indebærer, at der skal ske en afvejning af betydningen af det konkrete **ter** forskningsskridt i forhold til sagens opklaring og indgre-

bets intensitet bedømt efter en almindelig målestok samt særlige forhold, der kunne gøre indgrebet specielt byrdefuldt for den enkelte.

Legemsransagning omfatter både rent overfladisk visitation, besigtigelse af legemets overflade og en persons tøj samt undersøgelse af naturlige legemsåbninger. Sådanne indgreb må over for sigtede finde sted, såfremt det må antages, at der derved vil blive tilvejebragt bevismidler. Kompetencereglerne er de samme som ved legemsundersøgelse, jfr. StPO § 102.

Fingeraftryk og fotografier af en sigtet kan efter StPO § 81 b optages også mod den pågældendes vilje, såfremt det er nødvendigt for efterforskningen eller straffesagens gennemførelse i øvrigt. Kompetencen er tillagt statsadvokaten og politiet.

Efter StPO § 81 c kan ikke-sigtede personer, der kan komme i betragtning som vidner, legemsundersøges uden samtykke, såfremt det af hensyn til efterforskningen er nødvendigt at fastslå, hvorvidt der findes bestemte spor på den pågældendes legeme. Legemsundersøgelse af en ikke-sigtet er ikke tilladt, hvis det efter alt foreliggende ville være urimeligt at udsætte den pågældende for undersøgelsen, jfr. StPO § 81 c, stk. 4. Kompetencen tilkommer retten, men med mulighed for statsadvokaten og politiet for at træffe beslutning i "periculum in raora"-tilfælde.

Såfremt den ikke-sigtede nægter at medvirke til undersøgelsen, skal gennemførelse først, jfr. StPO § 81 c, stk. 6, forsøges ved hjælp af tvangsbøder. Hvis dette ikke giver resultat, eller indgrebet er af hastende karakter, kan retten efter omstændighederne beslutte, at indgrebet skal gennemføres.

Efter ordlyden af StPO § 103 skulle personlig ransagning af ikke-sigtede Personer ikke kunne finde sted, idet denne bestemmelse, der vedrører ransagning hos andre personer end sigtede, kun omtaler ransagning af rum. I den juridiske teori er det imidlertid antaget, at også ikke-sigtede kan underkas-

tes ransagning, idet det fremhæves, at dette indgreb er mindre indgribende end legemsundersøgelse.

For så vidt angår fingeraftryk og fotografier af ikke-sigtede gælder det, at disse indgreb kun kan foretages med den pågældende samtykke. Som påpeget af Gammeltoft-Hansen i Straffe-processuelle Tvangsindgreb, side 177-178, forekommer det uforståeligt, at disse langt mindre indgribende indgreb ikke kan gennemføres tvangsmæssigt, mens personlig ransagning og legemsundersøgelse efter omstændighederne kan foretages også uden den pågældendes samtykke.

Om tysk ret henvises i øvrigt til Gammeltoft-Hansen, Straffe-processuelle Tvangsindgreb, side 173-178.

## 5. U.S.A.

Den oprindelige amerikanske forfatning fra 1787 indeholder ikke særlige bestemmelser, der beskytter borgerne mod legemsindgreb eller andre tvangsindgreb i strafferetsplejen. Ved en række tilføjelser (amendments) til forfatningen blev de såkaldte frihedsrettigheder imidlertid allerede i 1791 gjort til en del af denne. En betydelig del af disse "amendments" vedrører spørgsmål af straffeprocessuel karakter.

Legemsindgreb er omtalt i 4. amendment, der beskytter mod ubegrundet undersøgelse og pågribelse af den enkelte borgers person og mod ransagning og beslaglæggelse af ejendom og ejendele. Bestemmelsen er sålydende:

"The right of the people to be secure in their persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized."

Den nærmere regulering af legemsindgreb er som andre straffeprocessuelle spørgsmål undergivet enkeltstaternes kompetence. Der findes derfor på **forbundsplan** ikke udtømmende bestemmel-



ser herom. Højesteret i Washington (U.S. Supreme Court) har imidlertid kompetence til med kongressens godkendelse at give retningslinier for strafferetsplejens udøvelse på forbundsplan. I United States Code, der er en kodificering af gældende lovbestemmelser, er spørgsmålet om "searches and seizures" omtalt i Title 18 (Crimes and Criminal Procedure), kapitel 205, §§ 3101-3116, men bestemmelserne består hovedsagelig i en henvisning til de af højesteret fastsatte retningslinier, der findes i Federal rules of Criminal Procedure for the United States Districts Courts.

Spørgsmålet om legemsindgreb er omtalt i Federal rule 41, der omfatter enhver form for ransagning og beslaglæggelse. Efter denne bestemmelse kan tilladelse til disse indgreb (search warrant) gives af "a federal magistrate or a judge of a state court". Anmodning om tilladelse til at foretage et legemsindgreb skal almindeligvis være skriftlig og begrundet, og retten kan - inden den træffer sin afgørelse - bestemme, at der skal finde mundtlig forhandling sted. Retten skal bemyndige en bestemt person til inden 10 dage at foretage et bestemt legemsindgreb mod en nærmere angiven person. Indgreb kan kun foretages i dagslys (in the daytime), medmindre andet er udtrykkeligt bestemt i kendelsen.

Indikationskravet er udtrykkelig omtalt i rule 41 b. Legemsindgreb og ransagning og beslaglæggelse må alene finde sted for at søge efter bevis eller genstande, der skal konfiskeres eller vindiceres.

Amerikansk ret bygger i øvrigt på domstolenes praksis. Af betydning er først og fremmest højesterets domme om 4. amendment. Afgørelser herom har stor praktisk betydning, idet konsekvensen af, at et bevismiddel er tilvejebragt i strid med 4. amendment almindeligvis vil være, at beviset ikke senere kan bruges. Denne konsekvens skyldes, at amerikansk ret anerkender den såkaldte eksklusionsregel, hvorefter et ulovligt erhvervet bevismiddel ikke kan anvendes under en senere retssag.

Eksklusionsreglen er stærkt omdiskuteret i amerikansk ret,

men må - med en række undtagelser - anses for gældende ret, jfr. højesterets dom af 19. juni 1961 i sagen Mapp versus Ohio (U.S. Supreme Court reports bind 367, side 643), hvor retten udtalte, at andre midler mod ubegrundet ransagning (erstatning m.v.) havde vist sig ineffektive, og at eksklusionsreglen derfor er nødvendig for at skabe den nødvendige respekt for 4. amendment. Retten fremhævede udtrykkeligt, at den omstændighed, at en skyldig herved kan gå fri, må vige for hensynet til domstolenes integritet, da intet kan ødelægge en stat hurtigere end den kendsgerning, at dens myndigheder ikke overholder dens egne love.

Højesteret har i en række afgørelser fastslået, at retten til ikke at blive udsat for urimelig personundersøgelse er en så fundamental ret, at den ikke blot gælder for forbundsregeringen, men også for enkeltstaterne i deres lovgivning og myndighedsudøvelse. Som følge heraf og på grund af eksklusionsreglen er rettens afgørelser derfor af afgørende betydning for amerikansk ret.

Begrebet "search" omfatter ifølge praksis som udgangspunkt enhver form for legemsindgreb. Omfattet er f.eks. indtrængen i en persons legeme, udtagelse af blodprøve, besigtigelse og undersøgelse af en helt eller delvist afklædt person (strip search and body search) og undersøgelse af det tøj, som den pågældende er iført. Som eksempel på en foranstaltning, der ikke er beskyttet af 4. amendment, kan nævnes undersøgelse af en persons hænder under ultraviolet lys for at undersøge, om den pågældende har rørt ved nogle stjalne bankposser, der var overstrøet med et særligt stof. Derimod er røntgenundersøgelse omfattet af bestemmelsen.

4. amendment stiller de materielle krav, at der skal være "probable cause" til at foretage et legemsindgreb, og at indgrebet i ikke må være "unreasonable". Der er afsagt et endog meget betydeligt antal domme om dette spørgsmål, men der skelnes ikke skarpt mellem indikationskrav, mistankekrav og kriminalitetskrav. Heller ikke sondringen mellem sigtede og ikke-sigtede synes at blive tillagt afgørende betydning.

Det synes vanskeligt at udlede noget kriminalitetskrav af den foreliggende praksis, men generelt må det formentlig antages, at kriminalitetens art kan have betydning for vurderingen af, om der foreligger "probable cause", og om et indgreb er "reasonable".

**Indikationskravet** synes at bestå i, at det eftersøgte skal have tilknytning til en kriminel handling, og at det må antages at ville blive fundet i forbindelse med et indgreb. I øvrigt varierer indikationskravet efter indgrebets karakter. Indtrængen i en persons legeme kræver således en klar indikation for, at det eftersøgte vil blive fundet. Fra praksis kan i denne forbindelse nævnes sagen *Schmerber versus California*, hvor højesteret ved en dom af 20. juni 1966 (U.S. Supreme Court reports bind 384, side 757) fastslog, at indtrængen under kroppens overflade som følge af den blotte mulighed for at finde bevis ikke er tilladt.

**Mistankekravet** består efter praksis i en vurdering af værdien af de oplysninger og iagttagelser, der danner grundlag for mistanken, herunder en vurdering af troværdigheden hos den person (informer), som oplysningerne hidrører fra.

Sondringen mellem sigtede og ikke-sigtede synes som nævnt ikke at blive tillagt stor betydning. Der kan henvises til højesterets dom af 31. maj 1978 i sagen **Zurher** versus *Stanford Daily* (U.S. Supreme Court reports bind 436, side 547), hvor retten udtalte, at intet i 4. amendment tyder på, at en ikke-sigtet skulle være berettiget til større beskyttelse end en sigtet. I denne forbindelse bør også den ovenfor omtalte **Schmerbersag** nævnes. I denne sag blev det gjort gældende, at udtagelse af blodprøve fra en sigtet er i strid med 5. amendment til forfatningen, hvorefter en sigtet ikke har pligt til at udtale sig. Højesteret fandt med 5 stemmer mod 4, at 5. amendment alene omfatter beviser af kommunikerende art, men derimod ikke reelle og fysiske beviser som f.eks. legemsindgreb.

Betingelsen "probable cause" fraviges i en række situationer . Dette gælder således i forbindelse med en anholdelse, hvor politiet har en ret vidtgående adgang til at foretage legemsundersøgelse for at lede efter våben o.lign. (protective search), i forbindelse med en sådan undersøgelse vil det være lovligt, at der tillige søges efter bevismidler, jfr. højesterets dom af 23. juni 1969 i sagen Chimel versus California (U.S. Supreme Court reports bind 395, side 752), hvor højesteret bl.a. udtalte:

"When an arrest is made, it is reasonable for the arresting officer to search the person arrested in order to remove any weapons that ehe latter might seek to use in order to resist arrest or effect his escape. In addition it is entirely reasonable for the arresting officer to search for and seize evidence on the arrestee's person in order to prevent its concealment or destruction."

Også i visse situationer, hvor der ikke er grundlag for anholdelse, har politiet efter praksis en videregående ret til at udsperge og foretage begrænsede legemsindgreb (stop and frisk) mod mistænkelige personer på offentlige steder. Som eksempel kan nævnes højesterets dom af 10. juni 1968 i sagen Terry mod Ohio (U.S. Supreme Court reports bind 392, side 1), hvor en politibetjent uden for en forretning observerede tre personer, hvis adfærd virkede, som om de ville begå et røveri. Politibetjenten foretog en undersøgelse af de pågældende og fandt våben hos to af dem. Højesteret fandt, at den begrænsede undersøgelse, der blev foretaget var lovlig. Retten udtalte bl.a.:

"Where a police officer observes unusual conduct which leads him to reasonably to conclude in light of his experience that criminal activity may be afoot and that the persons with whom he is dealing may be armed and presently dangerous, he is entitled for the protection of himself and others to conduct a carefully limited search of the outer clothing of such persons in an attempt to discover weapons."

I forbindelse med indrejse i U.S.A. gælder ligeledes først og fremmest af hensyn til muligheden for at finde narkotika en udvidet adgang til at foretage legemsindgreb (border search).

Kompetencen til at træffe bestemmelse om legemsindgreb er som udgangspunkt hos retten, der udsteder "a warrant". Højesteret har i flere domme stærkt betonet behovet for retskendelse. I sagen U.S. versus Ventrusca udtalte retten således i dom af 1. marts 1965 (U.S. Supreme Court reports bind 380, side 102):

"Interposing an orderly procedure whereby a neutral and detached magistrate makes the decision is better than allowing those engaged in the competitive enterprise of ferreting out crime to make hurried decisions which would be reviewable by a magistrate only after the fact and by hindsight judgment."

I en række tilfælde vil der dog foreligge "periculum in mora" (exceptional situations), og i så fald kan beslutningen om legemsindgreb træffes af anklagemyndigheden eller politiet. De materielle betingelser, der stilles for at træffe en sådan afgørelse, svarer som udgangspunkt til betingelserne for en retsafgørelse, dvs. "probable cause", og lovligheden af beslutningen kan prøves under en senere retssag.

Herudover har politiet i en række tilfælde kompetence til at foretage legemsindgreb, uden at der foreligger "probable cause", f.eks. i forbindelse med anholdelse (protective search) og i forbindelse med grænsekontrol (border search).

Gennemtvangelse af et legemsindgreb kan ske ved umiddelbar magtanvendelse. Det er således antaget, at det er berettiget, at politiet bruger magt for at fremtage en pakke, som en person, der er mistænkt for narkotikahandel, putter ind i munden. I tilfælde hvor der er tale om indtrængen i en persons legeme, vil lægelig medvirken almindeligvis være påkrævet.

Et udtrykkelig samtykke til at foretage et legemsindgreb medfører, at indgrebet kan foretages uden retskendelse, og uden at der foreligger "probable cause".

Betingelserne for at tage fingeraftryk og personfotografier er meget lempelige, og det antages, at optagelse af en anholdts fingeraftryk er lovlig som en metode til at identificere den

pågældende. Der kan endvidere henvises til højesterets dom af 22. april 1969 i sagen Davis versus Mississippi (U.S. Supreme Court reports bind 394, side 721), hvor højesteret udtalte, at "fingerprinting might under narrowly defined circumstances be found to comply with the Fourth Amendment eventhough there is no probable cause in the traditional sense". Retten pegede endvidere på, at "fingerprinting may constitute a much less serious intrusion upon personal security than other types of police searches".

Hvis fingeraftryk og personfotografier optages i forbindelse med en ulovlig anholdelse, vil de i overensstemmelse med eksklusionsreglen ikke kunne anvendes som bevis i retten, og det vil efter omstændighederne blive pålagt politiet at destruere materialet.

Bilag 2Statistiske oplysninger .

Udvalget har ikke til brug for sit arbejde foretaget nogen egentlig statistisk undersøgelse af alle former for legemsindgreb. Dette skyldes først og fremmest, at der ikke foretages nogen samlet central registrering heraf. Hertil kommer, at det må antages at støde på særdeles store vanskeligheder at indsamle oplysninger fra alle landets politikredse om antallet af besigtigelser af legemets ydre og antallet af visitationer. Også de egentlige legemsundersøgelser har udvalget afstået fra at indsamle statistik om, da der heller ikke for disses vedkommende foretages en central registrering.

I Politiets Årsberetning 1985, side 237 og 238, er imidlertid om fingeraftryk og personfotografier medtaget nogle statistiske oplysninger om Centralbureauet for Identifikation og fototekets virksomhed i årene 1983 - 1985. Af beretningen fremgår bl.a. følgende tal:

	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
Fingeraftryksblanketter optaget i bureauet . . . . .	4.696	4.483	3.914
Fingeraftryksblanketter indgået fra politikredse . . . . .	7.170	7.308	8.466
Fingeraftryksblanketter indgået fra udlandet . . . . .	833	473	527
Antal fingeraftryk i Centralbureauets samling . . . . .	323.248	329.473	338.272
Gerningsstedsundersøgelser . . . . .	9.917	11.156	11.474
Heraf i forbindelse med udrykninger . . . . .	1.491	1.576	1.310
Heraf fund af brugelige fingeraftryk fra samtlige gerningssteder . . . . .	4.608	5.127	5.260
Personer identificeret på grundlag af gerningsstedsaftryk . . . . .	1.296	1.324	1.106
Konstateret opgivelse af falsk navn m.v. . . . .	212	165	115

Nye fotografier registreret	12.978	11.775	8.892
Henvisninger til fototek af anmeldere, vidner m.m. ekspederet	2.013	2.226	2.825

Til supplerung af disse tal har udvalget fra rigspolitichefen modtaget følgende yderligere oplysninger om det internationale samarbejde i årene 1984 - 1985:

	<u>1984</u>	<u>1935</u>
Forespørgsler fra udlandet med fingeraftryk	445	450
Anmodninger fra udlandet om identifikation af ukendte lig	13	6
Forespørgsler til udlandet med fingeraftryk	1.954	1.831
Anmodninger til udlandet om identifikation af ukendte lig	3	1

Endelig har udvalget modtaget oplysning om, at der i fototekets samlinger for tiden opbevares fotografier af cirka 50.000 personer. Af disse kan cirka 13.000 anvendes til forevisning for anmeldere og vidner, mens resten alene er til politiets interne brug i forbindelse med efterforskningen.



# Rigspolitichefen

Kundgørelse IV ar. 24

Den 17. august 1983

Hj.nr. 1982-140-5

## Om optagelse af personfotografier

### I. Personfotografier optages i følgende tilfælde:

1a. af straffede personer, der på ny anholdes for en forbrydelse, når de pågældende enten ikke tidligere er fotograferet, eller der er gået mere end 3 år siden sidste fotografering, eller såfremt foreliggende foto ikke længere er vellignende.

1b. af ustraffede personer, som anholdes for sædelighedsforbrydelser, indbrudstyveri, falskmøntneri, drab, grovere voldsforbrydelser, røveri, lommetyveri, overtrædelse af straffelovens §§ 180 -181, 1. og 2. stk. (brandstiftelse), straffelovens § 183 og straffelovens SS 191, 191a, samt lov om euforiserende stoffer og serieforbrydelser af enhver art.

1c. når særlige omstændigheder, f.eks. vanskeligheder under eftersøgning af den pågældende, taler herfor.

### II. Optagelse og fremstilling af farvefotos og dias

1. Centralbureauet for identifikation foretager personfotografering for Københavns politi. I de øvrige politikredse sker optagelserne ved kredsens egen foranstaltning i de dertil indrettede fotoatelierer. Personfotografierne optages som brystbillede en face og i halvprofil fra venstre eller højre side afhængigt af, om særlige forhold, ar, specielle kendetegn m.v. tilsiger, at disse fotograferes.

En face- og halvprofiloptagelserne sker på filmformatet 6 x 6 cm.

Dias optages en face på 24 x 36 mm film, dog kun i de kredse og afdelinger, der anvender dias ved forevisning.

Ved alle optagelser indfotograferes fotonummer, politikreds, samt måned og år for optagelserne

2. Politikredsen rekvirerer ueksponerede farvefilm hos centralbureauets farvefotosektion. De eksponerede film indsendes til farvefotosektionen sammen med 3 eksemplarer af formular R 6161-04, idet »Arrestantjournal« opbevares i kredsen.

3. Farvefotosektionen fremstiller fotos og dias, der i fornødent antal fremsendes til rigsregistraturens fototek og til de respektive politikredse.

Negativerne opbevares i farvefotosektionen.

Kundgørelse IV, nr. 24 af 10. januar 1968 ophæves.

Boye

/Arne Baun

## POLITIDIREKTØREN

A-meddelelse

III, at'. 4.

Den 6. november 1978.

Ransagning af person.

1. Hjemmel til ransagning af person haves i retsplejelovens § 758 og kapitel 73.

I henhold til disse bestemmelser kan der foretages ransagning af anholdte personer og af andre personer (sigtede og ikke sigtede) som anført i afsnittene 2, 3 og 4.

2, Ransagning af anholdte personer kan altid foretages. De kan fratages

- a) penge og
- b) genstande, som kan benyttes til vold eller undvigelse, eller som kan medføre fare for den anholdte sel/ eller andre, eller som kan tjene til sagens oplysning.

Der skal straks ved anholdelsen og inden indbringelsen til politistationen foretages en foreløbig ransagning for at fratage den anholdte de midt b) nævnte genstande og efter sagens karakter i øvrigt tillige penge, som den anholdte kan have tilegnet sig, f.eks. ved tyveri eller -lignende.

ftarmflgnjngpri på politistationen skal altid foretages med særlig grundighed og agtpågivenhed. Dette gælder navnlig, når den pågældende skal indsættes i detentionslokale eller på anden måde isoleres uden umiddelbar bevogtning. Det må så vidt muligt ikke forekomme, at den pågældende i sådanne tilfælde har noget på sig, hvormed han kan forårsage skade. Alt sådant skal fratages ham.

Derfor bør der ved **ransagningen** som hovedregel altid deltage 2 polititjenestemænd, som hver for sig skal foretage en fuldstændig ransagning af den pågældende, således at samtlige lommer (herunder ~~billet~~- og pencilslommer samt evt. andre mere skjulte lommer) tømmes og krænges, hvis det er muligt.

Ransagningen skal overvære s af **vagtlederen/el.** vagthavende politiassistent, som skal påse, at penge og andre værdigenstande - så vidt muligt i overværelse af den anholdte - nøjagtigt optælles og noteres i anholdelsesprotokollen, hvor den anholdte også skal kvittere, når han får effekterne igen ved løsladelsen.

side 2

Det skal af **anholdelsesprotokollen fremgå**, hvem der har foretaget ransagningen.

Afholdtes effekter skal opbevares i de dertil beregnede **éngangsposer**.

**3. Ransagning** af andre personer (sigtede og ikke sigtede). Ransagning efter spor af forbrydelsen eller efter ting, som er genstand for beslaglæggelse, kan som hovedregel kun finde sted ifølge retskendelse, medmindre vedkommende udtrykkelige samtykke foreligger.

Uden retskendelse eller samtykke kan politiet foretage ransagning, **når**

- a) der er påviselig grund til at antage, at det eftersøgte findes hos den **pågældende**, og
- b) der er øjensynlig fare for at øjemedet vil forspildes, hvis retskendelse skal afventes, samt
- c) det er en statsadvokatsag - for sigtes vedkommende dog også, hvis sagen angår en forbrydelse, der kan medføre højere straf end bøde.

Har ransagning fundet sted uden retskendelse eller **sam-**tykke, skal sagen forelægges retten inden 24 timer.

**4. Ransagning af kvinder** skal foretages af **erfbare** kvinder og må ikke overvåres af mænd. Se i øvrigt **A-meddelelse** IH, nr. '3, afsnittet om overførsel af kvinder til politigårdens fængsel.

Denne meddelelse afløser

**A-meddelelse** III, nr. 4, af 8. oktober 1962.

E E F S E N

19. December.

AV. 317.

Cirkulære til Chefen for Statspolitiet, Politidirektøren i København og  
 Politimestrene angaaende Optagelse af Fingeraftryk.

Justitsministeriet fastsætter herved følgende Bestemmelser om Optagelse af Fingeraftryk.

1.

Det skal fremtidig — udenfor Tilfælde, hvor Fingeraftryk optages til Brug ved Sammenligning med Fingeraftryk paa Gerningssteder — optages Fingeraftryk af:

1) enhver, som sigtes for Overtrædelse af en Bestemmelse i Borgerlig Straffelov, for hvilken Straf af Fængsel kan idømmes, eller som af Politiet modtager Advarsel i Anledning af begaaet Betleri,

2) enhver, som sigtes for Overtrædelse af andre Love under ~~saadanne~~ Omstændigheder, at Straf af Fængsel skønnes forskyldt, eller — betinget eller ubetinget — idømmes højere Straf end Hæfte for ~~saadanne~~ Overtrædelser,

3) Sigtede, der nægter at opgive Navn eller med Grund antages at have tillagt sig falsk Navn, og Sigtede, der strejfer om uden Midler til lovligt Underhold, eller som ikke har Bolig eller dog varigere Opholdssted i Riget eller er ubekendte, og om hvis Navn og Opholdssted ingen antagelige Oplysninger haves eller straks kan fremskaffes,

4) enhver Udlænding, der paa Grund af Overtrædelser af Fremmedlovgivningen skal udvises eller udsendes.

Politimesteren (Politidirektøren) kan dog undlade Optagelse af Fingeraftryk, imar han skønner, at Optagelsen i det foreliggende Tilfælde ~~er~~ uden Interesse, eller iøvrigt tinder, at den efter Omstændighederne kan undlades, saasom paa Grund af ~~Sigtedes~~ Ungdom, eller fordi det drejer sig om en uagtsom Lovovertrædelse.

2.

Fingeraftrykkene, som bør optages snarest muligt, optages af Statspolitiet. Paa Steder, hvor der ikke er stationeret Statspoliti, sker Optagelsen ved Arrestforvarerne.

Fingeraftrykkene optages som hidtil paa dertil bestemte Blanketter, der forsynes med Politikredsens Navn.

Fingeraftrykkene indsendes straks efter Optagelsen til **Centralbureauet** for Forbryderes Identificering, **Politigården**, København, V. Hvis Fotografi er optaget, forsynes det med ~~paaskrevet~~ Navn, **Fødselsaar** og -dag og Fodested samt Tid og Sted for Optagelsen og eftersendes snarest.

Der skal som Begel kun indsendes een Fingeraftryksblanket. For Udlændinge, hvis Identitet ønskes fastslaaet i Udlandet, maa Aftrykkene **indsendes** i flere Eksemplarer. For saadanne Udlændinge maa Fotografier med de ovenfor angivne Oplysninger altid omgaaende eftersendes, saa vidt muligt bilagt Oplysninger om Personer i Udlandet, gennem hvem Identiteten kan konstateres i Tilfælde af, at ~~paagældende~~ i Forvejen er det fremmede Centralbureau ukendt.

3.

**F**or at undgaa unodig Korrespondance vil der som Regel kun blive svaret paa Admittitsfoicspogrsler. naar Bureauet i Forvejen ligger inde med en *identisk, paa et andet Navn lydende* Fingeraftryksblanket. Indlober der ikke omgaaende Svar, betyder dette altsaa enten, at Personen er Ccntralbureauet ubekendt, eller at der i Bureauet findes en tilsvarende Blanket med de samme Personalialia.

For de Udlændinges Vedkommende, hvis Identitet onskos fastslaaet i Udlandet, **gives** altid Svar straks paa Grundlag af det Materiale, der findes i Centralbureauet, og yderligere senere, naar Svar er indløbet fra det udenlandske Bureau, hvortil Henvendelse er rettet.

Blanketter til Optagelse af Fingeraftryk rekvireres fra Centralbureauet.

Justitsministeriets Cirkulærer Nr. 61 af 20. Marts 1908 og Nr. 16 af 1. Februar 1909 ophæves. De i Justitsministeriets Cirkulærer jf 24. Juni 1911, sidste Stykke, (hvilket Cirkulære ikke er optaget i Ministerialtidende) og Nr. 132 af 10. September 1926, 3die Stykke, 1ste Punktum, indeholdte Bestemmelser om Optagelse af Fingeraftryk af Udlændinge ændres i Overensstemmelse med Reglerne i nærværende Cirkulære.

Justitsministeriet, den 19. December 1933

**Zahle.**

**Krarup.**

Forskrifter for rigspolitichefens centrale fingeraftryksregister.

I henhold til § 4, stk. 2, og §13, stk. 5, sammenholdt med § 3, stk. 1, i lov nr. 294 af 8. juni 1978 om offentlige registre fastsættes:

Kapitel 1

Registerets navn og formål m.v.

§ 1. Registerets navn er rigspolitichefens centrale fingeraftryksregister.

Stk. 2. Rigspolitichefen er registeransvarlig myndighed.

§ 2. Registerets formål er at tjene som internt arbejdsregister for politiet i forbindelse med identifikation af personer.

§ 3. Registeret føres hos rigspolitichefen, centralbureauet for identifikation.

Kapitel 2

Registerets indhold, sletning og anvendelse.

§ 4. Registerets opbygning fremgår af bilag 1. Registeret må kun ud over nødvendige klassifikationskoder vedrørende finger- og håndaftryk indeholde de typer af oplysninger, der er nævnt i bilag 2 og 3 til forskrifterne. Bilag 3 er ikke offentlig tilgængeligt.

Stk. 2. Fingeraftryk optaget af personer under 15 år må ikke optages i registeret.

§ 5. Indberetning til registeret sker fra politiet.

§ 6. Indberetning sker skriftligt.

§ 7. Der skal udføres kontrol af såvel den indberettende myndighed som af rigspolitichefen til sikring af, at der ikke registreres urigtige eller vildledende oplysninger eller oplysninger af ikke-politimæssig karakter. Oplysninger, der viser sig urigtige eller vildledende eller uden politimæssig interesse, skal snarest muligt berigtiges eller slettes.

§ 8. Ved indberetning af nye oplysninger til fingeraftryksregisteret skal der foretages ajourføring af tidligere registrerede oplysninger.

§ 9. Oplysninger om personer, der er fyldt 80 år, slettes af registeret, medmindre det efter en konkret vurdering undtagelsesvis skønnes nødvendigt at opretholde registreringen.

Stk. 2. Når rigspolitichefen underrettes om, at en registreret person er død, slettes pågældende af registeret senest 2 år efter den pågældendes død.

Stk. 3. I øvrigt foretages sletning af oplysninger i registeret efter de i bilag 4 fastsatte regler. Bilag 4 er ikke offentlig tilgængeligt.

§ 10. Fra registeret må kun gives meddelelser vedrørende identifikation af personer samt statistiske meddelelser.

Stk. 2. Meddelelser fra registeret må kun gives af rigspolitichefen.

§ 11. Registeret opbevares hos rigspolitichefen.

### Kapitel 3

#### Sikkerhedsforanstaltninger.

§ 12. Rigspolitichefen skal fastsætte nærmere regler om sikkerhedsforanstaltningerne til uddybning af de regler, der er fastsat i kap. 3 - 6. Sikkerhedsforanstaltningerne skal navnlig indeholde en beskrivelse af tilrettelæggelsen af sikkerhedsarbejdet og bestemmelser om tilsynet med overholdelsen af de fastsatte regler.

Stk. 2. Rigspolitichefen er ansvarlig for iværksættelsen af og tilsynet med sikkerhedsforanstaltningerne i centralbureauet for identifikation.

Stk. 3. De i stk. 1 nævnte uddybende regler skal indsendes til registertilsynet.

§ 13. For rigspolitichefen, centralbureauet for identifikation, gælder de sikkerhedsforanstaltninger, der er anført i bilag A. Bilaget er ikke offentlig tilgængeligt.

§ 14. Kun de medarbejdere, som rigspolitichefen autoriserer hertil, må have adgang til registeret. Autorisationen kan kun gives efter særlig uddannelse.

§ 15. Kun de medarbejdere, for hvem det er nødvendigt at benytte registeret i forbindelse med udførelse af deres arbejde, må autoriseres, og de enkelte personer må ikke autoriseres til funktioner, som de ikke har behov for.

Stk. 2. Autorisationen skal angive, i hvilket omfang medarbejderen har adgang til registeret, herunder om hvorvidt den pågældende kan ændre/slette de registrerede oplysninger.

Stk. 3. Sletning må kun foretages af de medarbejdere, som særligt er godkendt hertil.

§ 16. Erklæringer må kun anvendes og opbevares hos politiet efter reglerne i § 17, medmindre erklæringerne udgør en del af en konkret sag i forvaltningen om enkelte registrerede personer.

§ 17. Erklæringer skal opbevares aflåst, når de ikke benyttes.

Stk. 2. Erklæringer, der indenolder oplysninger, der kan henføres til bestemte personer, må opbevares i 5 år, hvorefter de skal tilintetgøres. I centralbureauet for identifikation kan erklæring samt grundlaget for denne dog opbevares indtil den pågældende persons død. Erklæringer i straffesagsakter opbevares efter de herom gældende regler.

#### Kapitel 4

##### Registrerede personers adgang til oplysninger om sig selv og videregivelse af oplysninger til private.

§ 18. Oplysninger, som kan henføres til bestemte personer, kan ikke videregives til private personer og virksomheder.

#### Kapitel 5

##### Videregivelse af oplysninger til forskningsbrug.

§ 19. Oplysninger kan med justitsministeriets tilladelse videregives til bri.vj ved konkrete forskningsprojekter på nærmere fastsatte vilkår.

#### Kapitel 6

##### Videregivelse af oplysninger til offentlige myndigheder.

§ 20. Rigspolitichefen kan videregive oplysninger fra registeret til:

1. Politiet, anklagemyndigheden og justitsministeriet.
  2. Folketingets ombudsmand.
  3. Udenlandsk politi og anklagemyndighed i de nordiske lande eller i lande, der er medlemmer af Europarådet, til brug for offentlige straffesager i udlandet.
- Stk. 2. Rigspolitichefen kan videregive oplysninger til udenlandsk politi og anklagemyndighed i lande, der ikke er medlemmer af Europarådet, til brug for offentlige straffesager i udlandet, såfremt det i de enkelte tilfælde ikke skønnes betænkeligt.

§ 21. Til brug i konkrete retsforhold må der af rigspolitichefen videregives enkeltstående oplysninger til andre offentlige myndigheder, som kan godtgøre at have en retlig interesse i at få de pågældende oplysninger, der klart overstiger hensynet til oplysningernes hemmeligholdelse.

§ 22. De i fingeraftryksregisteret indeholdte oplysninger danner grundlag for udarbejdelse af statistiske oplysninger.

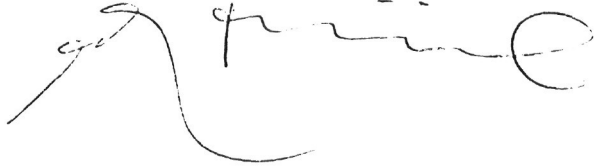


Kapitel 7  
Ikrafttræden.

§ 23. Forskrifterne træder i kraft den 1. juli 1986.

P.M.V.

E.B.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and curves, positioned below the typed initials.

Forskrifter for rigspoliti­chefens centrale fingeraftryksregister.Registerets opbygning.

Registeret består af følgende delregistre:

1. Alfabetisk navneregister.  
Registeret tjener som index-register til de øvrige registre.
2. Hovedregisteret.  
Registeret indeholder 10-fingeraftryk af samtlige registrerede personer.
3. Fem-fingersøgningsregistre.  
De to registre for henholdsvis venstre og højre hånd indeholder fingeraftryk for en del af de i hovedregisteret registrerede personer, jfr. bilag 2.
4. Alfabetisk navneregister for håndfladeaftryk.  
Registeret indeholder håndaftryk for de i hovedregisteret registrerede personer, jfr. bilag 2.
5. Søgningsregister for håndfladeaftryk.  
Registeret indeholder klassificerede aftryk for en del af de, jfr. punkt 4, registrerede personer.

## Bilag 2

for nskrifter for rigspolitichefens centrale fingeraftryksregister.Registerets indhold, datatyper m.v.

1. Udover koder for finger- og håndaftryk registreres følgende oplysninger:

Navntoplysninger  
Nationalitet  
Fødedato (CPR-nr.) og fødested  
Indberettende myndighed  
Journalnummer  
Anledning til optagelse af aftrykkene

2. Personer registreres i alfabetisk navneregister samt hovedregisteret, jfr. justitsministeriets cirkulære nr. 317 af 19. december 1933 i følgende tilfælde:

- enhver (dansker eller udlænding), som sigtes for overtrædelse af en bestemmelse i borgerlig straffelov, for hvilken straf af fængsel kan idømmes, eller som af politiet modtager advarsel i anledning af begået betleri.

- enhver (dansker eller udlænding), som sigtes for overtrædelse af andre love under sådanne omstændigheder, at straf af fængsel skønnes forskyldt, eller - betinget eller ubetinget - idømmes højere straf end hæfte for sådanne overtrædelser.

- sigtede (dansker eller udlænding), der nægter at opgive navn eller med grund antages at have tillagt sig falsk navn, og sigtede, der strejfer om uden midler til lovligt underhold, eller som ikke har bolig eller dog varigere opholdssted i riget eller er ubekendte, og om hvis opholdssted ingen antagelige oplysninger haves eller straks, kan fremskaffes.

- enhver udlænding, der i henhold til udlændingelovgivningen udvises eller afvises med indrejseforbud. Optagelse af finger- og håndaftryk kan dog undlades, når det skønnes, at optagelsen i det foreliggende tilfælde er uden interesse, eller det i øvrigt findes, at den efter omstændighederne kan undlades, såsom på grund af sigtedes ungdom, eller fordi det drejer sig om en uagtsom lovovertrædelse.

POLITIDIREKTØREN

A-meddelelse

II, nr. 6.

Den 21". juli 1980.

Vedr. undersøgelse for spirituapåvirkethed m.v.A. Undersøgelse af trafikanter.

Der henvises herom til A-meddelelse 711, ar. 4» om undersøgelse af trafikanter for spirituspåvirkethed.

B. Undersøgelse af andre end trafikanter.

1. Rigsadvokaten har i cirkulære nr. 178 af 2. oktober 1979 meddelt de under pkt. 2 - 9 anførte retningslinier for undersøgelser for **spirituspåvirkethed** eller påvirkning af narkotika m.v.

2. Hjemmel til undersøgelse. På grundlag af bestemmelserne i færdselsloven og andre bestemmelser om legemlige undersøgelser sammenholdt med retsplejelovens regler om ransagning og besigtigelse må der efter praksis antages at gælde en almindelig grundsatning om, at en sigtet er pligtig til at tåle lidet indgribende legemlige undersøgelser, f.eks. klinisk undersøgelse for spirituspåvirkethed og udtagelse af blodprøve til alkoholbestemmelse, som må anses for at være af betydning for sagen.

undersøgelse for **spirituspåvirkethed** kan om fornødent gennemføres med magt. Bestemmelse herom træffes af retten, men da øjemedet med disse undersøgelser sædvanligvis vil forspildes ved at afvente rettens beslutning, må bestemmelsen i reglen træffes af politiet, som efterfølgende og inden 24 timer må forelægge spørgsmålet om berettigelsen af magtanvendelsen for retten.

2., Undersøgelse af sigtede. Når det må antages at ville være af væsentlig betydning for udfaldet af sagen, undersøges **sigtede** i nødvendigt omfang enten ved udtagelse af blodprøve eller ved foretagelse af klinisk undersøgelse (ved mistanke om indtagelse af narkotika/medikamenter tillige urinprøve).

Undersøgelse foretages således som regel, når mistanken

- a) forvoldelse af søulykke eller anden ulykke eller
- b) sædelighedsforbrydelse, brandstiftelse og voldsforbrydelse af alvorligere karakter, når der er grund til at

side 2

antage, at sigtede på **gernings tidspunkte** t har handlet under indflydelse af spiritus eller narkotika, og dette vil kunne påvises ved lægeundersøgelse eller blod- og urinprøve.

Angår mistanken andre strafbare handlinger, **kan** det ligeledes være formålstjenligt at foretage de omhandlede undersøgelser, når sigtede hævder eller ventes at ville have, at den strafbare handling er udløst eller begået under stærk påvirkning af spiritus, narkotika eller medikamenter.

4. undersøgelse af forurettede. Der udtages blodprøve, såfremt det må antages at være af væsentlig betydning for sagen at konstatere, om den forurettede har været påvirket af spiritus.

Ber foretages klinisk undersøgelse med blod- og **urinprøve**, hvis det må anses af væsentlig betydning for sagen at konstatere, om forurettede har været påvirket af narkotika eller medikamenter, eller af sådanne stoffer i forbindelse med spiritus.

Undersøgelserne **kan** kun foretages med den pågældendes samtykke.

5. Undersøgelse foretaget m.v. sker i overensstemmelse med reglerne i A-meddelelse VII, nr. 4, afsnit D og E.

Denne meddelelse afløser

**A-meddelelse** II, nr. 6, af 17<sup>1</sup>. december 1973.

**E E F Q E N**





